

43-44

SOJA-

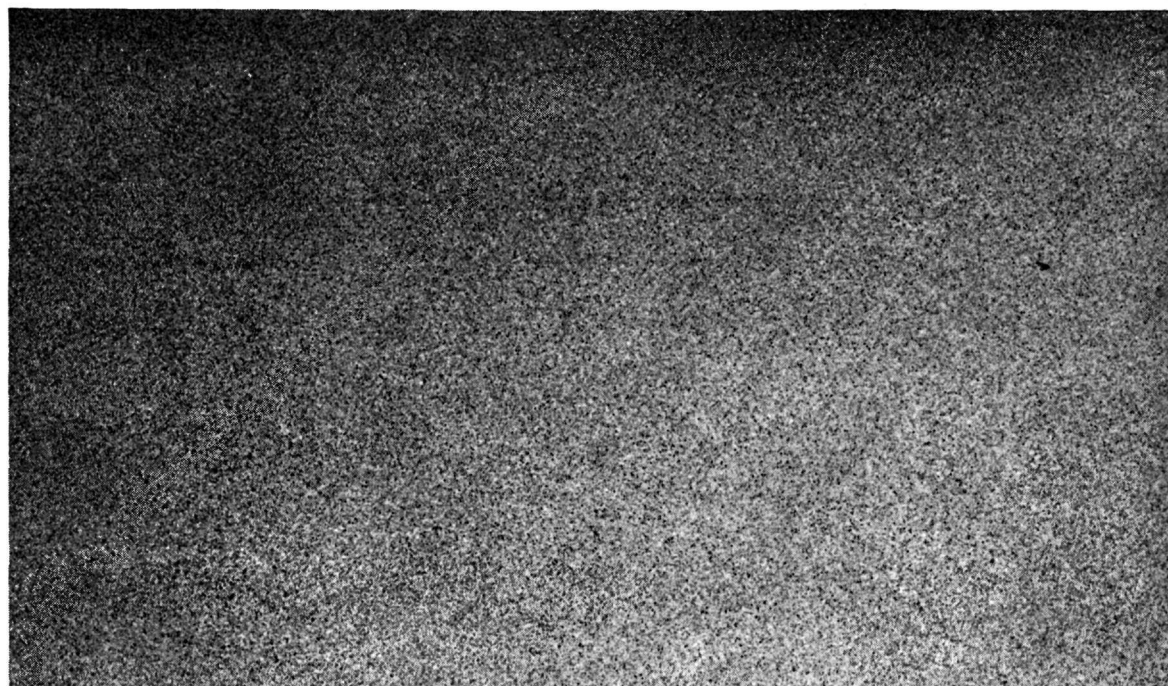
ASJANDUSE AJAKIRI

S O P D U R

A A S T A K Ä I K

XIX

1937

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI „SÕDUR“

Nr. 43-44 — 1937.

Sisustik:	Lk.	Sommaire:	Pages
Piirivalve viieteistkümne-aastane	1045	15-me anniversaire du Corps des gardes-frontière	1045
<i>Major A. Saluoja:</i> Ülevaade Piirivalve arengust ja tegevusest	1046	<i>Commandant A. Saluoja:</i> Développement et activité du Corps des gardes-frontière	1046
<i>Kapten J. Koel:</i> Laskesport Piirivalves	1054	<i>Capitaine J. Koel:</i> Le tir sportif dans le Corps des gardes-frontière	1054
<i>Veltv. R. Unt:</i> Läbilõige Piirivalve Ülejateenijatekogu arengust ja tegevusest	1056	<i>Sergent-major R. Unt:</i> Développement et activité du Cercle des sous-officiers du Corps des gardes-frontière	1056
<i>Kaptenmajor A. Pup:</i> Vahilaev „Kõu“ piiritusevedajaid jälgimas	1058	<i>Capitaine de corvette A. Pup:</i> L'avis „Kõu“ poursuivant les contrebandiers	1058
<i>Major A. Kõrgma:</i> Piirivalve teenistuskooertest	1059	<i>Commandant A. Kõrgma:</i> Les chiens de service du Corps des gardes-frontière	1059
<i>Leitnant U. Parrest:</i> Sõjaväe prestiižist	1062	<i>Lieut. U. Parrest:</i> Du prestige de l'armée	1062
<i>Kaptenmajor J. Masik:</i> Loksa dessant 8. jaan. 1919. a.	1064	<i>Capitaine de corvette J. Masik:</i> La descente de Loksa le 8 janvier 1919	1064
<i>Kapten A. Nõmm:</i> Suurtükiväe pettepartareidest, nende vajadusest, ehitamisest ja kasutamisest	1067	<i>Capitaine A. Nõmm:</i> Les batteries simulées. Leur nécessité; leur construction et emploi	1067
<i>K.:</i> Pommituslennuväe omadusi ja ülesandeid	1069	<i>K.:</i> Qualités et missions de l'aviation de bombardement	1069
BIBLIOGRAAFIA:		BIBLIOGRAPHIE:	
<i>J.:</i> Jalaväe pealetungi toetamine liikuvassõjas	1072	<i>J.:</i> Appui de l'attaque d'infanterie dans la guerre de mouvement	1072
— <i>Rootsi:</i> „Ny Militär Tidskrift“ nr. 17—18, sept. 1937	1074	— <i>Suède:</i> Ny Militär Tidskrift“ Nos 17—18, sept. 1937	1074
— <i>Leedu:</i> „Musu Zinynas“ nr. 6 ja 7 — 1937	1078	— <i>Lithuanie:</i> „Musu Zinynas“ Nos 6 et 7 — 1937	1078
— <i>Saksamaa:</i> „Militär-Wochenblatt“ nr. 14—16 — 1937	1079	— <i>Allemagne:</i> „Militär-Wochenblatt“ Nos 14—16, 1937	1079
Sõjaväelisi teateid välisriikidest	1081	Informations militaires de l'étranger	1081
Uuemat kirjandust	1082	Publications récentes	1082
SÕJAVÄE ELU:		VIE MILITAIRE.	
<i>S. L.:</i> Suurtükiväe vabadussõjaegse lahingutegevuse mälestusmärgi avamine Vana-Irboskas	1083	<i>S. L.:</i> Inauguration à Irboska du monument en souvenir des combats de l'artillerie au cours de la Guerre d'Indépendance	1083
VESTE.		FEUILLETON.	
<i>Veltv. J. Moisaar:</i> Laskevõistlus	1085	<i>Sergent-major J. Moisaar:</i> Le championnat de tir	1085
<i>P.:</i> Humoorseid pisilugusid piirivalve elust	1087	<i>P.:</i> Scènes humoristiques de la vie du Corps des gardes-frontière	1087
<i>Sport sõjaväes</i>	1088	<i>Les sports dans l'armée</i>	1088
<i>Male.</i>		<i>Echecs.</i>	

Vastutavtoimetaja major **A. LUTS.**
Telefon nr. 477-20/40.

Tegevtoimetaja kapten **E. SAIDRA.**
Telefon nr. 477-20/163.

Väljaandja: „SÕDUR“, Sakala nr. 33, Tallinn.
Tegevtoimetaja kõnetunnid
iga päev k. 0800—1200.

Talitus avat. iga päev kella
0800—1500 ja laupäeviti
0800—1300.
Telefon — Sõjaväe 163.

„SÕDURI“ TELLIMISE HIND:

Aastas — kr. 6.00.
Poolaastas — kr. 3.00.
Veerandaastas — kr. 1.50.
Üksiknumber — kr. 0.20.

KUULUTUSTE HINNAD:

Lehekülj — kr. 40.
Tekstis — kr. 60.

SÕDUR

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI

XIX AASTAKÄIK

NR. 43 – 44 • 01. 11. 1937

Piirivalve viieteistkümne-aastane.

15 aastat on möödunud sellest ajast, mil pandi alus Piirivalvele tema praegusel kujul.

Vabadussõja ajal ja esimestel aastatel vahetult pärast Vabadussõda teostasid piirivalve ülesandeid Sõjaministeeriumile alluvad väeosad. Kuid rahuaeg oma erinõuetega kutsus esile tarviduse korraldada piirivalvet teistel alustel. Ja 1. novembril 1922. aastal asubki meie vabadussõjaaegseid tuntumaid juhte kolonelleitnant A. Kurvits VR I/2, määratuna Piirivalve juhiks, looma piirivalvet uuel, rahuaja nõudeile vastaval kujul.

Möödunud 15 aasta jooksul Piirivalve on teinud palju tõsist tööd riigi ja rahva julgeoleku tagamise alal ning võitnud lühikese ajaga meie rahva ja juhtivate ringkondade täieliku usalduse ja lugupidamise.

Oma raskete otseste, üha laienevate ülesannete täitmise kõrval Piirivalve on jätkanud suure andumuse ja tahtega ka sõjaliste oskuste ja teadmiste värskendamist ja täiendamist. Ta on püüdnud seista ja seisab aja nõuete ja oma ülesannete kõrgusel.

Suurpäeva puhul soovib „Sõdur“ Piirivalvele ja tema lugupeetavale ülemale palju edu ja raugematut jõudu edaspidises riigi julgeoleku töös.

Ülevaade Piirivalve arengust ja tegevusest.

Major A. Saluoja.

Vabadussõjas ja esimestel aastatel pärast Vabadussõda valvasid meie riigi piiri Sõjamineisteriumile alluvad väeosad. Rahuajal, mil piirivalvel on täita erilised ülesanded, oli tarvilik ette võtta muudatusi piirivalve alluvuses ja organisatsioonis.

30. mail 1922. a. Riigikogu võttis vastu seaduse, mille põhjal piirivalve allutati Siseministrile. Selle seaduse täitmiseks Vabariigi Valitsus otsustas 20. septembril 1922. a. asutada Siseministeriumis Piirivalve Valitsuse.

Algas praeguse piirivalve korraldamine.

Piirivalve asutajaks praegusel kujul oli Siseministrina praegune Siseminister Kaarel Eenpalu. Piirivalve tegelikuks formeerijaks määrati 1. novembril 1922. a. kolonelleitnant, praegu kindralmajor Ants Kurvits VR 1/2.

Piirivalve organisatsioon sai järgmise kuju: keskasutus — staap, kohtadel teotsevad osad — jaoskonnad, rajoonid ja kordoonid.

Kuni 5. juunini 1936. a. oli piirivalve korraldamise ja teotsemise aluseks Piirivalve korpuse seadus (VSK VI k., 1910. välj.), mis oli osaliselt juba asendatud meie oma seaduste ja seadlustega. 5. juunil 1936. a. hakkas kehtima Riigivanema poolt dekreedina antud Piirivalve seadus. Selle seaduse kehtimahakkamisega vabanesime lõplikult piirivalve alal venekeelsest seadusest.

Piirivalve ülesandeks on: esemete seadusevastase üle riigi piiri toimetamise ja riigi piiri seadusevastase läbistamise tõkestamine; salakaubaveo ja tollivarjamise süütegude ning riigi piiri loata läbistajate avastamine ja jälitamine; riigi piirimärkide korrashoiu eest hoolitsemine; sõjaväevõimude poolt antavate riigikaitse ülesannete täitmine Siseministri ja Sõjavägede Juhataja vahelisel kokkuleppel antavate erijuhtnõõride alusel; muude ülesannete täitmine, mis seadustega, seadlustega, määrustega või eeskirjadega piirivalve peale pannakse.

Aastate jooksul on piirivalve peale pandud ka mitmesuguste teiste asutiste ülesandeid, mille tagajärjel mujal on võimalik olnud vähendada koosseise.

Piirivalve tegevuspiirkonnaks on vabariigi piirid kogu ulatuses. Nii tuleb valvata merepiiri põhjas ja läänes 1159 km rannajoont mööda, idas Eesti-Vene piiri 276 km ulatuses, millest 129 km kuivamaa ja 147 km Peipsi, Lämmi ja Pihkva

järve piiri, lõunas Eesti-Läti piiri 365 km, kokku 1800 km. Kui aga arvata siia juurde saarte ümbermõõt, siis tõuseb valvepiirkonna pikkus üle 4000 km.

Nagu eespool nimetatud, on piirivalve üheks ülesandeks salakaubitsemise tõkestamine.

Salakaubaveo vastu võitlemisel on tõsist tööd olnud mere- ja lõunapiiril, eriti aga merepiiril. Idapiiril on tabatud salakaupa mõnel üksikul juhtumil piirivalve algaastail.

Oma teotsemise kestel on piirivalve tabanud salakaupa 4513 juhtumil, sellest salapiiritust 3386 juhtumil — kokku 244 064 l; ülejäänud 1127 korral on tabatud salakaubana muid artikleid, nagu valmisriideid, pudukaupa, välismaa puuvilja jne.

Ühes salakaubaga on salakaubitsejail ära võetud ja vastavate tolliinspeksioonide korraldusse antud salakauba veovahendeid: autosid 21, mootorpaate 86, purjepaate 33, sõudepaate 52, jalgrattaid 53, hobuseid ühes vankri ja rakmetega 168. Salakaubitsejaid on tabatud 5016.

Piirivalve poolt tabatud salakauba eest on tolliasutiste poolt peale salakauba konfiskeerimise määratud salakaubitsejaille tollitrahvi kr. 5 346 581,90.

Merepiiril on peamiseks salakauba aineks piiritus. Salapiirituse tabamisi on olnud 3386, mis moodustab 75% tabamiste üldarvust.

Peale piirituse on tabatud merepiiril vähesel arvul kallimaid vägijooke ja mitmesugust muud salakaupa, nagu välismaa puuvilja, tubakasaadusi, mängukaarte jne.

Eesti-Läti piiril on tabatud salakaupa 768 juhtumil, s. o. 68% mitmesuguse salakauba (peale piirituse) tabamiste juhtumite arvust. Tähtsamaiks salakauba artikleiks on siin valmisriided, pudu- ja kummikaup, nahatooted jne. Järjekindlad ebaõnnestumised, neile järgnevad trahvid ja karistused on surunud salakaubitsemise maha. Peale selle ei ole ka kauba hindade vahe enam nii suur, et ahvatleks salakaubitsemisele. Peamiselt püütakse Lätist salakaupa sisse tuua üle riigi piiri käijate poolt isiklikuks tarvitamiseks.

Salakaubitsemise, eriti salapiirituse voo mahasurumiseks on piirivalvel tulnud pidada pidevat võitlust. Salakaubitsejad on väga aktiivsed ja tarvitavad salapiirituse edasitoimetamisel igasuguseid võt-

Siseminister Kaarel Eenpalu,
praeguse Piirivalve asutaja.

Piirivalve Meenale ohvitseridele ja nei-
kornale viite Piirivalve 15. aastapäeva
päeval kütust ja paljastatavast seest! Viigi
pärde loodmise parajamuse ja kaasa-
mise sest. Piirivalve kütust n'lema ka-
nelt meie seltskonna kaudjate, kes on
koostanud Piirivalve n'aber, et ta
heavli abistada ning loetada
Möödes Wabarügit ja seest Ruzgikordial
mälestame n'hes koori koori järe kes-
kelt teenistuses langenud
salva, 27. okt. 1938

K. Eenpalu

teid. Kus kavalus ei aita, seal võetakse tarvitusele relv. On aset leidnud tulevahe-
tusi salakaubitsejate ja piirivalvurite vahel,
kusjuures on olnud mõlemal pool haava-
tuid ja ka surmasaanuid. Hoogsamaid te-
gevusaastaid oli 1930—1933, mil salapiiritu-
sevedu jõudis oma haripunkti. Salapiirituse
liikumise poolest on olnud esikohal Tal-
linn ja tema lähem ümbrus — Loksa, Jägala-
Jõesuu, Kunda ja Võsu rajoon ning lääne-
rannikul — Pärnu rajoon.

Salapiirituse sisseveo alal viimastel aastel ilmneb tagasimineku. Vähenemine sisseveos on tingitud mitmeist asjaoludest. Tähtsaimana tuleks nimetada piirivalve intensiivset valvet maal ja merel, tihedat koostööd teiste ametivõimudega ja sellekohaste kokkulepete alusel Soome merevalvega, tehniliste valveabinõude täienemist ja nende arvu suurenemist, aastate jooksul omandatud kogemusi ja salakaubitsejate võtete tundmaõppimist ning salakaubitsemise tõkestamiseks kehtima pandud seadusi ja sundmäärusi, mis võimaldavad salakauba veos kahtlaste isikute üle kindlat kontrolli teostada ja hõlbustavad järelevalvet merel laevade liiklemise ja nende tegevuse üle. Nii on Sisekaitse ülema sundmääruse nr. 5 (RT 3 — 1933) alusel 180 isikul kohustuslikuks tehtud loa muretsemine piirivalvelt liikumiseks sõjaseisukorda kuulutatud territooriumetes ujuvabinõuga mahuga kuni 35 br. reg. tonni. Sisekaitse ülema sundmääruse nr. 6 (RT 38 — 1933) alusel on piirivalves registreeritud 12 684 ujuvabinõu mahuga kuni 20 br. reg. tonni. Kiirsõiduujuvabinõude liikumise seaduse (RT 54 — 1930) alusel kiirujuvabinõud, mahuga kuni 20 br. reg. tonni, mille kiirus ületab 12 meremiili tunnis, võivad liigelda piirivalvelt saadud erilubade põhjal. Selle seaduse rikkumise pärast on vastutusele võetud 3 kiirpaadi omanikku ja konfiskeeritud 2 kiirpaati. Maksukaristusteseadustiku § 24 loeteldud merepiiriäärsetes valdades on kohtu otsustega elamine keelatud 22 salakaubitsejal. Mitmed salakaubitsejad on administratiivkorras piirivööst välja saadetud ning välismaalasilale, kes salakaubavedu organiseerivad, on sissesõit Eestisse keelatud. Peale selle võiks veel mainida majandusliku olukorra paranemist jne.

Kui varem aastail viibis Soome lahes korraga kuni 16 ladulaeva, siis viimasel ajal võtsid salapiiritusega kaubitsejad ette vaid üksikuid retki ladulaevadega Soome lahte, seistes suurema osa hooajast kaugemal Läänemeres ja Rootsi ranniku läheduses. Ladulaevade kauguse tõttu on neilt piirituse

toimetamine Eesti randa raskendatud. Pealegi on piirituse hind Soomes ja Rootsis kallim ning nõudmine selle järele suurem.

Kõik need põhjused on loonud olukorra, kus sissekukkumiste tagajärgede kartusel vähem riskeeritakse, kuna ka tasuvus ei ole suur.

Maapiiril, peamiselt idaosas, on piirivalvel tegemist olnud loata üle riigi piiri käimise tõkestamisega.

Eriti hoolsalt on väljas oldud riigi korra ja rahu ähvardavate salaja üle riigi piiri käijate tabamiseks, kusjuures on saanud haavata ja surma piirivalvureid ja ülepäärikäijaid.

Loata üle riigi piiri käijaid on tabatud Eesti N. Vene piiril 4440, Eesti L. piiril 3241 ja merepiiril 772 — kokku 8453 isikut.

1. juulini 1930. a. oli piirivalve jaoks konnaülemail õigus määrata karistusi loata üle piiri käijaile. Trahvi on määratud kr. 52 585.—. Alates 1. juulist 1930. a. lahendavad neid süütegusid kohtuvõimud.

Loata üle piiri käijaks on olnud igasugused seiklejad, salaluure agendid, põgenikud, kriminaalkurjategijad ja lõpuks kalurid, kes Peipsi ja Pihkva järvel kalastades on sattunud üle riigi piiri.

Üldiselt on märgata loata üle riigi piiri käijate arvu vähenemist. Loata üle riigi piiri käimise ja sellega ühenduses poliitilise kuritegevuse tõkestamiseks on kaasa aidanud valveõrgu korraldamine vastavalt olukorrale, aastate jooksul omandatud kogemused, maastiku, üle piiri käimise teede ja kohalike elanike tundmaõppimine, tihe koostöö teiste ametiasutustega ja Eesti N. Vene piiriäärsetes maaribas liiklemist korraldavad Sisekaitse ülema sundmäärus nr. 4 (RT 3 — 1933), mille järgi võib piirivöös liigelda piirivalvelt antud eriloa alusel. Liiklemislubasid on näiteks 1936/37. a. antud 15 444.

Piirivalve teostab üle piiri liiklemisel passikontrolli: Eesti-L. piiril 21, merepiiril 8 ja Eesti N. Vene piiril 2 piiripunktis, lastes isikuid üle piiri selleks maksmapandud korra alusel.

Alates 1932 kuni 1. oktoobrini 1937, on piirivalve poolt üle piiri käijaid registreeritud:

	Isikutunn.	Legitiim. kaartidega	Välispass.	Eesti-Soome reisikaart.
Sissetulekul	690 893	635 102	9 329	141
Väljaminekul	690 077	635 766	9 607	164
Kokku:	1 380 970	1 270 868	18 936	305

Soovin alluvale ametkonnale 15. aastapäeva puhul õnne, edu ja raugematut jõudu vastutusrikkas piiriteenistuses.

Teie tööd on alati kõrgelt hinnatud. Tehtud töö andku Teile kõigile julgust, tahet ja tööõõmu edaspidiseks.

*A. Kurvits,
Kindralmajor,
Piirivalve ülem.*

*Kindralmajor A. KURVITS VR I/2
Piirivalve ülem.*

Lihtsustatud korras lastakse läbi piiripunktide triptikute ja tollipassikaustikute põhjal autosid ja mootorrattaid ning piiräärsete elanikkude mootorsõidukeid legitiimatsioonikaartide järgi. Alates 1929. a. on välismaale lastud 8365 autot ja 505 mootorratast ning sisse — 8361 autot ja 498 mootorratast, kusjuures on võetud jõuvankri- ja bensiinimaksu kr. 10 475.—.

Piirivalve kontrolli all on piiripunktide kaudu Eesti-Läti piiril sellekohaste lubade põhjal läbi lastud tollita igasugust kaupa, majakraami, põllusaadusi, koduloomi, samuti ka transiitveol metsamaterjali.

Piirivalve kordoniülemad ja postivanemad täidavad tollipunktiülema kohuseid Eesti-Läti piiril 10 ja merepiiril 15 tollipunktis, lastes maksmapandud korra alusel kaupa üle riigi piiri ja võttes tolli alal ettenähtud makse. Alates 1. septembrist 1930. a. on olnud Eesti-Läti piiril asetsevates tollipunktides kauba revideerimisi 2097 juhtumil ja makse võetud kr. 24 368.—. Merepiiri tollipunktide kaudu on välismaale lastud põllukive, telliskive, paekive, morkive, eluskalu, õunu, kartuleid ja aeru-paate. Laevu on klaaritud välismaale 1240, sisse 1549.

Rannasõidulaevade ja neil veetavate kaupade järelevalve teostamisel on välja antud 74 660 kaubanimikirja.

Sadamamakse on võetud 17 sadamas, kusjuures sadamate tegevus on kaubaveo suurenemise tõttu aasta-aastalt elavnud. Kokku on võetud sadamamakse kr. 92 184.—.

Mere-, Peipsi- ja Pihkva järve rannikul piirivalve kordoniülemad ja postivanemad oma piirkondades täidavad rannavanema kohuseid. Laevade ja uppunud varade päästmise ning abiandmise alal on olnud asjatoimetusi 507. Pääste- ja abiandetasusid ning randunud varade müügist on saadud kr. 11 311.—, millest on üle antud Mere-meeste Kodule kr. 1510.—.

Eesti-N. Vene piiril on piirivalve jaoskonnaülemail olnud kokkusaamisi N. Vene piirivalve esindajatega 304 korral mitmesuguste väiksemate piirivahejuhtumiste lahendamiseks.

Siseministri sundmääruse nr. 8 (RT 57/58 — 1925) alusel võib Eesti-N. Vene piiril kahekilomeetrilises vöös jahti pidada piirivalve loal. Loata jahipidajaid on võetud vastutusele 30 korral.

Kalapüügiseaduse rikkumisi on piirivalve poolt avalikuks tehtud 424 juhtumil.

Mitmesuguseid seaduste ja määruste rikkumisi on avastatud piirivalve poolt ja koostatud protokollid 1231 juhtumil.

Peale eesnimetatud kohuste on piirivalve täita veel muid kõrvalkohuseid, näiteks sadamate valve, Tartu Ülikooli Meteoroloogia-Observatooriumi jaoks meteoroloogilised vaatlused, Eesti kodanikelt võlgude ja välispassimaksu sissenõudmine piiripunktides, tuletorniülevaataja kohused, laeva sõiduliini siht ja automaattulede kustutamine ja süütamine ning rida vähemaid kohuseid üksikutes kordonites ja postides.

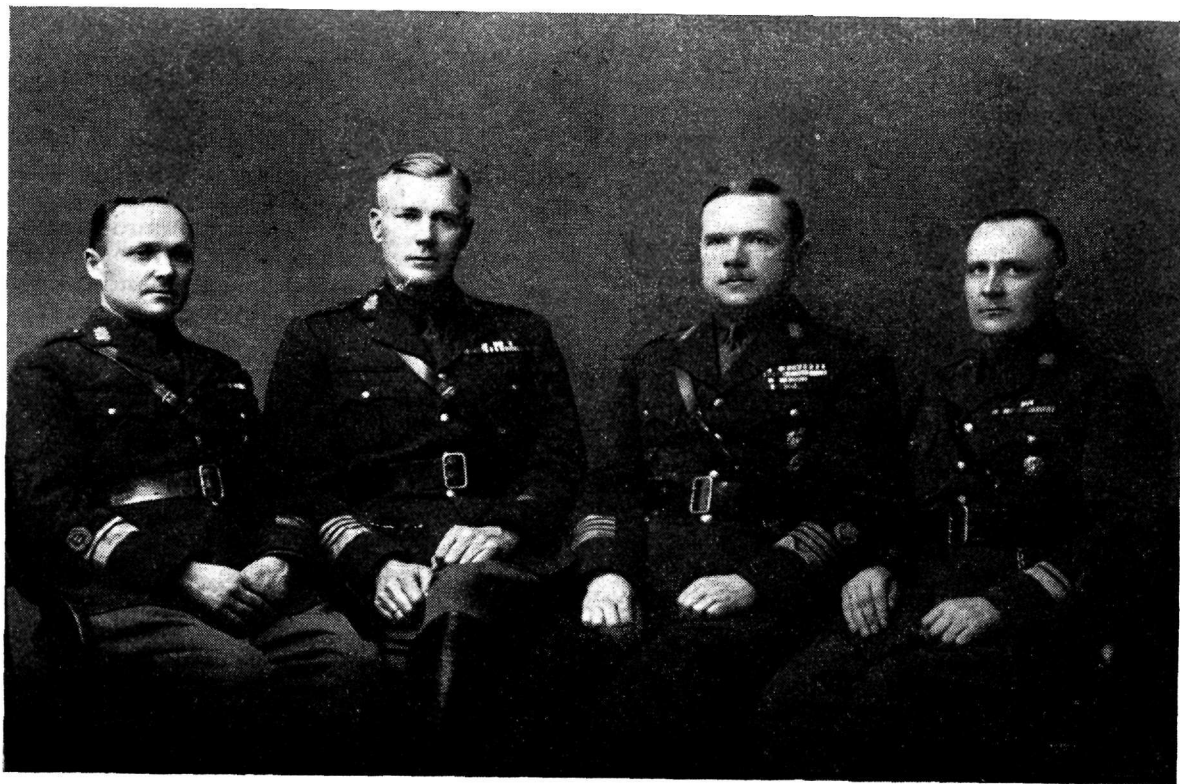
Riigi piiri korrashoiu ja kindlustuse alal on tehtud mitmesuguseid töid: on uuendatud piiriposte, parandatud traataeda, puhastatud piirikraavi ja piiririba, ehitatud patrullteid ja vaatetorne. Patrullteid on rajatud läbi soode ja rabade piki piiri üle 100 km, mis tunduvalt hõlbustab valveteenistust.

Piirivalve algaastail olid korteriolud väga viletsad, eriti idapiiril. Tuli asuda kohe oma hoonete ehitamisele. Nüüd on olukord märksa paranenud. Aastate jooksul on ehitatud 40 kordonit ja 123 kõrvalhoonet. Peale selle on ehitatud mitmed laskerajad, mis oma läheduse tõttu on palju kaasa aidanud laskespordi arenemisele piirivalves.

Kordonite maaalade korraldamise ja ümbruse kaunistamise alal on tehtud kavalindlat tööd, mille tõttu kordonite ümbrus

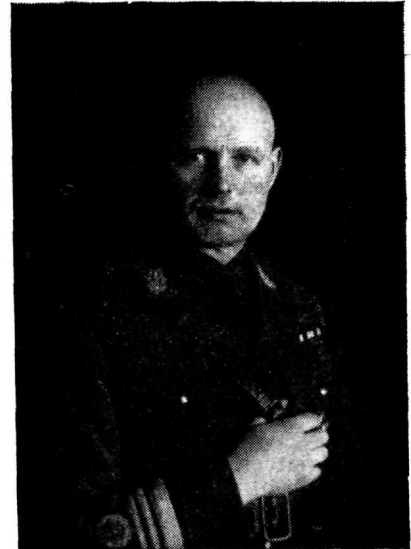

*Kolonel A. ENGMAA VR I/3 ja II/3.
Piirivalve ülema abi ja Ohvitseride Kogu esimees.*

Piirivalve Ohvitseride Kogu juhatus.

Ülal:
Kolltn. A. SELVET VR I/3,
Narva Jaoskonna ülem.

All:
Mjr. A. LÜÜS VR II/3,
Tallinna Jaoskonna ülem.

Ülal: Kolltn. J. PAUL,
Üldosakonna ülem.
Praegu Kõrgemas Sõjakoolis.

All: Kolltn. F. TÖNSO VRI/3,
Lääne Jaoskonna ülem.

Ülal:
Kolltn. A. VILIP VR II/3,
Petseri Jaoskonna ülem.
All: Major J. LABIDAS,
Peipsi Jaoskonna ülem.

on omandanud kauni ilme. Kordonite juurde on asutatud viljapuu- ja keeduvilja-aedu, rajatud muruplatse, istutatud ilupuid ja põõsaid, ning kaunistatud ümbrust lilledega. Kordonite ümbruse kaunistamisele on mõjuvalt kaasa aidanud jaoskondade puukoolid, kust on välja antud viljapuid 5222, marjapõõsaid 8029, ilupuid 6864, ilu-

põõsaid 14630 ning peale selle igal aastal lillesid vajaduse järgi. Kordonihoonete ümbruse nägus ja rõõmus ilme äratas 1935. a. Riigivanema tähelepanu, kes andis tööle tunnustuse ja avaldas tänu tehtud töö eest.

Piirivalve koosseisu kuuluvad ohvitserid ja üleajateenijad. Ohvitseridest teenivad

piirivalves alla 5 aasta 13,6%, 5—10 aastani 13,6%, üle 10 aasta 72,8%, kusjuures piirivalve algpäevilt teenivad 66%. Üleajateenijaist on allohvitseri 48,3%, kapraleid 44,4% ja reamehi 7,3%. Üleajateenijaist on teeninud piirivalves kuni 5 aastat 36,3%, 5—10 aastat 35,3%, üle 10 aasta 28,4%, kusjuures piirivalve algpäevilt teenivad 11,7%.

Mitmeskestite ülesannete täitmine nõuab piirivalvelt teadmisi nii sõjalisel, kui ka tolli ja politsei alal. Sõjalise hariduse täiendamise otstarbel on võetud osa mitmesugustest kursustest sõjaväes. Nii on lõpetanud piirivalves teenimise ajal alalisväe ohvitseri kursuse 25, pataljoniülema kursuse 1, kompaniülema kursuse 6, luureohvitseri kursuse 3, gaasikaitse kursuse 2 ohvitseri, Kõrgemas Sõjakoolis õpib 2 ohvitseri.

Piirivalves teenimise ajal lõpetas Kõrgema Sõjakooli 2 ohvitseri, mille järele nad üle läksid sõjaväkke.

Üleajateenijaist on lõpetanud täienduskursuse 78, gaasikaitse kursuse 9, kehaliskasvatuse kursuse 5, õhumärkide tulistamise kursuse 9, motoristide ja navigatsiooniala kursuse 70 allohvitseri. Lahingukoolis õpib 9 allohvitseri.

Teenistusse võetud uute üleajateenijate väljaõpetamiseks ja ettevalmistamiseks piirivalve kutsele korraldatakse õpperajoonis vastavad kursused, millest on osa võtnud 574 uut valvurit. Peale selle on õpperajoonis korraldatud kursusi kordoniülemate ettevalmistamiseks, teenistuskoerajuhtide väljaõpetamiseks ning gaasikaitse alal. Kordoniülema kandidaatide kursuse on lõpetanud 48, teenistuskoerajuhtide kursuse 73 ja gaasikaitse kursuse 20 üleajateenijat. Õpperajoonis toimub ka teenistuskoerte kasvatamine ja õpetamine. Valveteenistuses salaja üle piiri käijate tabamisel ja salakabitsejate jälgimisel on kasutatud koera hea eduga.

Laiaulatuslikkude teenistuskohuste täitmine kõrval on tegeletud ka spordi alal. Peamiselt harrastatakse suvel laske- ja talvel suusasporti, millised spordialad on lähedaselt seoses piirivalve teenistusega. Ametliku laskmise ja väljaõppe kõrval on Oh-

vitseride Kogu ja Üleajateenijate Laske- spordiühingud ning Keskühing lasketaseme tõstmiseks palju kaasa aidanud. Eesti Laskekurliidu ühingute- ja laskuringkondadevahelisel võistlusel on Piirivalve Laskurklubi Ringkond, alates 1934. a. kolm korda järjest tulnud esikohale ja võitnud Sõjamistrilt väljapandud rändauhinna.

Suusaspordi edukaks arenemiseks on andnud hoogu jaoskondades selleks väljaõpetatud suusameistrite poolt valmistatud suusad, mis võimaldas varustada odavalt tervet koosseisu suuskadega. Organisatsioonidevahelisel suusatamise võistlusel 1935. a. Elvas ja 1936. a. Võrus tuli Piirivalve teisele kohale. Veebruaris 1937. a. Riigivanema nimelisel Tallinna—Valka—Tallinn teatesuusatamisel tuli esikohale Piirivalve meeskond ja omandas esmakordselt Riigivanema rändauhinna.

Peale üldiste organisatsioonidevaheliste laske- ja suusatamisvõistluste on võetud osa paljudest kohalikkude organisatsioonide poolt korraldatud laske-, suusatamise- ja mitmesugustest muudest spordivõistlustest, kus saavutatud häid tulemusi.

Ka võetakse elavalt osa seltskondlikust elust, eriti kaitseliidu- ja viimastel aastatel tuletõrje tööst.

Rohkesti on piirivalves kaitseliidu liikmeid, millest on suur kasu teenistusele.

Oma liikmete ainelise külje parandamiseks ja vaimse kultuuri tõstmiseks töötavad Ohvitseride Kogu ja Üleajateenijate Kogud, kes vaatamata raskusile, mis tingitud liikmeskonna laialipaigutusest mööda vabariigi piiri, on suutnud põhikirjas ülesseatud eesmärkide arendamisel mõndagi korda saata.

Lõpuks olgu tähendatud, et piirivalves on kõikjal ja alati käimas kibe töö, et suuta vääriliselt täita oma ülesandeid ülivasturikkas ja suure tähtsusega piiriteenistuses.

Selles töös on ühendajaks ja julgustajaks kodukaitse sümbolina — Piirivalve lipp, mis annetatud Piirivalvele tema 10. aasta päeval maomavalitsuste liidu poolt koos maavalitsustega.

Piirivalves teenistuskohuste täitmisel surma saanud ohvitserid ja üleajateenijad.

OHVITSERID:

1. Siseministri adjutant	n.-leitn. Busch, Harald	surma saanud 1. dets. 1924.

ÜLEAJATEENIJAD:

2. Narva Jaoskonna valvur	kapral Purret, Karl	„ „ 1. juulil 1923.
3. Mootorp. nr. 3 madrus van. roolim.	Kesküla, Johannes	„ „ 24. okt. 1923.
4. Tallinna Jaoskonna kord. ül. veltv.	Iisak, August	„ „ 21. mail 1924.
5. Mootorpaat nr. 1 pootsmann	Mihkelson, Rudolf	„ „ 18. sept. 1924.
6. Tallinna Jaoskonna valvur ream.	Kruusmann, Johannes	„ „ 1. dets. 1924.
7. Tallinna Jaosk. kord. ülem n. a. o.	Õunapuu, Elmar	„ „ 25. aug. 1925.
8. Narva Jaoskonna kord. ülem veltv.	Siru, Magnus	„ „ 21. mail 1926.
9. Tallinna Jaosk. valvur reamees	Nugis, Viktor	„ „ 18. apr. 1929.
10. Narva Jaoskonna valvur reamees	Uibo, Rudolf	„ „ 1. okt. 1929.
11. Lääne Jaoskonna valvur reamees	Koovit, Voldemar	„ „ 5. nov. 1931.
12. Tallinna Jaosk. kord. ülem v. a. o.	Paul, Voldemar	„ „ 1. märts 1932.
13. Tallinna Jaosk. kord. ülem v. a. o.	Murakas, Bernhard	„ „ 8. okt. 1934.
14. Tallinna Jaoskonna valvur n. a. o.	Härms, Evald	„ „ 8. okt. 1934.
15. Lääne Jaosk. kord. ülem veltv.	Vaik, Jüri	„ „ 9. juulil 1935.

Teenistuskohuste täitmisel surma saanud ja
haiguste tagajärjel manalasse varisenud kaas-
teenijaid mälestab 15. aastapäeval

Piirivalve ülem ja
Piirivalve.

Laskesport piirivalves.

Kapten J. Koel.

Laskmisega ja laskealalise väljaõppega alustati Piirivalves tegevust kohe pärast selle moodustamist. Algaastail piiruti sõjaväe vastavates määrustikkudes ettenähtud õppelaskmistega. Kuna laskeosavuse arendamine oli üks tähtsamaid küsimusi, mida dikteeris ette piirivalve teenistuse iseloom, nõudes igalt tema koosseisu kuulvalt kõrget isiklikku lasketaset, siis suhtuti asjasse täie arusaamisega ja igaüks püüdis oma laskeosavust tõsta. Kuigi tollaegsed kasutusel olevad relvad ja laskemoon ei võimaldanud saavutada nimetamisväärseid tulemusi, täideti sõjaväe eeskirjades ettenähtud laskeharjutusi siiski rahuldavalt ja üritati laskekatsede kõrgematesse laskurliikidesse (klassidesse) pääsemiseks. Laskealane väljaõpe lasus peamiselt kohapealsete jaoskonna- ja rajoniülematel, kes teotesid igaüks iseseisvalt. Et lasketegevust jaoskondade vahel ühtlustada, pandi 1927. a. laskeala juhtimine sportlikus suunas Piirivalve Spordikeskklubile, mis ajast algabki sportlik laskmine Piirivalves. Spordikeskkubi algatusel muretseti vastavaid relvi ja laskemoona, korraldati laiemaulatuslikult laskekatsed ja võimaldati soovijaile riiklikust tagavarast osta laskemoona soodsamail tingimusil, lisaks riigi poolt an-

tud laskemoonale. Ka tehti ettevalmistusi jaoskondadevahelisteks laskevõistlusteks. Esimesed jaoskonnarahelised laskevõistlused peeti 1930. a. ja järgnevalt igal aastal. Võistlustingimused ja osavõtjate arv igast jaoskonnast:

1930. a. — osavõtjaid 4; laskmine sõjapüssist 300 m, 15 lasku; sõjapüstolist 25 m, 15 lasku ja väikekaliiberpüssist 50 m, 15 lasku;

1931. a. — osavõtjaid 5; laskmine sõja- ja täpsussõjapüssist 300 m, 30 lasku; sõjapüstolist 25 m, 15 lasku ja väikekaliiberpüssist 50 m, 30 lasku;

1932. ja 1933. a. — osavõtjaid 8; 1934. — osavõtjaid 12; 1935. — osavõtjaid 10; tingimused nagu 1931. a.

1936. a. — osavõtjaid täpsussõjapüssist 5, teistel aladel 10; sõjapüssist — kiirlaskmine 300 m, 12 lasku ja näpslaskmine 100 m, 6 lasku; täpsussõjapüssist 300 m, 30 lasku; sõjapüstolist — punktilaskmine 25 m, 10 lasku ja kiirlaskmine kujude pihta 7 lasku; väikekal.-püssist 50 m, 30 lasku.

1937. a. — osavõtjaid igal alal 10 — tingimused nagu 1936. a.

Piirivalve jaoskondadevahelisel võistlusil osutusid lasketubliduse poolest parimateks jaoskondadeks:

Aasta	Jaoskond	Sõjapüss		Täpsus s/püss		Väikekal. püss		Sõjapüstol		Kokku	
		Silmi	Mitu % võimal.	Silmi	Mitu % võimal.	Silmi	Mitu % võimal.	Silmi	Mitu % võimal.	Silmi	Mitu % võimal.
1930	Petseri . .	357	59,5	—	—	435	72,5	461	76,8	1253	69,6
1931	" . .	1086	72,4	941	62,7	1059	70,6	576	76,8	3662	69,7
1932	" . .	—	—	1768	73,6	1965	81,8	998	83,1	4731	78,8
1933	" . .	—	—	1932,90	80,5	2034	84,7	988	82,3	4954,90	82,5
1934	" . .	—	—	2788,68	77,4	3066	85,1	1527	94,8	7381,68	82,0
1935	Lääne . .	—	—	2441,88	81,3	2643	88,1	1310	87,3	6394,88	85,2
1936	Narva . .	1234	68,5	1235	82,3	2729	90,9	1381	81,2	6579	82,2
1937	Petseri . .	1260	70,0	2499	83,3	2720	90,6	1425	83,8	7904	83,2

Piirivalve jaoskondadevahelisel laskevõistlusil esikohale tulnud laskuri tulemusi.

Aasta	Sõjapüss		Täpsussõjapüss		Väikekal. püss		Sõjapüstol	
	Silmi	Mitu % võimalik.	Silmi	Mitu % võimalik.	Silmi	Mitu % võimalik.	Silmi	Mitu % võimalik.
1930	102	68,0	—	—	124	82,6	117	78,0
1931	232	77,3	233	77,6	260	86,6	122	81,3
1932	—	—	255	85,0	264	88,0	135	90,0
1933	—	—	263,16	87,7	279	93,0	142	94,6
1934	—	—	264,18	88,0	278	92,6	142	94,6
1935	—	—	265,20	88,4	278	92,6	137	91,3
1936	147	81,6	270,30	90,1	280	93,3	162	95,2
1937	149	82,7	266,32	88,7	287	95,6	155	91,1

Uut hoogu ja elevust sportlikuks laskmiseks tõi piirivalvesse 1931. a. Eesti Laskurliidu asutamine, kelle liikmeskonda ühe asutajaliikmena kuulub ka Piirivalve Ohvitseride Kogu ja 1932. a. piirivalve jaoskondades asutatud Jaoskonna Üleajateenijate Laskespordiühingud Keskühingu kaudu. Üleajateenijate Laskespordiühingute liikmeiks on jaoskondade üleajateenijad 82—99%-liselt vastava jaoskonna koosseisust. Puuduva protsendi moodustavad peamiselt reservist teenistusse võetud üleajateenijad, kes pole veel jõudnud astuda ühingu liikmeks.

Piirivalve Ohvitseride Kogu ja Piirivalve Üleajateenijate Laskespordi Keskühing Eesti Laskurliidu liikmena on teotunud väga intensiivselt, võttes osa peagu kõigist Liidu poolt korraldatud laskevõistlustest. Liidu üleriiklikel ühingute- ja laskuringkondadevahelistel võistlustel on Piirivalve Laskurklubide Ringkond 1934.—1936. a. iga kord tulnud esikohale ja oma käes hoidnud Sõjaministrilt neil võistlusil esikohale tulnud ringkonnale välja pandud rändauhinna.

Piirivalve Ohvitseride Kogu ja Piirivalve Üleajateenijate Laskespordi Keskühing, kumbki omaette, on alates 1933. a. igal aastal oma liikmeile korraldanud ringkonnavahelisi laskevõistlusi, milledest liikmeskond on rohkearvuliselt osa võtnud ja ka nimetamisväärsed tulemusi saavutanud.

Piirivalve Laskurklubide Ringkond on osa võtnud ka Inglise Väikekaliber-Klubide Liidu (S.M.R.C.) algatusel korraldatud ülemaailmisest klubidevahelisest väikekaliber-püssi matšist lamades asendist laskmises, kusjuures tulemused olid järgmised: 1935. piirivalve 10-meheline meeskond saavutas 3845 silma ja tuli ülemaailmiselt 32-le kohale. Võistlustest võttis osa 91 klubi. 1936. a. võisteldi kahe

5-mehelise meeskonnaga. Piirivalve A meeskond saavutas 1949 ja B meeskond — 1933 silma, tultes ülemaailmiselt: A meeskond 32-le ja B meeskond — 71-le kohale. Võistlustest võttis osa 213 klubi. 1937. a. piirivalve B meeskond saavutas 1946 ja A meeskond 1943 silma, tultes ülemaailmiselt: B meeskond 37-le ja A meeskond 43-le kohale. Võistlustest võttis osa 212 klubi.

Maaimeistri-laskevõistlustel 1935. a. Roomas ja 1937. a. Helsingis võistles Eesti meeskonnas edukalt kaasa Piirivalvest suurmeister veltveebel Eduard Seren.

Laskespordi arendamiseks jaoskondades teotsevad kohalikud üleajateenijate laskespordiühingud. Viimased on muretsenud ja uuendanud võistlusrelvi, hankinud laskemoona, korraldanud oma liikmeile Eesti Laskurliidu klassikatseid, võistlusi oma kui ka teiste laskespordi harrastavate organisatsioonide vahel ning osa võtnud teiste organisatsioonide poolt korraldatud võistlustest. Võistlusrelvadest oleks eriti nimetamisväärt väikekaliber-täpsuspüsside soetamine ühingute poolt. Ei saa märkimata jätta ka paljude laskurite püüdlikkust isiklike täpsusrelvade kui ka kõrge kvaliteediga laskemoona muretsenemisel. Täpsuslaskemoona valmistamiseks on ühingud soetanud padrunitaadimise abinõusid, mille tõttu täpsuslaskemoo ühingu liikmeile tuleb umbes 60% odavam, kui ostes sama kvaliteediga valmis laskemoona.

Üksuste- ja organisatsioonidevahelised ning Eesti Laskurliidu võistlusmäärustes ettenähtud laskevõistlused arendasid välja igas jaoskonnas teatava grupi võistlus- või nn „eliitlaskureid“. Kuna piirivalve teenistuse iseloom nõuab kõigilt tema koosseisu kuuluvailt kõrget lasketaset ja teenistuse kandmiseks väljaantud relva omaduste laitmatut tundmist ja käsitamise oskust,

Klassilaskureid 1. oktoobril 1932. a. ja 1. septembril 1937. a.

Klassid	Täiskaliberpüssist		Sõjapüstolist		Väikekaliberpüssist	
	% laskesp. ühingute liikmete üld-arvust 01. 10. 1932	% laskesp. ühingute liikmete üld-arvust 01. 09. 1937	% laskesp. ühingute liikmete üld-arvust 01. 10. 1932	% laskesp. ühingute liikmete üld-arvust 01. 09. 1937	% laskesp. ühingute liikmete üld-arvust 01. 10. 1932	% laskesp. ühingute liikmete üld-arvust 01. 09. 1937
III	22,3	4,8	4,4	6,1	22,3	4,8
II	40,6	42,9	3,0	6,0	41,2	61,8
I	4,9	38,5	0,9	8,0	1,6	17,3
Meister	—	8,0	0,3	3,7	0,3	10,0
Erimeister	0,2	0,6	—	—	—	0,7
Suurmeister	—	—	—	—	—	0,2
Kokku :	68,0	94,8	8,6	23,8	65,4	94,8

otsustati 1934. a. kevadel kogu Piirivalve koosseisu laskeosavuse tõstmiseks korraldada iga aasta üldine laskevõistlus sõjapüssist laskmises, millest osavõtt kõigile sundlik. Neid võistlusi on üksustes võetud väga tõsiselt ja nende võistluste tagajärjel

on kogu meeskonna lasketase märgatavalt tõusnud.

Lõpuks peab märkima, et laskesport Piirivalves on ja jääb ka tulevikus harrastatavamaks spordialaks, vaatamata raskustele ja materjalsetele kuludele.

Läbilõige Piirivalve Üleajateenijate Kogu arengust ja tegevusest.

Veltv. R. Unt.

Organiseerimise mõte Piirivalves teenivatel üleajateenijatel tekkis 1927. a. kevadel. Otsustati asutada üleajateenijatekogud, kuhu koondusid kõik Piirivalve üleajateenijad. Kogude asutamise mõte leidis poolehoidu ka juhtkonnas. Töötati välja põhikirja, mille kinnitas Siseminister 6. aprillil 1927. a. Põhikirja järele võidi asutada igasse piirivalve jaoskonda iseseisev kogu ning ühine kogu Valitsuse staabi ja vahilaevade üleajateenijatele.

Põhikirjas oli seatud kogude eesmärgiks: 1) piirivalve üleajateenijate koondamine ühiseks perekaks, kus valitseks üksmeel, sõbralik vahekord ning sõjamehelik distsipliini- ja autunne, mis oleks kokkukõlas piirivalve üleajateenija vastutusriika elukutsega; 2) liikmete üld- ja sõjalise hariduse täiendamine; 3) liikmete kehalise kasvatus eest hoolitsemine; 4) meelelahutuse korraldamine teenistusest vabal ajal ja 5) liikmete majanduslik omaabi. Põhikirja järele kogu liikmeteks võisid olla kordoniülemad ja neile vastavatel ametikohtadel teenivad üleajateenijad. Kogu allus vastavale piirivalve jaoskonnavõi staabiülemale, kes ühtlasi oli ka kogu auliikmeks.

1928. a. sügisel anti Vabariigi Valitsuse poolt Piirivalve Üleajateenijate Kogude seadlus. Selle seadluse põhjal Piirivalve Üleajateenijate Kogude asutamine, tegevus ja tegevuse lõpetamine sünnib Sõjaväe Üleajateenijate Kogude põhikirja alusel, mõnede muudatustega, mis tingitud piirivalve teenistuse iseloomust. Kogude eesmärk jäi üldjoontes endiseks.

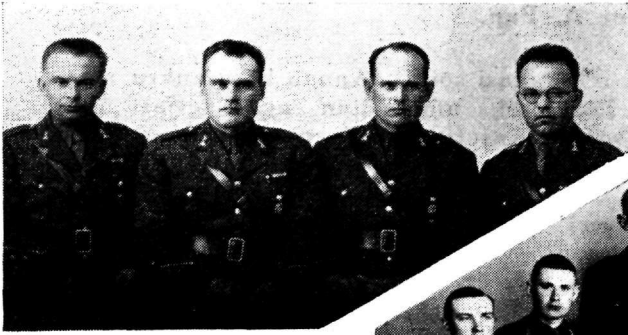
Kogude üheks ülesandeks on arendada üleajateenijate üld- ja sõjalist haridust. Kuna liikmeskond üldharidusliku taseme järele on väga mitmesugune ja mitmesuguste erihuvidega, siis on tulnud haarata

igasuguseid alasid. On tellitud ajakirjandust, asutatud raamatukogusid, korraldatud loenguid, kus kõnelejatena on esinenud jaoskonna ohvitserid ja kogu liikmed. On soetatud spordiabinõusid ja korraldatud spordivõistlusi, nii omavahelisi kui ka teiste organisatsioonidega. Linnas ja linna ümbruses asuvaile liikmeile on muretsetud odavahinnalisi pääsmeid teatritesse jne. Viimastel aastatel on kogud suuresti kaasa aidanud laskespordi arendamisele. Kogud on muretsenud võistlusrelvi ja toetanud võistlusi nii rahaliselt kui auhindade väljapanekutega.

Kogude teiseks tähtsamaks ülesandeks on aidata oma liikmeid majanduslikult. See ala on leidnud suurel määral teostamist. Kogude juures teotsevad hoiu- ja laenukassad, toetuskassad ja poed. Hoiu- ja laenukassa eesmärgiks on võimaldada liikmetele igakuuliste palgast kinnipidamiste näol rahakogumist ja laenusaaamist. Kassad on suutnud liikmete nõudeid täita täielikult. Hoiu- ja laenukassade tegevus on arenenud võrdlemisi suureks. Toetuskassad abistavad kogu liikmeid ja nende perekondi ettetulevatel surma- ja õnnetusjuhtudel. Toetuskassadest määratakse ka raha kogust lahkuvaile liikmeile mälestuseseime annetamiseks. Poed asuvad eemal keskustest ja nende ülesanne on muretseda liikmetele toidu- ja tarbeaineid odava hinnaga. Poed teotsevad edukalt ja on ära teeninud tarvitajaskonna täieliku tunnustuse ja rahulolu.

Kogudel on omad ruumid, mis sisustatud ja korraldatud vastavalt nõuetele. Ruumid koosnevad saalist, einelauast, ööbimiseruumist, lugemistoast ja teistest tarvisminevatest kõrvalruumidest. Piirilt sõitnud liikmed võivad tasuta kasutada ööbimisruumi ja saada einelauast odava

Piirivalve Üleajateenijate Kogude juhatused.

Ülal: Tallinna Jaoskonna Üleajateenijate Kogu juhatus.

Ülal: Peipsi Jaoskonna Üleajateenijate Kogu juhatus.

Keskel: Lääne Jaoskonna Üleajateenijate Kogu juhatus; all vasakul: Narva Jaosk. Üleajateenijate Kogu juhatus ja all paremal: Petseri Jaosk. Üleajateenijate Kogu juhatus.

hinnaga kehakinnitust. Kogu ruumes on mitmesuguseid ajakirju ja ajalehti nii üld- kui sõjateaduste alalt ning ajaviitemänge.

Meelelahutuseks teenistusest vabal ajal on korraldatud liikmetele ja nende perekonnaliikmetele omavahelisi koosviibimisi ja suvel ühiseid väljasõite teistesse piirivalve jaoskondadesse ja vaatamisväärsesse kohtadesse. Suuremates keskustes on liikmete lastele kogud korraldanud igal aastal jõulupuu kingituste ja maiustuste jagamisega.

Kuna kogu liikmeskond asub laialipisatuna piiril, siis on kogu juhatusel tege-

vuse juhtimisel palju tööd ja vaeva. Sellele vaatamata on suudetud siiski kõik raskused lahendada ja palju teha liikmeskonna nõuete rahuldamiseks. Suuresti sellele tegevusele on kaasa aidanud ülemuse vastutulelikkus ja üksmeel, mis valitsenud liikmete vahel.

Lõpuks ei saa nimetamata jätta ka kogu liikmete teenistuslikke raskusi. Piirivalve teenistus on täielikult välisteenistus. Vaatamata igasugusele ilmastikule, on piirivalvur kohustatud kandma oma teenistusülesandeid. Ohtlik on teenistus piiril. Teenistuskohuste täitmisel on surma saanud 14 liiget.

Vahilaev „Kõu“ piiritusevedajaid jälgimas.

Kapten-major A. Pup.

1. novembril s. a. täitub 15 aastat Piirivalve asutamispäevast. Palju on selle aja jooksul tehtud tööd. Kuid vähe paistab sellest silma, eriti kõrvalseisjaile. Palju vaeva on nähtud selle aja jooksul; kuid üle on elatud ka hulk rõõmupäevi, kui on suudetud kohusetruult täita oma ülesandeid riigi ja rahva vastu.

Vahilaev „Kõul“ on piirivalveteenistuses täita eriülesanded. Ta peab silmas pidama meie territoriaalvesi, samuti erapooletut veeriba Soome lahes, tungides vajaduse korral ka Läänemere. On ju üldiselt teada, et salakaubitsejad ei kohku tagasi millegi eest. Neid ei kohuta ka tormine meri. Vastupidi, just suuremate tormidega ongi nad tegevuses, olles muidugi arvamisel, et sellise kurja ilmaga pole väljas vahipaate. „Kõu“ on aga olnud ja on ka edaspidi alati teenistusvalmis. Kui palju meeletuska on „Kõu“ valmistanud salakaubitsejate mootorpaatidele ning ka emalaevadele, kes Danzigist täie koormaga on siirdunud Soome lahte, et oma salakaupa siin üle anda paatidele. Paljud emalaevad on olnud sunnitud oma laadungiga tagasi pöörama „piiritusesadamasse“ — Danzigi. „Kõu“ tegevus on laiematele hulkadele jäänud teadmatuks, kuna see pole määratud avalikkusele. Samuti ei teata midagi ka „Kõu“ elamustest.

Eks ole möödunud nii mitmedki jõulupühad, kus meremeeste perekonnad istuvad soojas toas jõulukuuse juures ja sina, meremees, õõtsud keset lahtist Soome lahte torni ja lumetuisu käes. Sinu mõtted on siis juhitud kodu poole. Sa kujutad ette kodust elu ja nii mõnigi kord näed paistvat selges talveöös Tallinna tulesid, kuid... kuid sa pead olema teenistuskohuste täitmisel. Sul pole pääsu, pead leppima olukorraga. Riigi piir peab olema kaitstud, see on sõjamehe ülesanne. Kui poleks meil küllalt hoolsat valvet ja tugevat kaitset, kas meie perekonnad saaksid siis pühitseda kodus rõõmsalt jõulupühi. See mõte tiivustab ning sunnib unustama kõige raskemaid tunde, mis tuleb läbi elada merel.

Oma senistest elamustest on mul meele jäänud üks 1936. a. jaanuarikuu öö. Puruväsinult ning tormist läbipiitsutatuna pöörame ulgumerelt Aegna saare varju, et anda mõni tund puhkust meeskonnale ja puhata ka ise. Öhtupoole tuleb nagunii me-

rele tagasi sõita. Annan käsu ankru merre laskmiseks ning võtan enesel seljast üliriided. Kajutis on nii soe ja kodune tunne. Olen juba koisse asumast, kui äkki kuulen kajuti uksele koputamist. Küsin: „Kes seal on?“ — „Kiire raadiogramm“, saan vastuse radio vanem-allohviterilt, kes ulatab minule šifreeritud raadiogrammi. Seda dešifreerides loen: „Täna kell 1400 annab piirituse emalaev X piiritusepaatidele üle piiritust 10 meremiili põhjapool Malosi saart. Jälgige hoolega.“ Jaoskonnaülema allkiri.

Annan käsu auru tõstmiseks ning laeva sõiduvalmis seadmiseks. Poole tunni pärast ongi kõik korras. Ankur hiivatatakse ja sõit läheb ulgumerele. Meri on kuri. Iga laine, mis üles kerkib, see ujutab laeva üle. Vahimees otsib korstna taga varju.

Ähkides ja puhkides murrab „Kõu“ enesele lainete vahel teed, tõustes laine harjale, siis uuesti vajudes lainete vahele. Umbes veerand tundi enne määratud tähtaega oleme sündmuskohal. Paneme tähele paatide musti kogusid, mis liiguvad siin-seal lainete turjal, oodates emalaeva. Pole kahtlust, et siin midagi peab sündima. Ootame tunni, teise, kuid emalaevast pole jälgegi. Võtame seejärel kursi Läänemere suu poole, kust võiks ilmuda ladulaev. Liigume aeglase käiguga, tuul on peagu tagant. Laev õõtsub tugevasti. Möödume Kerist, siis Naissaarest. Äkki vilksatab ööpimeduses ühe väiksema laeva võõrmasti tuli. Süda täitub rõõmutundega. Meie vaev pole olnud asjatu. Annan käsu helgiheitjate kordaseadmiseks. Järgmisel silmapilgul ongi oodatud laev pimestava kiirtevihuga üle külvatud. Meie ees seisab otsitav emalaev. Asume erapooletus vees. Ladulaeva kapten nähes, et äri on takistatud, pöörab laeva ümber ning sõidab tulnud teed tagasi. Laeva laadungiks oli 32000 l piiritust.

Asusime laeva jälitama. Vahe meie vahel oli 200—300 meetrit. Tuul undas ja vilistas vantides. Metsikule merele seltis paks ja läbipaistmatu lumetuisk, mis kattis kogu silmapiiri. Sõit läheb aga edasi. Vahete-vahel, lumetuisu vaibudes paistavad silma Porkala, Suurupi ja Pakri tuletorni tuled. Siis valitseb jälle pilkane pimedus. Laev on kogu aeg lainete mangukanniks. Laevale paiskuv vesi jäätab. Emalaev püüab meie silmist kaduda kus-

tutades vahete-vahel oma tuled. Kuid meie püsime tal siiski kannul.

Torm üha paisub. Ka ilm muutub külmemaks. Laev on juba kaetud pak-su jääkorruga. Lumetuisk muutub veel tihedamaks ja siis ongi emalaev kadunud. Nähtavasti kustutades oma tuled ta muutis kurssi. Otsisime teda asjata. Pooletunnilise otsimise järele pöördusime tagasi O suunas. Laine on vastu. Jälle aeglane käik, sest vesi lendab kohutava jõuga üle laeva. Jääkord laeval on juba mitu tolli paks. Ilm on niivõrd külmemaks muutunud, et veepiisad otse õhus jäätuvad ning tuul kannab neid vastu silmi kui

haavleid. Hakkab koitma hommik. Arvestuse järele pidime olema 12 meremiili N pool Osmussaare tuletorni. Laev istub raske jääkoorma tõttu õige sügavalt vees.

Äkki hüüab vahimees: „Laine löi keskmise ruumi sisse...“ Ja laev vajubki paremale küljele. On karta, et vesi valgub ka teistesse ruumidesse. Stoppan masina. Laev ei võta enam õiget seisakut.

Keskmise ruumi meeskond jookseb tekkile. Kuulen, et laine on purustanud ainult keskmise ruumi koridori akna, kust ka vesi ruumi tungis, ning selle osaliselt täitis. Laevakere oli aga terve.

Sõitsime Osmussaare taha varju. Saare taga vabastas meeskond esimese eluruumi ukse jääst, kus juba keskööst saidik jäävangis olid kokk ja komendor. Jäävangist vabanedes jutustas kokk: „Olime komendoriga kois, kui korruga kuulen, et

Vhl. „Kõu“ Tallinna sadamas tabatud 3000-liitrilist salapiirituse laadungit salakauba paadist vahilaevale üle võtmas. Piiritus tabati vhl. „Kõu“ poolt ühes mootorpaadiga ja kahe salakaubitsejaga 21.10.37. a. Põhja Molosi saarest 5 miili N. V. poole.

ülal tekil on käimas kõva jutuaajamine. Tundsin ka, et laev vajus küljeli ning masin jäi seisma. Komendor hüppas koist välja ning lausus, et ei tea kas laev on uppumas, et ülal on kisa lahti. Läheb ukse juurde, et välja minna ja teada saada, mis õieti lahti on. Varsti tuleb tagasi ning sülitab ja pomiseb omaette. Uks on jäätunud, välja ei pääse. Ah tühja kah! Üks kõik kus upud, kas siin all või seal üleval, ning ronis uuesti koisse ja jäi rahulikku unne. Olimegi senikaua kois kuni meid jäävangist vabastati.“

Vabanedes suuremast jääkoormast hakkasime ranna läheduses liikuma Paldiski poole. Seal klopiti jää maha ja sõideti uuesti merele. Ikka puhus vali OSO tuul. Nädala pärast kohtasime jällegi samas piirituse emalaeva ja ajasime ta Soome lahest välja.

Niisugune on teenistus vahilaev „Kõul“.

Piirivalve teenistuskooertest.

Major A. Kõrgma.

Piirivalve 15. aastapäeva puhul poleks üleliigne osutada pisut tähelepanu ka piirivalvekoortele, kelle abi ülepiirikäijate ja salakaubavedajate jälitamisel ja tabamisel on osutunud võrdlemisi tähtsaks.

Koer on ammust ajast leidnud tun-

nustust inimese truu abilisena. Ühtlasi on aja jooksul koera ülesanded tunduvalt komplitseerunud. Eriti kaasajal on koeral täita terve rida eriülesandeid politsei-, piirivalve- ja sõjaväeteenistuses. Seal, kus ütleb üles inimese haistmine, nägemine ja

kuulmine, peab appi tulema koer oma ülitundelise haistmise ja erksa kuulmisega.

Politsei-, piirivalve- ja sõjaväeteenistusseks ei kõlba igasugune koer. Kohased on vaid parimat tõugu koerad. Häid, puhtatõulisi koeri on meil aga vähe. Enamik maal elavaist koertest on segaverelised „krantsid“, kes sageli on alaväärtuslikud isegi öövalvureiks ja karjakoorteks. Teenistuskoorteks on kohased vaid tõupuhtad, proportsionaalse kujuga, tugeva muskulaaturiga, täiesti terved ja tiheda karvakattega koerad. Samuti on teenistuskoera juures nõutavad järgmised omadused: julgus, erksus, väga peen haistmine, hea kuulmine ja terav nägemine, tähelepanelikkus, õpetuse vastuvõtlikkus, truudus ja hoolsus.

Kogemused on näidanud, et parimateks teenistuskoorteks on osutunud järgmised koeratõud: saksa lambakoer, dobberman-pinšer, airedale-terrier, rottweiler ja boxer.

Meie piirivalves on praegu õige palju teenistuskoeri, enamasti tugevad saksa lambakoerad, kes on osutunud meie kliimas ja oludes kõige sobivamateks oma õpetusvastuvõtlikkuse, hea iseloomu, vastupidavuse, tugeva kehaehituse ja tiheda karvakatte poolest. Dobberman-pinšer on oma omaduste poolest peagu sarnane saksa lambakoerale, kuid oma lühikese karvakatte tõttu on teda talvel teenistuseks raske kasutada.

Piirivalve teenistuskoerad kasvatatakse ja õpetatakse Piirivalve Õpperajooni teenistuskoerte kasvanduses ja õppeasutuses.

Koera arenemisel omab kutsikate kasvatamine erilist tähtsust. Õige ja teadlik hooldamine juba kutsikaeas eemaldab need põhjused, mis võivad kahjulikult mõjutada koera tervist ja tööskust.

Ülalpool on loetletud need omadused, millised peab omama teenistuskoer. Neid omadusi saab arendada kutsika- (1—6 kuud) ja noorkoera- (6—10 kuud) eas. Kasvatamine iseendast pole muud kui reeglipärane, organiseeritud pidev mõjutamine teatava organismi arendamiseks. Noor loom on elav ja püsimatü; ta tähelepanu ei püsi kaua ühel nähtel. Seepärast peab kasvataja noores koeras alal hoidma alalise huvi nõutava tegevuse vastu. Seda on võimalik saavutada peamiselt mängudega. Mängimine arendab kutsikas ja noores-koeras kiirust, elavust ja tähelepanuvõimet. Sellist kutsikate arendamist ja algõppuse võtete kätteõpetamist mängude varal alatakse õige varakult. Umbes 10 kuu vanuselt määratakse igale kut-

sikale piirivalvurist juht, ning siis algab kutsika koolipõlv. Juhist oleneb teataval määral koera teenistuskõlblikkus ja teenistusvõime. Halb juht võib koera hoopis ära rikkuda; seda on pärast raske parandada. Seepärast määratakse teenistuskoera-juhtideks säärased piirivalvurid, kes on loomaarmastajad, energilised ja püsivad. Juht peab hästi tundma tema hooldamisele usaldatud koera iseloomu ja kalduvusi, samuti ta peab koera kohtlema sõbralikult, ning eemaldama neid põhjusi, mis võivad kahjulikult mõjustada koera tervist ja töökust.

Teenistuskoerte kursus jaguneb kahte ossa:

— algõppuseks, mis algab kutsikate noores eas ja mille ülesandeks on: a) koera distsiplineerimine ja tema konstitutsiooni arendamine, b) koera individuaalsete iseärasuste väljatöötamine, sündimisel päritud omaduste arendamine ja nende instinktidé sumbutamine, mis võivad pidurdada koera ettevalmistamist ja negatiivselt mõjuda koera edaspidisele teenistusele, c) uute eriülesanneteks vajaliste aistingute kasvatamine ja jäädvustamine;

— erialaõppuseks, mis annab teenistuseks tarvisminevaid võtteid ja mis jaguneb: a) jälgimiseks, b) sideteenistuseks ja c) kaitses- ja valveteenistuseks.

Kui koeraga on läbi võetud ka erialaõppus, siis korraldatakse temale katse. Katsel peab teenistuskoer lahendama rahuldavalt kõiki ülesandeid: jälgima inimest, otsima üles peidetud esemeid, ületama takistusi, osutama tarvilist sõnakuulmist jne. Kui koer on katsed sooritanud rahuldavalt, siis loetakse ta teenistusse vastuvõetuks, ning saadetakse ühes oma juhiga piirile tegevusse. Katseil nõrgaks osutunud koerad müüakse maha.

Piiril teenistuskoera põli ei ole kerge. Siin peab ta juhi seltsis koolis õpitud tarkusi kordama ning näitama oma võimeid luurkäikudel. Valveteenistus nõuab koeralt suuri pingutusi; seetõttu teenistuskoera töötamisiga kestab 8—10 aastani. Hiljem annab ennast tunda teenistuskoera juures saabuv vanadus: haistmine ja kuulmine muutub nõrgemaks ja koer ei suuda enam küllaldaselt täita temal lasuvaid ülesandeid.

Koerad on osutunud kasulikuks eriti maapiiril, kus metsatihnikuis ja soomaastikul ülepiirikäijate jälgi suudab leida ainult teenistuskoera ülipeen haistmine; samuti on nad suurt südidust osutanud salakaubavedajate jälitamisel merepiiril. Ku-

juka näite meie politsei- ja piirivalve teenistuskoerte tegevusest annavad alltoodud üksikud episoodid.

Mõni aasta tagasi peeti haarang põgenenud röövmõrtsuka Tohverit tabamiseks. Tohver, olles end peitnud põõsasse, tulistas temale lagedal lähenevat politseinikku. Politseikoer märkas seisukorra tõsidust ja kargas põgenikule põõsas kallale, nii et viimane oli sunnitud asuma koera tulistama. Seetõttu politseinikul avanes võimalus põgenikku tulistada ja surmata. Haavad vahva koera elu püüti päästa kõigi abinõudega, kuid haavad olid niivõrd rasked, et koer suri mõne tunni järele.

territooriumile. Piirivalvur laskis mehelt alla ligemale ja parajasti, kui see oli mõnekümne sammu kaugusel, käsutas mehe seisma. Tulija ehmus silmapilguks, pöördus aga siis ümber ja hakkas jooksma tagasi. Hoiatuspaukude järele valvur avas tule põgeniku pikta, kuid mees ei jäänud seisma. Piirivalvur, kel oli kaasas teenistuskoer, saatis selle jooksiku kallale. Koer, haarates jooksikut käest, püüdis teda maha kiskuda. Varsti oli kohal ka piirivalvur, kes areteeris põgeniku. Kordonis otsiti tabatu läbi, kusjuures selgus, et ta on kommunistide agent ja saadetud üle piiri eriliste ülesannetega.

Piirivalve teenistuskoerte ja -juhtide kursus 1934. a.

Paremalt lugedes: Rm. Oronok ühes „Frina“ — n. a. o. Esko „Polli“ — n. a. o. Koldits „Fama“ — kapr. Lauri „Frau“ — kapr. Laev „Madis“ — kapr. Zilmer „Meeri“ — kapr. Erlbaum „Milvi“.

N. rajoonis teenistuskoer tabas kommunistide agent, kes tulistas metsast piirivalvurit. Koera abita ei oleks korda läinud agentit tabada. Vahva teo eest Vabariigi piiri kaitsmisel Kennelklubi annetas koerale audiplomi. Sama koer avastas ka ühe metsavarga. Vaatamata, et jäljed olid vanad, jälitas koer varga jälgi 2,5 kilomeetrit ja avastas varastatud puude panipaiga. Siit läks koer edasi 2 kilomeetrit eemal asuvasse külla, ning tabas ka metsavarga.

Ühel hommikul märkas L. kordoni piirivalvur, et üks mees hiilib üle piiri Eesti

Ka võeti teenistuskoera abil kinni kommunistide salakuller, keda koer jälgis üle 4 kilomeetri mööda soist maastikku.

M. rajooni piirkonnas leiti Eestisse salaja ülepiiritulija jäljed, millede vanadus võis olla umbes 5 tundi. Jälgimiseks kutsuti välja umbes 5 km eemal asuvast kordonist teenistuskoer. Ilm oli külm, tuisune, lumi sügav ja jäljed suuremalt osalt täiesti kinni tuisanud. Isik oli kogu aeg ristelnud mööda põõsastikke ja metsa. Vaatamata väga rasketele jälgimistingimustele, rühkis koer oma juhiga edasi, kuni tabas jälitatava umbes 20 kilomeetri

kauguselt. Sama koer avastas R. kordoni piirkonnas ülepiiritulija jäljed. Öö oli kottpime, ilm tuisune ja külm. Vapralt võitles koer sajuilmaga ning jälitas jälgi K. külani, mis asus 15 kilomeetrit piirist eemal. Viimse võimaluseni pingutatud koer puhkas 2 tundi ning jätkas siis jälgimist: ta läbis küla ning peatus külataguse saunahüti juures. Siit tabatigi ülepiiritulija, kes puhkas saunalaval reisiväsimust. Mehel tuli tabamine kauge maa tagant nii ootamata, et ta ei taibanudki salata ülepiiritulekut.

Kaks salakaubavedajat, visates maha piiritusenõud, põgenesid piirivalvuri käest P. vallas S. küla heinamaalt. Kaks tundi hiljem pandi põgenike jälgedele teenistukoer. Ta juhtis piirivalvurit üle põl-

dude ja piki külavahelisi teid mereranda. Siin olid piiritusevedajad jälgede kaotamiseks sammunud merre. Mõnisada meetrit eemal avastas koer veest väljunud piiritusevedajate jäljed uuesti. Mööda jälgi pöördus koer tagasi S. külla ning avastas piiritusevedajad.

Teenistukoera abil tabati K. vallas, T. külas sigurivaras, kuigi vargusest oli möödunud 8—10 tundi.

Piirivalve teenistukoerte teenete hindamisel ja näitustel esinemistel on annetatud järgmised auhinnad: Siseministrilt 1 hõbekarikas, Põllutöoministeeriumilt 4 kuldau-raha, Eesti kennelklubilt 3 audiplomit, 5 kuld-, 27 hõbe- ja 10 pronksauraha ning 7 kiituskirja; Läti jahimeeste seltsilt 1 kuld- ja 1 hõbeauraha.

Sõjaväe prestiižist.

Leitn. U. Parrest.

Riigi ühiskondlikus organismis on tänapäev sõjaväel asendamatu tähtsus. Sõjaväel ei lasu üksnes vastutusrikkad riigikaitselised ülesanded, vaid ka kodanikkude sõjaväelise kasvatuselise kangeleulatuvate eesmärkide taotlemine. Rahvaste ja riikide tugevuse ilmestajaks on kujunenud nende sõjavägi. Viimase puudusist ja pahedest järeldatakse tihti riikliku struktuuri mannetust ja rahva elujõu nõrkust.

Nüüd kus aktiivseks riigikaitseliseks tegevuseks valmistatakse ette kogu rahvas, kus organiseeritakse riigi ressursse iga-külgselt, püütakse ikka enam ja enam sõjaväge populariseerida, kodanikke innustada vabatahtlikuks riigikaitseliseks tegevuseks. Riigi elulistes huvides on tähtis, et sõjaväeteenistuse kohustusest kujuneks välja au- ja uhkuseküsimus, teatav traditsioon, mille eeskujuliku sooritamisetä üksi meeskodanik ei peaks väärima kodaniku suuri õigusi.

Sõjaväe kõrge prestiiž ja kodanikkude innustatud suhtumine aitavad kaasa, et võimaldub realiseerida neid väga elulisi ja raskeid riigikaitselise probleeme, milledest kaasaja tingimusi võib sõltuda rahva suveräänsus. Oleme saamas lahti veneaegsest halvustavast vaatest „soldatiseisusele“ ja sõjaväele üldse. Rahvusväeosade loo-

mise perioodist alates on meie sõjavägi tegudega võitnud enesele hea nime ja kuulsuse, on tõestanud, et ta hoopis erineb sellest sõjaväest, kes ei evinud eestlaste poolehoidu ja austust, kes ei olnud populaarne ka oma rahvuse — venelaste keskel.

Sisekorra ja distsipliini viimistlemisega ning töö esiplaanile tõstmisega on loodud meie sõjaväes hea traditsioon, mis iga aastaga üha enam aitab tõsta üldist prestiiži, mille olemasolust sõltub suhtumine riigikaitselasse üldse.

Avalik kriitika on suhtunud sageli sõjaväkke sihilikult ja poliitiliste võitluste keerises riivanud sõjaväe prestiiži. Neist aegadest oleme jõudnud üle. Kuid tendentslikke mõttemõlgutusi, mille terav ots on suunatud sõjaväe heale kuulsusele ja sisemisele liituvustundele, leidub ka tänapäevalgi.

Käesoleval aastal ilmunud kirjanduslikest teoseist pälvib selle poolest üks raamat tähelepanu. Nimelt „Noor-Eesti“ kirjastusel ilmunud Ed. Grosschmidt'i „Suures heitluses“ — memuaarteos maailmasõjast. Selle teose autor lubab enesele vahemärkuse Eesti sõjaväe kohta, pärast seda kui ta on kirjeldanud südamlilikult õhtusööki kindral Hanefeldt'i juures, kelle

Kolonelleitnant

Valentin Semionoff-Vasiljev 50-aastane.

Täna, 1. novembril 1937. a. saab Võru-Petseri Sõjaringkonna Staabi II jaoskonna ülem kolonelleitnant Valentin Semionoff-Vasiljev 50-aastaseks.

Juubilar on pärit Tallinnast, sündinud 1. novembril 1887. a. Keskhariiduse omandas Tallinnas Peetri reaalkoolis, kutselise ettevalmistuse sai Vladimiri Sõjakoolis, mille lõpetas 1910. a. n.-leitnandina. Maailmasõjast võttis osa ja sai võitlustes sakslaste vastu haavata.

Detsembris 1918 astus Eesti Kaitseliidu teenistusse ja veebruaris 1919 — Eesti sõjaväkke. Vabadussõja ajal oli 1. Diviisi Tagavarapataljoni ülema, hiljem Tallinna Tagavarapataljoni ülema abiks. Rahu ajal on teeninud haldusalal. Praegusele ametikohale määrati 01. 04. 1934.

Omab Vabadussõja mälestusmärki, Eesti Kolkaristi V klassi teenetemärki, endise Vene Anna ordu 3. ja 4. järgu aumärke, Stanislause ordu 2. järgu aumärki ja Bulgaaria Sõjaliste teenete ordu 2. järgu aumärki.

Kol.-ltn. V. Semionoff-Vasiljev.

Kolonelleitnant Semionoff-Vasiljev on tuntud tubli ja asjatundja ohvitserina oma ametialal, hea seltsimehena ohvitseride peres ja õiglase ülemana.

Soovime juubilarile tema tähtsa hällipäeva puhul head õnne ja suurimat edu kõigis teistes ja ettevõtetes.

külalislahkusest rabatuna tullaksegi järgmistele mõtetele:

„Olen alati arvamusse jäänud, et sõjaväele tema lahinguväärtust ei anna mitte kaikadistsipliin ega relvade rohkus, vaid eeskätt küll soe, seltsimehelik vaim, mis kõiki suudab koondada ühise mütsi alla ühiseks pereks.

Ja see vaim oli vene väes kindlasti olemas vähemalt juhtkonna omavahelises suhtlemises, mida üldjoontes võiks nimetada ülimaks demokraatiaks ta kõige puhtamal kujul.

Usun, et sellise demokraatiani meie eesti sõjaväes pole veel iial jõutud, kuna nii tihti olen võinud märgata, kuidas meil ametlikel ja ka mitteametlikelgi olenguil armastatakse piinliku hoolega läbi käia ainult omasugustega — kindral kindraliga, kolonel koloneliga või umbes nii. Kraadikene allapoole — siis ei vääri sa kuidagi enam kõrvu istuma oma kõrgema

naabriga, kes esimesel võimalusel raputab end lahti su seltsist ja kipub otsima „seisusekohast“ miljööd.

Muidugi on selles ju süüdi meie sõjaväe noorus, sest tal on küll õlakuid ja aukraade, kuid mitte veel traditsioone.“ (lhk. 310—311).

Ülaltsiteeritud mõtted pälvivad sõnavõttu peamiselt põhjusel, et nad on avaldatud kirjanduslikus teoses, kus nad pikemaks ajaks püsima jäävad ja seega võimalised on laialdast literatuurse huviga lugejaskonda mõjustama, eriti neid, kes pole ise küllalt teadlikud meie sõjaväe sisemise korralduses ja vaimus.

„Suures heitluses“ autor suvatseb ilma pikema analüüsita ja põhjendusteta esineda sõjaväe kohta avalikkuse ees küllaltki irriterivate vihjetega, millede tõestamiseks tema teoses ei leidu mingit konkreetset materjali. Küll jääb aga mulje, et need kriitilised mõtted on põimitud kunstlikult

hoopis teisi asjaolusid, sõjavägesid ja sündmusi kirjeldava memuaarteose miljöösse, millega meie sõjaväel pole midagi ühist ja siduvat.

Tundub ebasobiv laskuda sellisele võrdlusele, kus meie sõjaväe arvustamiseks demonstreeritakse eeskujuliku poolena Vene 1916. a. armeed, mis teatavasti oli juba tugevasti nakatatud lagunemisedest ja evis laostumise sümptoome. Pealegi autor on näinud seda armeed ja tema juhtkonda revolutsioonieelse noore lipniku prilli läbi, kes peale „kiirkursuse lõpetamist“ sõjakoolis oli tõusnud ohvitseri seisusesse, kuna ta mõni kuu varem oli ainult lihtsõdur. Lipnikuna rindele saabudes üllatub ta diviisiülema kindralleitnant von Hanefeldt'i lahkusest: „Kindral pakub mulle kätt, laseb võtta istet ja on üldse imeliselt lahke, nagu vana hea onu. Mul pole raske taibata, et ta mind nime tõttu peab esialgu sakslaseks.“ Nii lihtsaks ja imelikult mõistetavaks osutub see „ülim demokraatia juhtkonna omavahelises suhtlemises.“

Milline oli tegelikult distsipliin ja ohvitserkonna omavaheline suhtlemine Vene armees, sellest ei too „Suures heitluses“ autor ka ühtki tõsist sõjaväelast rõõmustavat ja vene armeede positiivset näidet. Tuletaksime siinkohal meelde autoriteetsema isiku, kindral Brussilov'i, arvamuse:

„... Karjerism, isiklikud huvid, kadedus ja intriigid hukutasid üldise vene asja...“ (kindral Brussilov'i „Minu sõjamälestused“ lk. 181.)

Usun, et ma palju ei eksi, kui avaldan arvamust, et toleaeagselt vene armeelt meile eeskujusid minna otsima pole küll millegagi õigustatud.

Sisuliselt „Suures heitluses“ autori mõtted meie sõjaväest on muidugi täies ulatuses ekslikud, mis tõestamatagi on selge igale pädevale isikule.

Käesolevat sõjaväe prestiiži riivavat nähtust võib võtta kui iseloomustavat omasuguste seas. See on ikka nii, et tulakse välja ebaõiges kohas ja ebaõigel viisil väidetega, millel puudub täielikult soliidne alus. Kuid ka ebaõigete andmete levitamisega võib lõpuks mõjustada rahva suhtumist sõjaväkke. Võib oletada, et sellist eesmärki vaevalt „Suures heitluses“ autor püüab taotleda oma väidetega; siin on pigemini tegemist ebateadliku lihtsamelusega, muidu ei oleks need väited nii läbipaistvalt naiivsed.

Mingil tingimusel ei tule aga sellised kriitilised mõttemõlgutused sõjaväe prestiižile ja populaarsusele kasuks. Seepärast tahaks loota, et lugupeetavate autorite vastutustunne areneb kord niikaugele, et sellised väärnähted oleksid välditud.

Loksa dessant 8. jaanuaril 1919. a.

Kapten-major J. Masik.

Enne kui asuda 8-da jaanuari dessandi kirjeldamisele, peaks tuletama meele kaht, samas kohas varem korraldatud retkdessanti.

Esimene dessant lahkus Tallinnast 25. detsembril kell 2300 koosseisus — „Lembit“, „Laine“ ja „Lood“, — ja koondis jõuab Loksale järgmise päeva kella 0600-ks.

Kohe avab „Lembit“ tule kalda punktide pihta, kus vaenlane arvatakse asuvat. Vaenlane jookseb külast välja, kuid natukese aja pärast saadab 3-mehelise luure-salga tagasi meie tegevust jälgima. See salk asub sadamasilla lähedusse majade varju. Meie dessant saadetakse „Lainega“ maale. Maabumisel märkab dessant vaenlast ja avab sellele tule. Üks vaenlastest saab raskesti haavata, teised kaks põgenevad. Dessant käib küla läbi ja, vaenlast mitte leides, asub laevadele tagasi.

See oli juhusliku iseloomuga retkdessant ja ei olnud otseses ühenduses maarinde tegevusega.

Teine dessant võetakse ette juba kindla ülesande täitmiseks, nimelt 4. rügemendi toetamiseks, kes eelmistel päevadel oli taganenud ja 28. detsembril jäänud peatuma Loo, Kursi joonele.

Dessant väljub Tallinnast 28. detsembril kell 2330 koosseisus — „Lembit“, „Laine“, „Lood“ ja „Moondsund“ ühes umbes 120 mehega polkovnik Vahtramäe juhatusel.

Järgmisel hommikul kell 0800 avab laevastik Loksa reidilt tule Loksa telliskivivabriku ümbrusele ja Kolga mõisale, kus saadud andmete kohaselt asub vaenlane.

Pärast pommitamist saadetakse dessant maale. Kohalikkude elanikkude jutu järele olevat enamlased parajasti tuletõrjeseltsi

ruumes pidutsenud, kui laevad alustasid pommitamist. Dessant leiab eest mõned üksikud vaenlased ja vangistab need. Vangistatute hulgas on ka enamlaste pataljoni-ülem. Vaenlaste peajõud põgeneb pommitamise algul kabuhirmus Vihasoo suunas, jättes maha suurema osa varustusest — muu hulgas langeb meie kätte ka enamlaste kassa 2800 „kerenskiga“. Selle raha eest muretseti hiljem „Lembit'ule“ muusikariistad.

Dessant jaguneb kaheks osaks. Üks liigub Kolga mõisa, teine Hara küla poole.

Vihasoo teele aga saadetakse luurajate salk.

Ühes dessandi maalesaatmisega pidi ka 4. Rügement alustama pealetungi, kuid nagu hiljem selgus, olid enamlased omalt poolt asunud pealetungile ja 4. Rügement suutis vaevu hoida oma positsioone, rääkimata pealetungist.

Kuna 4. Rügemenidiga ei saanud ühendust ja vaenlane Vihasoo poolt tungis peale suurte jõududega, tõmbus dessant tagasi laevadele ja õhtu tulekul laevad lahkusid Loksalt, sõites Tallinna.

Vahepeal on maaväed saanud uusi toetusvägesid ning ülemjuhatus kavatses rindel alustada üldpealetungi.

Laevastikule tehakse ülesandeks võtta peale Tallinnast suurem dessant ja üheaegselt pealetungiga rindel saata Loksalt maale dessant, sundida vaenlane taganema ning dessandil ühineda rindel teotsevate väeosadega.

7. jaanuariks said maaväed käsu: 4. Rügement — vallutada Loo ja Kahala joon, 1. Rügement — Kahala, Kursi ja Pillapalu.

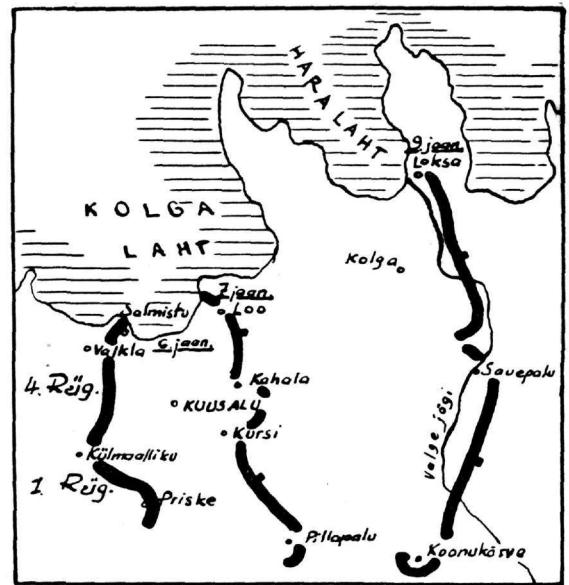
Pealetung algab 7. jaanuari hommikul ja on edukas.

8. jaanuari hommikul kestab pealetung edasi, kusjuures 4. Rügement peab välja jõudma joonele Loksa, Sauepõllu ja 1. Rügement — Sauepõllu, Koonukõrve külad.

Dessant väljub Tallinnast 8. jaanuaril kell 0015 s/l. „Lembit'uga“ eesotsas. Kaasas dessantlaevad „Laine“, „Lood“, „Hektar“, „Kalev“, „Wrangel“ ja „Moonsund“. M/r. „Lennuk“ ühineb nendega hiljem.

Dessant koosneb kalevlastest, kahest soomlaste kompanist ning „Lembit'uga“ ja „Lennuk'i“ meeskonna osadest, kokku umbes 400 meest.

Dessandi ülesanne on vallutada Loksa ja sealt Kolga küla kaudu murda läbi Luha (Annenhof) mõisani ning ühineda 4. ja 1. rügementide osadega, kes asusid ka pealetungil.

Meie rinne 6.—9. jaan. 1919. a.

Jõudes kell 0615 Loksa lahte, avavad laevad tule telliskivivabriku ümbrusele, kus olevate andmete põhjal asuvad enamlased.

Kell 0830 algab dessandi maalesaatmine.

Dessantlaevad lähenevad „Lennuk'ile“, kust kapten Pitka komandosillalt neile peab sütitava kõne. Järgneb dessandi poolt vägev hurraa. — Edasi dessantlaevad liiguvad „Lembit'uga“ orkestri poolt mängitava „Porilaste marsi“ helide saatel silda ja algab maabumine.

Dessandi meeoleu on väga hea.

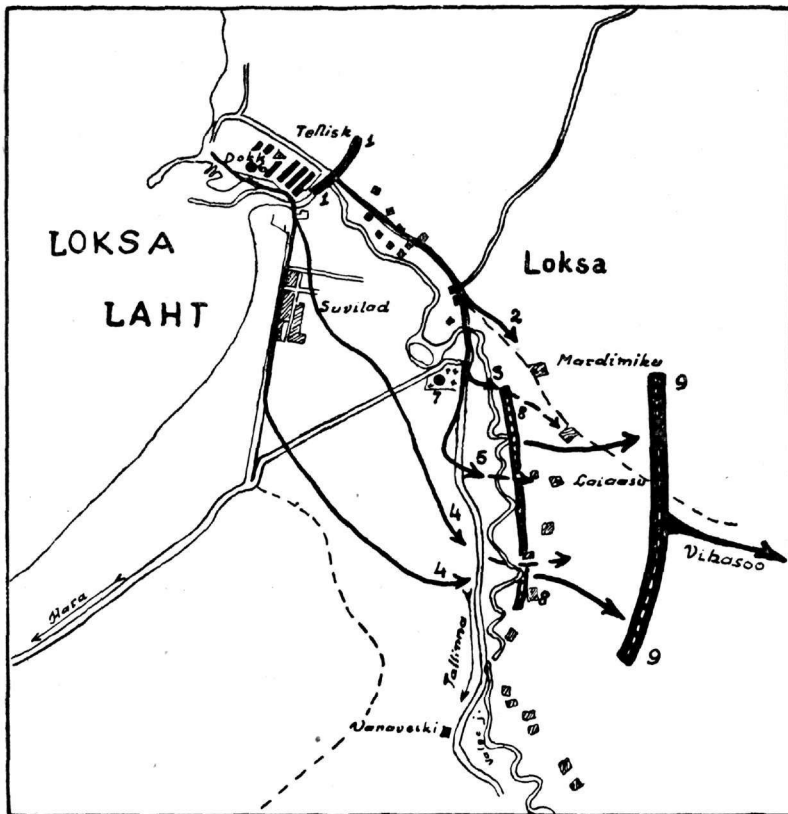
Dessantüksusi juhatajad: kalevlasi — alkapten Paulus, soomlasi — major Ekström, „Lembit'uga“ meeskonda leitnant Herm ja „Lennuki“ meeskonda — leitnant Kask.

Laevadelt tule avamisel lahkusid enamlased külast ja asusid väljaspoole seda Valgejõe kallastele headele positsioonidele.

Kohe maabumisel leiavad meie väed eest enamlaste luuresalga. See salk asub dokkide juures (skeemil on nr. 6). Tekib tulevahetus, kus üks enamlane saab raskesti haavata, kuna teised põgenevad.

Esimestena maabuvad „Lembit'uga“ ja „Lennuk'i“ meeskonnad ning asuvad telliskivivabriku juurde ahelikku, moodustades sillapea, et võimaldada peadessandile maabumist (skeemil on nr. 1). Ühtlasi saadetakse välja luurajate salk leitnant Leppik'uga juhatusel. Salga ülesandeks on otsida läbi kõik tee ääres asuvad majad.

See salk liigub mööda maanteed, läbib Loksa küla ning Tallinna, Viinistu tee-lahkmelt pöörduv vasakule. Otse salga ees

1. Laevade meeskonna poolt moodustatud sillapea.
2. " " luuresalk.
3. " " liikumise suund.
4. Kalevlaste liikumise suund.
5. Soomlaste liikumise suund.
6. Enamlaste luuresalk dessandi maabumisel.
7. " eelväed surnuaial.
8. " " Valgejõe kallastel.
9. " peajõud.

asub Mardimiku talu, missugust kavatsetakse läbi otsida (skeemil on nr. 2).

Liikudes talu suunas, avatakse vaenlase poolt umbes 50 m kauguselt luuresalgale kuulipilduja tuli.

Algab tulevahetus.

Umbes 10 minutit hiljem jõuavad kohale ka meie dessantväe osad.

Pärast peadessandi maabumist liigub dessant järgmiselt:

- laevade meeskond ühes soomlastega läbi Lõksa küla Tallinna maanteed mööda (skeemil nr. nr. 3 ja 5);
- kalevlasted mööda Hara teed ja pöörduvad sealt Tallinna maanteele (skeemil nr. 4).

Laevade meeskond ja soomlased, liikus mööda maanteed lõuna poole, satuvad enamlastele surnuaia juures ja selle vastas voolava Valgejõe kallastel (skeemil nr. nr. 7 ja 8).

Veidi hiljem jõuab surnuaia lähedusse ka osa kalevlasi (skeemil nr. 4).

Tekib tulevahetus, mille tulemusena enamlased surnuaialt taganevad ida pool asuva Valgejõe kallastele. Surnuaial satub meie dessandi kätte enamlaste ohvitser, kelle juurest leitakse salasõnad kuni 10. jaanuarini. Vangilangenud ohvitser ühes salasõnadega saadetakse kapten Pitka juurde, kuid põgenemise katsel lästakse ta maha.

Äge tulevahetus jõekallastel kestab edasi.

Kuna meie laevade meeskond hoiab vaenlast tema paremal tiival hävitava tule all ja ähvardab teda ümber piirata (skeemil nr. nr. 2 ja 3), siis vaenlane pärast 10–15-minutilist lahingut taganeb ida suunas. Taganemisel jätab vaenlane maha kaks surnut ning meie kätte satub Laiaasa põllul üks raskekuulipilduja.

Jõekaldalt taganenud enamlased ühinevad oma peajõududega, missugused asuvad metsaserval, n. n. Tümaaasa talu ümbruses (skeemil nr. 9).

Meie dessantväeosad jälitavad taganevat vaenlast, kuni umbes kella 1200 satuvad enamlaste peajõududele.

Tekib äge lahing.

Vaenlane on enda arvates meile valmistanud lõksu, kuna tema asub ettevalmistatud headel positsioonidel, kuid meie meeskonna meeoleolu on ülev ja pärast ühetunnilist lahingut vaenlane sunnitakse taganema Vihasoo suunas.

Kuna dessant ei tohi kalduda kõrvale temale antud ülesandest, siis põgeneva vaenlase jälitamisest loobutakse.

„Lembit'u“ ja „Lennuk'i“ rühmale on kästud olla tagasi õhtuks Lõksal ja õojooksul teostada veel valvet, seepärast nemad pöörduvad tagasi.

Lõksale valvele jäänud laevade dessant saab õhtul kohalikkudelt elanikkudelt andmeid, et taganenud enamlased on jäänud

peatuma Vihasoo külas ja koguni saanud seal toetusvägesid.

Otsustatakse seda teadet kontrollida. Leitnant Kask ühes 12—15 mehega saadetakse välja Vihasoo suunas. Teejuhiks on üks Vihasoost pärit olev dessandi mees, kes salgale metsarada kaudu juhatab teed. Vihasoosse jõudes selgub, et enamlased on umbes ½ tundi tagasi külast lahkunud. Salk pöördub Loksale tagasi ja jääb sinna kuni järgmise hommikuni, teostades küla ja sadama kaitset.

Pärast vaenlase taganema löömist Tüma-aasa juures kalevlased ja soomlased liiguvad korralduste kohaselt Kolga suunas.

Nemad satuvad tee peal kolm korda

enamlastega tulevahetusse, kuni jõuavad välja Kolga küläni.

Ka maaväe osad, lüües vaenlasega ägedaid lahinguid, liiguvad ida suunas edasi ning kella 1940 jõuab 4. Rügemendi I pataljon Kolgasse ja ühineb meie dessandiga.

Kuna vaenlane on löödud tervel rindel taganema, siis kutsutakse kalevlaste dessantpataljon laevadele tagasi, et kaugemal vaenlase seljataga teostada uut dessanti.

Järgmisel hommikul, 9. jaanuaril, lahkuvad dessantlaevad „Lembit'uga“ eesotsas Loksalt Kunda suunas uueks dessandiks. „Lennuk“ aga sõidab Tallinna laskemoona täiendamaks, et hiljem ühiselt teiste laevadega teostada dessanti Kundas.

Suurtükiväe pettepatareidest, nende vajadusest, ehitamisest ja kasutamisest.

Kapten A. Nõmm.

Lahingus vastase suurtükivägi püüab hävitada või neutraliseerida kõike, mis takistab või segab ta vägede lahingutegevust. On täiesti loomulik, et vastane püüab paralüüsida ka meie patareisid selleks, et lahingu otsustaval momendil nad ei saaks abistada oma jalaväge. Võitlusele vastase suurtükiväega pööratakse tõsist tähelepanu kõikide riikide sõjavägedes. Vastase patareide avastamiseks, koordinaatide määramiseks ja tulejuhtimiseks nende pihta kasutatakse kõlaja helgimõõteühikuid, lennukeid, vaatluspalle ja autogirosid. Vastase patareide tulistamiseks määratakse vajalik arv patareisid ja selleks kasutatakse ka erilaskemoona. Maailmasõjas saavutati väga häid tagajärgi vastase patareide tulistamisel ipriidi laske- moonaga.

Neid asjaolusid peame arvestama oma suurtükiväe lahingutegevuse põhimõtete määramisel ja väljaõppel. Peame tegema kõik mis võimalik, et vältida meie patareide avastamist vastase luureorganite poolt ning nende sattumist vastase suurtükitule alla. Üheks sääraseks abinõuks on nn. pette-, näilik- ehk valepatareide kasutamine.

Pettepatareide ülesandeks on viia eksiteele vastase luure- ja luureteenistuseorganeid, eriti õhuluuret, meie suurtükiväeühikute paigutuse ja arvu üle ning juhtida vastase tuld meie vägedest tühjadele maaladele. Selleks pettepatarei positsioon tu-

leb valida ja ehitada kohas, kus on mõeldav tegeliku patarei tulepositsioon. Kui patarei asub uuele tulepositsioonile või varupositsioonile, vanast tulepositsioonist vaja moodustada pettepositsioon.

Väliselt pettepatarei positsioon peab võimalikult rohkem sarnanema tegeliku patarei tulepositsioonile ning jätma vastasele tõetruu mulje. Ta peab omama kõiki tegeliku tulepositsiooni tunnuseid, nagu suurtükimudeleid, teesid ja jalgradasid, muldehitisi, suurtükide suudmete ees laskepühkmeid (põlenud pindalad ehk koonused) jne. Kõiki neid on vaja ainult selles ulatuses, et äratada vastases tähelepanu ja tõelise tulepositsiooni muljet. Peale selle pettepatareid peavad aegajalt avaldama tegevust ja elu. Nad peavad toimetama laskmisi kas fuggasside õhkimisega või tegelikkude suurtükidega, kes rändsuurtükidenä asuvad lühikeseks ajaks pettepositsioonile, täidavad sealt mõne jooksva tuleülesande ja asuvad pärast seda järgmise pettepatarei positsioonile või oma alalisele tulepositsioonile.

Pettepositsiooni juurdeveo teed ja laskepühkmed omavad erilise tähtsuse talvel. Seepärast otsekohe pärast lumesadu vaja pettepositsioonile teha uued teed ja jalgrajad, sest siis vastasel jääb mulje, et see on õige patarei tulepositsioon.

Pettepatarei kaugus tegelikust tulepositsioonist peaks olema selline, et pettepatarei pihta antud vastase suurtükiväe löök ei tabaks tegelikku patareid ega tekitaks selles kaotusi. Ameeriklased väidavad, et pettepatarei vaja ehitada tegeliku patarei liivale 300—750 jardi kaugusele olenevalt sellest, kui täpsalt vastane saab tulistada ja missuguse täpsusega töötavad ta kõlamööteühikud.¹⁾

Saksa ja punaväe suurtükiväe uute lahingueeskirjade järgi pettepatareisid kasutatakse peamiselt kaitselahingus.²⁾ Meie peame kasutama pettepatareisid väga suurel määral.

Pettepatareidega on vaja anda vastasele vale ettekujutus suurtükiväe grupeerumisest ning jõudude raskuspunkti. Ühtlasi tuleb hoolitseda, et nendega ei tekitataks ohtu meie teistele ühikutele ja väeliikidele. See pärast pettepatareide rajoon peaks määrama vanem suurtükiväejuht. Võrdluseks võiks öelda, et punaväes pettepatareide süsteemi kindlaksmääramine on pandud diviisi suurtükiväeülema peale.

Pettepatareide ehitamisel tuleb pidada silmas järgmisi nõudeid. Vastase maapealse- ja õhustvaatlusele pettepatarei peab kujutama võimalikult loomuliku patarei pilti. Ta ehitamine peab teostuma väheste meestega ja lühikese ajaga. Ehitusmaterjal peaks olema odav. Seni oli üldiseks põhimõtteks, et pettepatarei ehitatakse kohapeal leiduvast materjalist. Näitena võiks tuua J. Kasak'u raamatus „Maskeerimine“ lk. 61 kujutatud kaks pettesuurtükki, mis on tehtud palkidest, lattidest, puuosktest, maakamarast jne.

Ehitusmaterjali kohapealt soetamine on aga sageli juhuslik ja nõuab palju aega. See pärast šveitslased on tulnud mõttele vedada pettepatarei ehitamiseks hädavajaliku materjali valmistehalt ja kokkupandult patarei lahinguosaga kaasas, nii et vajaduse korral see on alati hõlpsasti kättesaadav ja kasutatav. Koha pealt võetakse vaid vajalikke puuoksi, rohtu jne. 1936. a. õppustel ja manöövritel šveitslased saavutasid kokkupandavate ja kaasaveetavate pettepatareidega häid tulemusi. Nad toimisid järgmiselt.³⁾

Puupulkadest ja lauätükkidest valmistati 4 suurtüki ja 4 kasti raamistikud nii, et

transportimiseks neid on hõlpus kokku panna. Suurtükiraudadeks võeti plekktorusid, mis asetati teleskoobiliselt üksteise sisse. Suurtükikilpideks võeti halli kartongi, mis veoks lapiti kokku. Kasti seinad kaeti vana riidega. Peale selle on vaja veidi traati, mis võtab ka vähe ruumi. Pettepatarei valmistamiseks vajalikud raamistikud ja materjalid pakiti kokku ja seoti ühe kasti tagakule. Kogu materjal maksis 40 franki ja raamistikude ehk sõrestikkude valmistamiseks 1 allohvitseril ja 2 sõduril kulus vaid 1 päev.

Pettepatarei ülesseadmine teostub järgmiselt. Vastavalt luurelt kindlaksmääratud pettepatarei positsioonile iga suurtüki asukohale asetatakse raam või toed suurtükikilbi jaoks, mis tehakse kartongist. Kasti asukohale on vaja 3 raami või tuge, neist 2 istelaua ning seljatoe ja üks jalgadelaua jaoks. Nendele raamidele pannakse 2 tükki riidet, mis kinnitatakse tugelede nõõridega, nii et kasti iste- ja jalgealusepinnad oleksid nähtavad. Tiisli märkimiseks kasti juurde asetatakse vastav puu. Rattarehvide iseloomulik läikimine saadakse ratta pöidadele või kodaratele pandava plekiga. Suurtükirauda märkiv plekkтору asetatakse puuhargile. Õhustvaatluse jaoks on vaja markeerida ka suurtükialus, milleks rataste juurest tõmmatakse 2 traati lafeti saba kohale ja kaetakse nad tumedat värvi kuuseokstega. Numbrite tähistamiseks lüüakse maasse keppe ja pannakse nende otsa läikivaid kiivreid. Peale selle moondatakse pettepatarei vastavalt ümbruskonna maastikule lihtsalt ja pealiskaudselt kalavõrkudega ja rohelisega või mõnel muul viisil. Õhustvaatluse eksi- teele viimiseks pettepatarei juurde tehakse rattajälgi ehk -roopaid kastiga või veokiga, millega veetakse pettepatarei ehitamiseks vajalikku materjali ja meeskonda. Peale selle meeskond tallab suurtükide juurde jalgradasid.

Pettepatarei ehitamiseks eestoodud lihtsal viisil 1 allohvitseril ja 4 sõduril kulus umbes 1½ tundi, kuna mahavõtmiseks ja kokkupakkimiseks — umbes ¾ tundi.

Sel viisil ehitatud pettepatareisid šveitslased kontrollisid maapealse- ja õhustvaatlusega. Seejuures selgus, et juba alates umbes 300 m kauguselt maapealne vaatlaja ei suutnud pettepatareisid eraldada tegelikust patareist. 1000 m kõrguselt tehtud õhuluurel selgus sama nähe.

Toodust selgub, et otstarbeka ettevalmistuse juures ja pettepositsiooni õige valimisega ning ehitamisega vastast on võimalik edukalt petta relatiivselt väikese meeskonna abil. Seejuures õige mõõdupuu valimine

¹⁾ Reconnaissance, Occupation and Organisation of Position. 1936.

²⁾ Ausbildungsvorschrift für die Artillerie. Heft 5. Die Führung der Artillerie. 1937. — Boevoi ustav artillerii RKKA. Tšast II. 1937.

³⁾ Der Šveizer Artillerist. 15. 12. 1936.

omab otsustavat tähtsust. Oma silmanähtava ning kohmaka paigutuse ja ehituse tõttu pettepatarei ei tohi olla vastasele liiga hõlpsasti nähtav ega kergesti äratuntav. Teisest küljest välisriikides on jõutud otsusele, et pettepatarei ei täida oma eesmärki ka siis, kui ta on liiga rafineeritult moondatud.

Pettepatareide valmistamise ja lahingus kasutamise probleem oleks vaja võtta eeloleva talvise õppeperioodi

kavasse hoogtööna ning juba alates talvistest manöövritest ja laskmistest iga patarei peaks võimalikult igal suuremal õppusel ja laskmisel valmistama ühe pettepatarei. Pettepatareide konstruksiooni, moondamist ja kasutamist vaja kontrollida õhustvaatlusega ja -fotoga. Tehes seda, lahendamise selle probleemi, hajutame meie patareidele suunatavat vastase suurtükilt ja tagame sellega meie jalaväe abistamist.

Pommituslennuväe omadusi ja ülesandeid.*)

Keskmine pommituslennuvägi.

Keskmine pommitaja on tavaliselt kahe-, harva kolmemootoriline lennuk. Meeskonda kuulub 3—5 meest, neist 1—2 lendurit ja 1—2 laskurit. Varustatuna kahe võimsa (600—1000 HP) mootoriga ei jää keskmine pommituslennuk oma kiiruselt ning laelt kergepommitajast maha, vaid isegi ületab teda, lähenedes siin mitmeistmelisele hävitajale. Keskmise pommitaja tüübiliseks esindajaks võib pidada Ameerika lennukit „Glenn-Martini“. Kaks 700 HP mootorit, voolukuju ja lennul sissetõmmatav tellik kindlustavad talle kiiruse 360—400 km/t. Umbes samade andmetega on ka pommituslennukid „Boeing“, „Curtiss-Wright“, „Cordon“ jt. Keskliste pommitajate klassi kuuluvad ka inglase Fairey „Battle“, Handley Page „Hayford“ ja eriti sakslaste „Heinkel III“.

Praegu isegi rea suurriikide õhujõududes puuduvad sellised kiired keskmised pommitajad ja kasutamisel on veel lennukid kiirusega 250 km/t. Kuid näib olevat tõenäoline, et lähemate aastate jooksul keskmiste pommitajatena võetakse varustusele „Boeing“ ja „Fairey“ tüüpi lennukid, mille kiirus on 400—450 km/t ja lagi 6000—8000 m.

Kaasavõetavate pommide kaal oleneb põletis-määrdeainete hulgast, s. t. järelkult tegevusulatusest. Tegevusulatuse juures 600—800 km võib keskmine pommitaja kaasa võtta kuni 1000 kg pomme, s. o. kaks korda rohkem kui kergepommitaja. Küttaaine arvel võib aga pommide kaalu veelgi 30—50% võrra suurendada. Keskmise pommitaja kandejõud võimaldab kasutada 250—500 kg ning erandjuhtudel isegi üksikuid 1000 kg pomme ning seega edukalt purustada kapitaalset (kivi, raudbetoon, teras jne.) ehitusi, millede purustamine kergepommituslennuväele käib üle jõu. Samal ajal võivad keskmised pommitajad vajaduse kor-

ral täita kõiki kergepommitajate ülesandeid, kasutades sel puhul keskmisi ja väikekaliibrilisi pomme.

Tänu suuremale kandejõule võib keskmist pommitajat varustada täiuslikuma aeronavigatsiooniliste- ja pommitusseadistega (automaatne lennukijuhtimine, raadiopelengator, autom.-sihik jne.). See kõik omakorda suurendab pommitamise täpsust. Need on kõik keskmise pommitaja põhimõttelised erinevused kergepommitajast, mis teevad temast võimsama vahendi väejuhatuse käes ja laiendavad tema rakendusvõimalusi.

Keskmine pommituslennuvägi võib teot seda nii päeval kui öösel.

Et ära hoida kaotusi maapealsete relvade tulest, lendavad keskmised pommitajad nagu kergepommitajadki suuril kõrgusel (4000—6000 m), kusjuures nad tänu oma suurele kiirusele võivad hõlpsasti hoiduda vastase hävitajate eest. Endakaitseks ja õhulahingus pidamiseks on keskmise pommitaja varustatud 3—5 klp., neist 2—3 suurekaliibrilist klp. Peale selle võib keskmisele pommitajale asetada isegi väikekal. suurtükke (20—37 mm).

Järelkult omab keskmine pommitaja suurepäraselt relvastust ja ta ei jää lahinguvõimelt maha mitmeistmelisist hävitajaist. Praktiliselt muutub kaasaegne keskmine pommituslennuk pärast pommidest vabanemist, mille tõttu lennuk muutub kergemaks ja manöövrivõimelisemaks, mitmeistmeliseks hävitajaks. Ta on siis võimeline täitma kõiki viimase ülesandeid. Seetõttu mitmes riigis, näiteks Prantsusmaal, püütakse neid kahte lennuki tüüpi, s. o. keskmist pommitajat ja mitmeistmelist hävitajat, ühendada üheks „universaalseks lahingulennukiks“. Samasuguseid universaalseid lahingulennukeid konstrueeritakse ka Ita-

*) Vt. „Sõdur“ nr. 42.

lias. Ka eespoolnimetatud „Heinkel III“ kuulub samasse klassi.

Muuseas võivad keskmised pommitajad teotseada koos raskepommitajatega, moodustades märgilt tagasilennul viimaste kaitse.

Päeval teotsevad keskmised pommitajad harilikult 9—12, sageli aga ka suuremais — 20—50 ja enam lennukeist moodustatud koondeis. Öösel lennatakse aga vähemates gruppides, rünnates märke ešeloneeritult, samuti nagu seda teevad kergepommitajad.

Raskepommituslennuvägi.

Iseloomustus. Kaasaegne raskepommitaja kujutab endast tõelist õhulaeva, mille peachitusmaterjalina esineb metall. Kõige sagedamini kasutatakse duralumiiniumi, kuid viimasel ajal ka erilist roostevaba terast.

Raskepommituslennuki suured mõõted ja kaal nõuavad võimsaid mootoreid ning viimasel ajal ongi eriliselt levinud kuni nelja-mootorilised raskepommitajad, millede mootorite üldvõimsus on 3000—4000 HP. Selline suur võimsus kindlustab neile ka küllalt kõrged lennutaktikalised omadused.

Enamiku praegu varustusel olevate raskepommitajate kiirus on 300—350 km/t. Lähemate aastate jooksul võib raskepommituslennuki enda kui ka mootori konstruktsiooni arendamise ja viimistlemise abil kiirus tõusta kuni 400—500 km/t. ning raskepommitaja ei jää siis kiiruselt millegagi maha kerge- ja keskmisest pommitajast. Lagi on tal juba praegu 6000 m ja tõenäoliselt tõuseb lähemal ajal 7000—10000 m.

Raskepommitaja tüüpidena võiks nimetada ameerika „Boeing 299“, kiirusega 400 km/t., ja saksa „Junkers G. 38“, mis on varustatud 4 mootoriga à 800 HP ja omab keskmise kiiruse 250 km/t. Lennuki üldine kaal on 21 tonni, sellest kaalub lennuk ise, meeskond, seadised ja relvastus — 14 tonni ning põletis-määrdeained ja pommid 7 tonni.

10-tunniliseks lennuks kulub ära umbes 4 tonni põletis-määrdeaineid ning sellega saaks ära lennata 2500 km, seega oleks „Junkers G. 38“ tegevuse ulatus umbes 1200 km. Peale põletis-määrdeainete saaks lennuk antud juhul kaasa võtta 3 tonni pomme. Kuna on võimalik muuta küttaaine arvel pomme kaalu või vastupidi, siis võib vastavalt suurendada kas lennuki tegevuse ulatust või kaasavõetavate pomme kaalu.

Raskepommituslennuki peamiseks võitlusvahendeiks on 100, 250, 500, 1000 ja üksikjuhtudel 2000 kg fugasspommid. Need pommid on määratud selliste kapitaalhehi-

tiste purustamiseks, millede vastu on võimetud vähema-kal. pommid. Olenevalt märgi iseloomust kasutatakse hetk- või viit-süütajaid. Fugasspomme kõrval kasutatakse mõningal juhul ka 250—500 kg soomustläbistavaid pomme kui ka hulgaliselt väikesekaliibrilisi süütepomme.

Reeglina asetatakse kuni 250 kg pommid erilistesse lennuki sees asuvaisse kassetitesse, kuna 500 kg ja suuremad pommid asetsevad väljaspool lennuki keret ja kandepindade all. Pomme vabastamine raskepommitajal toimub tavaliselt elektriliselt.

Pommitamise täpsus raskepommitajail on suur, sest nende aeronavigatsiooni- ja pommitusseadised võivad olla veelgi täiuslikumad kui keskmisil pommitajail (erilise tähtsusega on autom. sihik ja autom. juhtimis-seadis).

Kokkuvõetult on raskepommituslennuväe peamiseks omadusiks — pommitamise kaugus (suur tegevusulatus), suur võimsus ja täpsus. Just nende omaduste tõttu osutub raskepommituslennuvägi võimsaks relvaks, mille abil väejuhatuse võib purustada vastase maa-alal igasuguseid märke.

Raskepommituslennuväe suure tegevuskauguse ja seoses sellega pikaajalise viibimise tõttu vastase territooriumi kohal tuleb tal paratamatult tegemist teha võimsa vastutegevusega vastase lennuväe poolt. Osaliselt pääseb ta vastase kallaletungist oma suure kiiruse tõttu, kuid vaatamata sellele peab raskepommituslennuvägi suutma murda vastase lennuväe vastupanu ka õhuhinguga. Selleks tuleb teda varustada võimsa relvastusega.

Raskepommitaja relvastus pole tänapäeval veel kindlalt välja kujunenud. Igal juhul on raskepommituslennukil mitu tulepesa (kuni 5), mis võimaldavad tulistamist kõigis suundades. Igas tulepesas võib olla 1—2 paaritatud kergem (7,6 mm) kiirlaskjat või üks raske (12,7 mm) klp või isegi suur-tükk. Pearelvaks raskepommitajal kujunebki nähtavasti suurtükk kal 20—50 mm, mis võimaldab tulistamist kuni 2000—2500 m. Võimas kaugetuli võimaldab raskepommitajal võidelda iga tüüpi lennukitega ja järelilikult murda vastase vastupanu õhus ning seega rünnata ka vastase sügavaimas tagalas asuvaid märke.

Kaasaegse 4-mootorilise raskepommituslennuki meeskonda kuulub 6—10 meest, neist 2 lendurit, pommipildur, laskurid, mehaanikud ja raadiotelegrafistid.

Ülesanded. Raskepommituslennuväe tegevus kuulub nn. lennuväe iseseisvate operatsioonide hulka. Tema ülesandeks on anda võimsaid lööke vastase sügavas taga-

las ja otseselt mõjutada vastase elulisi kes-
kusi tema poliitilise, majandusliku ja sõja-
lise vastupidavuse vapustamise sihiga.

Vastavalt sellele on raskepommituslennu-
väe rünnakute põhimärkideks järgmised
objektid:

1. Võitluses õhuvalitsemise eest: suured
aerodroomid, lennusaadamad, lennubaasid,
lennutehased, lennu väljaõppe keskused.
Raskepommituslennuvägi rünnates neib ob-
jekte purustab ja hävitab vastase õhujõudu-
de materjalsed ja tehnilised ning lendava
koosseisuga täiendamise baasid. Selle abil
saavutatakse õhuvalitsemine, mis oma-
korda kaitseb oma riiki ja vägesid vastase
lennuväe rünnakute eest ja võimaldab takis-
tamatult sooritada õhukallaletunge teistele
objektidele vastase tagalas.

2. Vastase transpordi ja eriti raudteevee-
dude paralüüsimisel: raudteesõlmed, raud-
teesillad, tunnelid ja muud kapitaalsed ja
elulised ehitused raudteel.

3. Rünnakuil, millede eesmärgiks on
vastase sõjalis-majandusliku vastupidavuse
vapustamine, tööstus- ja majanduskeskused
ning üksikud tähtsad tööstusettevõtted ja
jõujaamad ning ehitused (suured jõujaam-
ad, sadamad, metalli-, keemia-, relva- ja
muud tehased, kaevandused jne.).

4. Vastase sõjalise tahte paralüüsimisel
ja tema administratiiv-poliitilise valitsemise
desorganiseerimisel: poliitilised ja admini-
stratiivsed keskused.

5. Vastase laevastiku tegevuse paralüü-
simisel: mereväe baasid ja sadamad, laeva-
tehased, allveelaevastiku baasid; laevad rei-
dil ja merel.

Nagu sellest loetelust nähtub, on raske-
pommituslennuväe märkideks peamiselt
suured, vastupidavad ja visad objektid, mil-
lede materjaliks on raud, betoon, teras,
soomus ja kivi. Seepärast tulebki nende
purustamiseks kasutada eeskätt 100 kuni
1000—1200 kg flogassomme.

Teotsemine. Teotsedes 500—1000 km
kaugusel vastase tagalas, viibivad raske-
pommitajad pikemat aega vastase territo-
oriumi kohal. Mida pikem on see aeg, seda
mõjuvam on vastase vastutegevus, kes oma
eluliste keskuste kaitseks tegevusse raken-
dab kõik võimalikud vahendid ja eeskätt
muidugi lennuväe ja õhukaitse osad. See-
tõttu omab raskepommitaja suur lennukii-
rus erilist tähtsust. Mida suurem on kii-
rus, seda lühem on vastase maa-ala kohal
viibimise aeg ning seda vähema tulemusega
on vastase vastutegevus. Seega on pommi-
tuslennukite sügavuse ja edukuse peamiseks
pandiks lennukiirus. See ongi põhjuseks,

miks kõikjal püütakse tõsta pommitajate
kiirust.

Kuid vaatamata kiirusele peab raske-
pommitaja siiski arvestama ka vastase tõsist
vastupanu ja olema valmis seda murdma.

Maailmasõjas lendas raskepommituslen-
nuvägi õõsel selleks, et hoiduda kokkupõr-
keist vastase hävitajaiga ja vähendada kao-
tusi õhukaitse suurtükiväe tulest. Ka kaas-
aegne raskepommituslennuvägi kasutab
laialdaselt õisi lende.

Õisi rünnakuid sooritab raskepommitus-
lennuvägi, samuti nagu teised pommituslen-
nuväe liigid, kas ešeloneeritult 5—10 lennu-
keist koosnevates gruppides, mis teatava aja-
vahemiku järele ründavad märki või ühe-
aegselt suurema 20—30 lennukist koosneva
grupina. Et vähendada kaotusi õhukaitse-
suurtükiväe tulest, toimub õine pommitus
vähemalt 3000—3500 m kõrguselt. Kui või-
malik, siis võtavad õisest pommitamisest osa
ka mitmeistmelised hävitajad ja keskmised
pommitajad, kelle peamiseks ülesandeks on
vastase helgiheitjate ja õhukaitserelvade
mahasurumine.

Vastandina maailmasõja kogemusile peab
kaasaegne raskepommituslennuvägi teotse-
ma ka päeval. Ja seda seepärast, et sageli
pommitatava objekti kaugus rindest on nii-
võrd suur, et lende ei jõuta läbi viia pime-
das (eriti suvel). Teisel poolt ka opera-
tiivne olukord nõuab sageli raskepommitus-
lennuväe päevast tegevust.

Loomulikult peavad raskepommitajad
päeval, kaotuste vältimiseks vastase õhu-
kaitse suurtükiväe tulest, lendama suuril kõr-
gusil (5000—6000 m) ja teotsema massiliselt,
et oma võimsa koondatud tulega murda vas-
tase lennuväe vastupanu ning jõuga tungida
mürgini. Iseloomustavad on siin viimasel
ajal välisriikides peetud õhumanõõvrid, kus
eriti Itaalias ja P.-Ameerika Ühendriikides
ning osaliselt ka Inglismaal pommitusretkist
osa võtsid korraga 200—300 lennukit. Loo-
mulik, et selline pommituslennuväe koonda-
mine tunduvalt tõstab õhurünnakute võim-
sust ja mõju.

Mis puutub pommituslennukite rividesse,
siis on need väga mitmesugused, kuid põhi-
nõudeks on iga rivistuse juures manööver-
damisvõime ja tõhus tuletoetus.

Keskmised pommitajad ja mitmeistmeli-
sed hävitajad võtavad osa massilisest pom-
mitusrünnakust oma tegevusraadiuse piires.
Hävitajate ülesandeks on raskepommitajate
otsene kaitse ja tegevusraajooni luure, kuna
keskmised pommitajad, peale puhtpommi-
tusülesannete, kaitsevad ka raskepommi-
tajate peajõude eriti just rünnakult tagasi-
lennul.

Kokku võttes peab tähendama, et praegu pööratakse kõikjal erilist tähelepanu pommitusretkede sooritamisele vastase kauge-
masse tagalasse. Arvestatakse, et selliseil rünnakuil kõige täiuslikumalt ära kasutatakse lennuki tähtsamad omadused —

suur kiirus, kandejõud ja tegevusulatus. Võimas pommitamine õhust tekitab vastasele paratamatult niihästi sõjalisi kui ka majanduslikke ning poliitilisi kahjusid, millede mõju vähendamisele on vaja pöörata juba varakult vajalist tähelepanu.

K.

Bibliograafia.

Jalaväe pealetungi toetamine liikuvast sõjas.

Kindral Brossé.

Revue Militaire Générale, märts, mai
juuni 1937.)

Relvastuse tehniline areng ja täienemine taotleb vaid ühte eesmärki — võimaldada jalaväel paremini täita oma ülesannet nii pealetungil kui kaitsel. Alljärgnevate riidade ülesanne ongi vaadelda jalaväe pealetungi küsimust moodsate vahenditega.

1.

Jalaväe pealetungi toetamine tema oma relvadega.

A. Jalaväe relvade tuleomadusi.

Jalaväe automaatrelvad oma lameda lendjoonega on tõhusad relvad lahtiste märkide vastu. Maailmasõjas oli kuulipilduja see, mis võimaldas positsioonisõja tekkimise ja püsimise; pealetungivahendite võimsuse mitmekordne suhteline kasvamine võimaldas alles edu kallaletungile.

Jalaväe pealetungi ei ole võimeline toetama lameda lendjoonega relv, kuna kerge kaaluga kuul ei läbi ühtegi katet ja laskmine üle oma jalaväe on hädaohtlik. Seevastu aga võivad jalaväe rünnakut toetada järsu lendjoonega relvad, kuna nad võivad vabalt tulistada üle oma jalaväe ja mürsul on tugev löögijõud. Et aga vastase kuulipilduja pesade (millede asukohad ei ole sageli täpsalt teada) neutraliseerimisel tuleb tulistada maaala, siis on jalaväe müüsrite laskemoona kulu niisama suur, kui kasutada nimetatud märkide tulistamiseks suurtükke. Vahe on vaid selles, et suurtüki laskemoon tuleb toimetada 2—3 km kaugusele eesjoonest, kuna müüsrite oma aga 500—1000 m kaugusele, mis on palju raskem. Maailmasõjas kasutati müüsreid (Brandt süsteemiline) ainult täpsalt kindlaksmääratud märkide tulistamiseks.

B. Automaatrelvade tegevuskallaletungi toetamisel.

R-klp moodustavad kallaletungi toetamiseks tulebaasi. R-klp. tulebaas võimaldab edukat tegevust ainult siis, kui märgi asukoht on kõrgemal maaalast, mida läbib kallaletungiv jalavägi. R-klp peamine ülesanne on aga tulistada kallaletungi peatusil ja kaugemal asuvaid märke, nagu vastase varud jne.

Et tulebaasi asudes horisontaalsel maastikul ei saa r-klp tulistada märke oma jalaväe ette, siis valitakse tulebaasi asukohaks kõrgemad kohad. Seejuures tuleb vältida selgesti eraldatavaid harju, mis võimaldab vastasel r-klp asukohti kindlaks teha ja neid likvideerida. Tulebaasi peamine ülesanne on kindlustada kallaletungi lähtealuse oma käes hoidmist. Morhange'i lahing maailmasõja algul näitas, et kallaletungi ebaedust demoraliseeritud jalavägi võib vastasele loovutada ka oma endised positsioonid.

Mis puutub r-klp tulistamisse kinnistelt positsioonidelt, siis ei anna see edu, kuna kuulide kukkumine jalaväe ette ei ole nähtav ja oma jalaväe tabamise oht on suur.

Kerged kuulipildujad pakuvad ründavale jalaväele vähest toetust.

D. Müüsrite tegevuskallaletungi toetamisel.

81 mm Brandt-süsteemilise müüsri omadused: laskekaugus 2000 m, väike hajumus ja mürsk sisaldab 450 gr. lõhkeainet. Selle relva ülesanded võivad olla järgnevad.

1. Müüser on kasulik märkide tulistamiseks, mis asuvad meie eeljoone läheduses;

suurtükitali on selliste märkide pihta tulistamisel kardetav oma jalaväele.

2. Müüsritega võib tabada märke vastaspoolsel kallakul, kuhu 75 mm tuli lameda lendjoone tõttu ei ulatu.

3. Müüsrilid võivad neutraliseerida vastase automaatreivi, mis avastatakse pealetungi vältel.

4. Müüsrilid võivad täiendada 75 mm suurtükide saatetulesid, nagu näiteks mõne patarei väljalangemise puhul.

Kogu eesnimetatud tegevus nõuab müüsrile tule osavat juhtimist ja kokkukõlastatud tegevust otsetoetuse suurtükiväega. Müüsrile organisatsiooni võime ette kujutada järgmisena: kompanis 2—60 mm müüsril, pataljonis 2 rühma à 2—81 mm, rügemendis 2 rühma à 2—81 mm. Kokku rügemendis 18 kerget ja 16 rasket müüsril.

Mis puutub tt-relvadesse, siis asuvad need võimalikult eelosade lähedal, pidades silmas eesolevat maastikku. Neilt ei saa nõuda vastase tankide tõkestamist enne kui viimased pole astunud kontakti meie eelosadega. Küll peavad aga tt-relvad looma tagapool baasi, millest vastase soomusmasinad üle ei pääseks.

E. Kokkuvõtte.

Jalaväe kõigi relvade ülesanne on toetada kallaletungivaid osi; nad täiendavad suurtükiväe tegevust, ei suuda aga viimast kunagi asendada. Kui suurte üksuste koosseisus ei ole kiireid tanke, lasub kallaletungi toetus suurtükiväel. Kaitsevahendite täiendamise ja nende suure hulga juures on jalavägi alati võimetu oma kallaletungi ise toetama.

2.

Jalaväe pealetungi toetamine suurtükiväega ilma tankide tegevuseta.

A. Suurtükiväe ettevalmistustuli.

Prantsuse ennesõjaaegsed määrustikud ei näinud üldse ette suurtükiväe ettevalmistustuld. Suurtükivägi toetas vaid kallaletungi, ei valmistanud aga seda ette. Vajadus tulistada vastase märke enne kallaletungi kerkis esile juba 1914. a. augustikuus. Suurtükiväe ettevalmistustule aeg kasvas vastavalt sakslaste kaitseüsteemi tugevnemisega ja oli eriti pikk pealetungidel Somme'il 1916 ja Aisne'il 1917., 1918. aastal oli ettevalmistuse kestus keskmiselt 2—6 tundi. Samas aga prantsuse X armee pealetungil 18. juulil puudus üldse suurtükiväe ettevalmistustuli, mida võimaldasid järgmised asjaolud: sakslaste kaitseorgani-

satsioon oli nõrk, nende patareid olid teada; X armeel oli rohkesti suurtükivägi ja suurel arvul tanke, mis massina teotsedes saavutasid täieliku ootamatuse. On kindel, et ühe mainitud tingimuse puudumisel võinuks tagajärjed olla vastupidised.

Kuna suurtükiväe arv ei ole tulevikusõja algul suur ja vastase patareide asukohad ei ole alati teada, on suurtükiväe ettevalmistustuli mõõdapääsematu. Jalavägi asub ettevalmistuse vältel teatavale kaugusele vastase esijoonest, lähenedes esimesele märgile maksimaalse tule toetusel.

Suurtükiväe ettevalmistustuli on nõutav nii liikuva- kui positsioonisõja olukorras, omades erilist tähtsust aga sõja algul, et kõvendada veel kogenemata väeosade moraali.

Mis puutub laskemoona kulusse, siis on see tulevikusõja algul kahtlemata väiksem, kui see oli 1918. a., sest vastasel puuduvad traattõkked ja maaalused varjendid. Üldiselt peab aga tähendama, et laskemoona kulu on suur, sest automaatrelvade arv on igas sõjaväes tunduvalt kasvanud ja nende neutraliseerimine vähese laskemoonaga on võimatu.

B. Mehaaniline otsetoetuse tuli.

Viimase sõja lõpul oli kasutusel vastase automaatrelvade neutraliseerimiseks kaks tulistamise moodust: alalised tulekoondised, mis teostati oma jalaväe ette, ja tulerull. Mõlema mooduse suur laskemoona kulu tingis veel kolmanda, nn. järkjärgulise pommitamise (bombardement successif): tulistatakse ainult seda ala, millel arvatakse asuvat automaatrelvi.

Mõjuvamaks mooduseks vastase aut.-relvade mahasurumiseks kujunes tulerull. Et aga maha suruda kõik jalaväe edasiliikumist takistavad aut.-relvad, oli maailmasõjas tarvitusel kolme liiki tulesid: tulerull; sellest eespool maastiku tulistamine 75 mm suurtükkidest ja kaugemal 155 mm kaitsetuled.

Jalaväe pealetungi selline toetamine nõuab muidugi suurt laskemoona kulu.

Kui pealetungi ei toeta tangid, on nõutav suurtükiväe hulk üldiselt samane, nagu see oli maailmasõjas 1917. ja 1918.

D. Improviseeritud otsetoetuse tuli pealetungi vältel.

Hoolimata suurtükitalule täpsusest ja võimsusest on jalavägi sageli tõkestatud üksikuist suurtükitalulest puutumata jäänud vastase aut.-relvist. Kui selline vastupanupunkt on vähemaulatuseline, siis kuulub

selle likvideerimine jalaväe relvade ülesandesse.

Kui aga tegemist on vastupanu keskusga, mis 200—500 m lai ja mis võib tõkestada jalaväge 600—1000 m rindel, siis kuulub selle likvideerimine otsetoetuse suurtükiväe ülesandesse. Selle juures esineb aga märkimisväärseid raskusi: jalavägi peab vastase tule all kindlaks määrama märgi täpsa asukoha ja selle teada andma suurtükiväele; viimane peab toimetama eellaskmist, kusjuures laskmine võib olla raskendatud märgi asudes esijoonel liiga lähedal.

Eeltoodust on ka selge, et maailmasõjas sellise iseloomuga takistusi harva likvideeriti kiiresti. Nõudis hulk aega, et märki uurida ja luua täielik tulesüsteem. Edukalt alatud suurtüki pealetungi oli seetõttu ka raske pärast esimest tõkestumist endise hooga edasi viia.

Nimetatud vastupanude likvideerimiseks on pärast maailmasõda loodud järgmine põhimõte: suurtükivägi valmistab ette laskeandmed maastiku tähtsamate punktide pihva ja kallaletungi väljel esinevad märgid antakse teada nende punktide suhtes.

Peab tunnistama, et selliste märkide tulistamine suurtükiväega on küllalt raske ja aegaviitev. Maailmasõjas toimus nende likvideerimine ainult siis nõutava kiirusega, kui suurtükiväe vaatlejad jälgisid täpsalt jalaväe esijoonel liikumist ja selle tõkestumisel panid seisma tulerulli liikumise, koondades võimsa tule vastase vastupanu tsentrumile. See oli võimalik 1915. a. lahingutes Vimy kõrgendikkudel ja Champagne'e mägedes, kus jalaväe esijoonel liikumine oli selgesti nähtav tagapool asuvatelt kõrgendikkudelt. Kantavate raadioaparatuuride olemasolu, mis võimaldab kiiret ja kindlat signaali, kergendab tunduvalt suurtükiväe tegevust sellise ülesande lahendamisel.

Paistab, et jalaväe esijoonel edasijõudmist suudab kergesti jälgida vastava müüsrühme ülem. Müüsrühme olemasolul on aga suurtükiväe tegevus alati vajalik, kuna esimesed tulistavad vaid lähedal asuvaid märke. 75 mm ülesanne on teostada kaitsetulesid kogu sellel maaalal, kust vastase kuulipildujad võivad võtta tule alla ründava jalaväe; raske suurtükivägi tulistab võimalike varude asukohti, nagu orge, metsi ja teid, mis asuvad vastase vastupanu tsentrumi taga.

Avaldab aga vastane tugevat vastupanu rinde osas, mis laiem kui 500 m, siis ei ole selle likvideerimine müüsrühmaga muidugi enam võimalik. Siin peab suurtükivägi ka-

vakindlalt tegevusse astuma, mis seisab märgi kindlakstegemises ja sügava ning võimsa tule organiseerimises. Möödunud sõjas nõudis selline tegevus 6—8 ja veel rohkem tundi. Kui aga juht seejuures kiirustas, oli tagajärjeks jalaväe taaskinnijookmine, millele seltsisid veel asjatud kaotused ja moraali langemine.

Pealetungi käik kujunes harilikult järgmiseks koidikul alanud kallaletung tõkestati 2—3 tunni pärast; uus rünnak algas keskpäeva paiku, kuid sellel oli juba vähem edu; järgmine katse, mis tehti kella 16—18 paiku, ei annud üldse tagajärki, kuna väeosad olid väsinud. Kella 22 ja 24 paiku jõudsid diviisi staapi umbkaudsed andmed jalaväe esiosade asukohtade üle. Nende andmete põhjal koostati käsk järgmiseks päevaks, mis jõudis rügementidesse kella 3—4 paiku hommikul ja pataljoni desse paar tundi hiljem. Kuna suurtükiväel puudus aeg ettevalmistusteks, oli hommikul alanud pealetungi edu hoopis väike ja seotud kaotustega. Sama kordus ka järgmisel päeval.

Paistab olevat õigem katkestada pealetung kella 14—15 paiku pärast teise rünnaku tõkestamist. Rügemendid kasutavad valget aega oma positsioonide parandamiseks, mis kujuneb järgmise päeva pealetungi lähtealuseks, kuna suurtükiväel on aega laskeettevalmistuste tegemiseks. Hoolikalt koostatud käsud jõuavad rügementidesse kella 21 paiku ja pataljoni desse juba kesköö ümber. Hommikul võib pealetung alata suurtükiväe-jalaväe kavakindla koostööga, mille edu ei ole väiksem eelmise päeva edust.

(Järgneb.)

ROOTSI.

„Ny Militär Tidskrift“ nr. 17/18.
September 1937.

Kogu kaksiknumber on pühendatud õhukaitsele seoses suurte õhuanõuvritega Göteborgi ümbruses möödunud augustikuus.

Esimeses artiklis „Õhukaitse“ tähendatakse sellele, et need manöövrid tekitasid paikkonna elanikes elavat huvi mitte niipalju oma laia ulatuse tõttu, kuna nad haarasid ka eraõhukaitset koos paikkonnas asuvate tööstusettevõtete kaitsega, vaid selle tõttu, et järjest enam lähenetakse sihile: „rahvas ja riigikaitse kuuluvad ühte“.

Arvestades nüüdset ebakindlat ja rahutust tekitavat seisukorda mitmel pool maailmas, ei pea rahvas sõjaväe õhukaitse ja

eraõhukaitse harjutusi enam mingiks mõtetuks mänguks, vaid tungivaks vajaduseks.

„Haigutav lünk meie kaitses,“ nagu kindralstaabi ülem möödunud aastal Gävles manöövritel tähendas kohaliku õhukaitse kohta, võib saada Rootsi rahu säilitamise politikale suurimaks takistuseks. Stokholmi kaitseks õhurünnakute vastu on küll vajalik töö käimas ja tulemused kasvamas, kuid teised keskused on jäänud unarusse. Arvestades asjaolu, et oht õhust võib meid tabada juba enne kui me seda usume, on Malmös hakatud eraviisil õhukaitse suur-tükke muretsema, ja samale teele astub nüüd ka Göteborg, kuna seal väga hästi mõistetakse, et see oli vaid „laenatud“ õhukaitse, mis manöövrite ajal oli linna ümber koondatud. On selge, et ka riik astub siin paikkondadele appi ja toetab neid vajalise kaitsematerjali hankimises.

Õhukaitsemanööver 1937. a. Õhukaitsemanöövrite ettevalmistusaeg oli seekord mõningail põhjusil üsna lühike: töö algas alles 1. juulil. Asja kergendas aga uus õhukaitse seadus, kus kõigi asutuste ülesanded on selgesti ette nähtud.

Manöövrite juhiks oli 3. diviisi ülem kindralleitnant L. Lillienhöök, keda abistas staap, kuhu peale muu kuulus eriline ilmas-tikuosakond. Eraõhukaitset korraldasid ja juhtisid vastavad õhukaitseülemad läänivalitsuse valve all. Ka õhukaitseinspektor viibis juhi staabis.

Eelduse järgi valitses sõjaseisukord Rootsi — A ja võõra riigi — B vahel, mis Rootsi sõjaväeasutusi, tööstusettevõtteid, raudteid jne. õhust ründas. Nagu tähendatud, õhuründe piirkonnaks oli Göteborgi ümbrus, kus olid tehtud ründe vastu vajalised ettevalmistused.

Jättes kõrvale neli päeva kestnud manöövrite käigu, tutvume üldiselt üksikute õhutõrje ja õhukaitse vahendite tegevuse iseloomuga.

Lennukite tegevus õhukaitsemanöövrite ajal. Need manöövrid erinesid eelmistest manöövritest selle poolest, et siin astusid esimest korda ka päris pommituslennukid tegevusse, kuigi piiratud arvul. Peale kergepommitusflotilli, milles olid staap ja kaks divisjoni, võtsid ründajate poolel osa ka kaks luuredivisjoni, milledest üks markeeris rasket pommitusdivisjoni. Rünnaikul Göteborgile 26. augustil võeti raske pommituslennuväe markeerimiseks veel appi kaks õppedivisjoni lennukoolist. Kaitsjal oli vaid üks hävitajadivisjon.

Tulemusist on kõigepealt tarvis ära märkida, et liiga nõrk hävitajate salk ei suuda kohalikuks kaitseks küllalt tõhusalt kaasa aidata. See asjaolu tuli selgesti ilmsiks sel päeval, kui rünnak ühtaegu igast suunast ette võeti. Asja tegi veel raskemaks kaitsja hävitajate suhteliselt väike kiirus, võrreldud ründaja pommitajate kiirusega. Kuid siiski tuleb tähendada, et hävitajate paljas olemine kaitseobjekti juures raskendab ründaja pommitajate tegevust, kuna pommitajad peavad enda kaitseks koos lendama, mis kaitsja õhutõrjet kergendab.

Ei saa ka jätta tähendamata, et lennukite tegevus oli harjutusmääruste läbi mittemi piiratud, nii et taktikalisel küllalt otstarbekaid tulemusi ei saadud. Igatahes oleks tarvis lennuosade ülematele jätta võimalikult suur tegevusvabadus.

Eraõhukaitse harjutused Göteborgis. Mingit organiseeritud õhukaitseteenistust ei olnud siin olemas, niisamuti puudusid ka kogenud formatsioonid, ja ettevalmistusaeg oli suhteliselt lühike, ainult 6 nädalat. Kuid siiski saadi rahuldavaid tulemusi koostöös sõjaväeosade ja erainimeste vahel.

Esimeseks ülesandeks oli äratada linnaelanike õhukaitse asja vastu huvi ja nende seda asja lähemalt selgitada. Selleks korraldati kõigepealt neli mitmekesist näitust. Õhukaitse näitusel seletati esemete, piltide ja teksti varal Rootsi asendit õhuründe suhtes ja et sõjaväeline kaitse on siin vajaline, kuid et seda peab eraõhukaitse täiendama. Samuti seletati sel näitusel instruktiivselt eraõhukaitse ülesandeid, nagu on pimestamine, pääste- ja kaitsetööd jne. Edasi näidati vältimisvahendeid, mis hästi korraldatud õhukaitsega ühenduses seisavad, nagu otstarbekas linna planeerimine ja majade ehitamine ning vahendid tulikahjude piiramiseks ja takistamiseks. Lõpuks toodi esile naise osa õhukaitstes.

Teisel näitusel õpetati otstarbekat majade pimestamist, kolmandal oli korraldatud sobiv varjend ja neljandal oli Punase Risti õpetlik abipunkt.

Õise harjutuse puhul Göteborgis 25. augustil korraldati kõigepealt häire, milleks saadi mõningailt äridelt mitmekesiseid sireene, mille juures ei saadud aga eraldada „õhuhäire“ ja „hädaoht möödas“. Küsimus, kuidas seda kõige paremini korraldada, anti vastavasse komisjoni.

Teiseks tähtsaks küsimuseks oli, kuidas vaenlase lennukitele orienteerimist raskendada. Göteborgi suhtes on see ülesanne väga raske, kuna linn seisab jõe kallastel ja fjordi ääres. Anti vaid vajalised määrus-

sed pimestamise kohta ning seoses sellega korraldused liiklemisjulgeoleku kohta.

26. augusti õhtupoolikul võeti linna vastu ette üldõhurünnak, et näha, kuidas mitmesugused õhukaitse formatsioonid töötavad. Selleks eraldati umbes 60 000 elanikuga äri- ja elamiskeskus politsei ja ta vabatahtlike abiliste poolt. Poed ses piirkonnas suleti kell 15.30 ja inimestel keelati harjutuste ajal tänavatele tulla. Harjutuspiirkonda oli paigutatud 175 mitmesuguse jõuga pommi, mis pandi elektrisüütega lõhkema, kui ründavad lennukid heitsid pomme. Umbes sada suitsupommi tarvitati tulikahjude markeerimiseks.

Mitmekesised harjutused pidasid silmas järgmisi sihte:

Süütepommi langemine kinnistu katusele. Kuna maja oma tuletoorje tuld kustutada ei suutnud, siis kutsuti appi jaoskonna tuletoorje, mis koosnes naabruses asuvate majade tuletoorjest ja oli varustatud suhteliselt lihtsate kustutusvahenditega.

Lõhkepommid tänaval. Pommi toimet markeeriti suure auguga. Alles kui anti signaal „hädahoht möödas“, tuli tänavate- ja teedevalitsuse meeskond, et riket ära parandada.

Süütepommi langemine autosse. Autole kõige lähemaloleva maja tuletoorje kustutas tule.

Gaasijuhtme rike. Lõhkepomm lõi gaasijuhtme puruks ja gaas, mis kohe süttis, hakkas välja voolama. Gaasivabriku meeskond, asbestrõivais, ruttas lennu häireseisundist hoolimata kohale ja, täites augu liivaga, kustutas ruttu tule ning pani gaasi väljavoolu seisma.

Koristustöö. Lõhkepomm purustas osaliselt maja, nii et inimesed, kes keldris varjendis viibisid, sinna sulgusid. Tänavate- ja teedevalitsuse meeskond kaevus tänavalt maja alla, et varjendisse pääseda. Seejuures kasutati pneumaatilisi puure.

Degaseerimine. Piirkonnas, kuhu gaasipommid langenu, pandi puhastus toime, mida tegid apteekrid, kusjuures politsei ja linna puhastusasutus mitmeti kaasa aitas. Hoiatustahvlid „Gaasitatud piirkond“ pandi üles. Puhastusmeeskond oli peale muu varustatud veevankritega, et veejuga varal õhus olevaid gaase maha lüüa.

Suurtuli. Ühes kaubamajas oli süütepommidest tekkinud suurtuli. Kõik tuletoorjeõud kutsuti kohale, viimaks ka sadamas olev jõeprits. Kuna telefonijuhtmed katki olid, siis sai raadioauto käsu kutsuda jõeprits politsei raadiojaama kaudu kohale. Voolikud kaevati seejuures tänavaraudteede

alla, et liiklemist mitte takistada. Lõpuks ei aidanud siiski tule tõkestamiseks miski muu, kui tuletoorjeõud andis käsu kaubamaja naabruses olev maja puruks lasta, mispuhul vajalik politseiõud raadioauto kaudu kohale kutsuti. Maja tühjendati ja kõrvalmajade elanikke hoiatati.

Harjutusist võttis osa umbes 1000 inimest. Punane Rist oli kogu aja kohal ja andis vajalisi juhatusi ning õpetusi vigastatute ja päästetute vedamises, sidemete tegemises jne.

Kui harjutuste tulemusist kõnelda, siis peab märkima, et siin mitte ühtki õnnetust ei juhtunud. Edasi, pimestamine oli saja-protsendiline. Kogukondlikud asutused olid suhtelised üsna lühikese ettevalmistuse järel mitmekesiseid ülesandeid õhukaitse täitma. Lendurid ja sõjaväevõimud töötasid nii hästi ja otstarbekalt, et see Göteborgi elanike kaitsetahet tunduvalt tõstis.

Tööstuskaitse harjutused Rootsi kuulilaagrivabrikus (SKF). Siin toimus esialgselt kõik õieti markeerides, kuna vajalised sisseseeded alles puuduvad. SKF-i Göteborgi vabrikus on umbes 5000 tööliset, aga harjutusist võttis osa ainult niinimetatud B-vabrik 650 töölisega. Õhukaitse juhiks oli vabriku kaitseinspektor, kelle ülesandeks muudu on tööstuslike õnnetuste kaitse. Teda abistasid kaks inseneri, üks aktiivse ja teine passiivse rühma juhina. Aktiivne rühm, 77 inimest, võttis õhukaitsest otseselt osa, nagu häire, tulekustutuse, puhastuse jne. teenistuses, kuna passiivset rühma tuli vaid kaitsta. Muide selgus harjutustel, et aktiivne rühm oli suhteliselt liiga väike ja selleks tuleks määrata 17–20% vabriku tööliste kogujõust.

Harjutuste järele jõuti järgmisele otsusele:

1. Ilma tõhusa õhukaitseta (hävitajad, suurtükid, helgiheitjad jne.) on võimatu tööstusettevõtet vajaliselt kaitsta.

2. Tööstusettevõtte peaks tõsiselt kaalumisele võtma mitte ainult organisatorliku, vaid ka tehnilise korralduse loomise inimeste kaitseks, — eeskätt varjendite, sidumisruumide ja materjalide muretsemise suhtes.

3. Häireteenistusele tuleb suurt rõhku panna.

4. Selgus, et inimesed võtsid harjutusist osa suure huvi ja arusaamisega.

Göteborgi õhukaitseühing. Tal on umbes 150 tegevliiget, kuid siiski saadi umbes 60 meest kokku omaenda patareid teenistusse. Juba viis aastat töötab see ühing, et juhtkonda ja meeskonda õhukaitsepata-

reide teenistuseks ette valmistada. Koos Stokholmi õhukaitseühinguga on ta nelja suve jooksul Karlsborgis laskeharjutustest osa võtnud. Manöövrite esimestel päevadel töötas Göteborgi Õhukaitseühingu patareid, vahekohtunike otsuse järgi, väga hästi ja tulistas alla terve rea vaenlase lennukid. Kuid harjutuste viimisel päeval andis end meeskonna väsimus kaunis kõvasti tunda. Igatahes peaks selleks, et patareid võiks hästi töötada, olema meeskonnas vähemalt kaks vahetust. Peale muu osutus, et raadioühendusest, mis patareid oma hävitajatega oli, tuli talle suurt kasu, niihästi hävitajate divisjoni asendi kui ka vaenlase lennukite teesuhtes. Veel enam kasu oleks, kui asenditeateid saaks sagedamini anda, kuid see suurendaks liiga hävitajadivisjoni tööd.

Õhukaitseharjutused Borås'is. Borås'i (ida pool Göteborgist) harjutustest võiks märkida, et pimestamise katse pinges alanamisega kuni 36 $\frac{1}{3}$ %-ni normaalsest 220 voldist ei annud soovitud tulemusi, sest 800 meetri kauguselt ja 100 meetri kõrguselt võis väga hästi linnaosa näha, kus sellist katset tehti.

Borås'i kudumisvabriku õhukaitse harjutustest väärrib tähelepanu, et 4 $\frac{1}{2}$ minuti jooksul pärast häiret olid kogu vabriku hooned inimestest tühjad. Seejuures oli siiski üks naine ja kaks meest vigastada saanud.

Õhukaitsevahendid Trollhätte jõujaama juures. Elekter on mitte ainult rahu-, vaid veel enam sõjaajal majanduselus väga suure tähendusega, mispärast jõujaamade töhusale kaitsmisele õhurünnakute vastu eriti suurt tähelepanu tuleb pöörata. Siin on kõigepealt tarvis hoolitseda passiivsete kaitseabinõude eest, nagu on pommikindel turbiinide, generaatorite ja teiste tähtsate masinate kaitse, vahendid uputuste vältimiseks, tööliskonna kaitse, leatesüsteem, pimestamise vahendid ja vigastuste kiire parandamine. Kuid nagu on näidanud kogemused — ka Göteborgi manöövritel — ei saa jõujaama kaitset teisiti tõhusalt korraldada, kui vaid piisava õhukaitse suurtükiväe varal, mida lennukid toetavad.

Raudteede pimestamine andis häid tulemusi. Vahendiks tarvitati siin, nagu harilikult akende pimestamiseks, pappi, kuna sõja korral on selleks eriline värv sobivam. Vedurite pimestamine on võrdlemisi kerge asi, hästi keerukam on seda teha jaamades, kus on rohkesti mitmekesiseid signaalitulesid. Göteborgi manöövritel selgus, et seda saab siiski üsna hästi ja ruttu teha. Paar korda märkasid lendurid elektrirongi ta sädemete põhjal, kuna kord kuupaiste

valgusrefleksid valgel külmetusvagunil lendurite tähelepanu endale tõmbasid.

**Õhukaitse suurtükiväe ja lennukite ühis-
harjutused** hõlmasid peamiselt helgiheitjate harjutusi, sideharjutusi ja sihi- ning suunaharjutusi. Mis puutub helgiheitjate harjutustesse, siis avastasid nad esimesel harjutusel 18-nest 1500 m kõrgusel lendavast pommitajast 16 lennukit umbes 7 km maa vahemikul. Teisel harjutusel, millal lennukid tugevat pilve esimese helgiheitja kohal kasutasid, avastati 20-nest 17 lennukit. Muide, jõuti otsusele, et kui ilm on helgiheitjaga valgustamiseks väga ebasoodus, on ka lenduril nii rasked orienteerumistingimused, et parem on helgiheitjat mitte kasutada, kuna selline valgus lendurile omajagu orienteerumisabi annab. Mis puutub helgiheitja kaitsmisse, siis teeb seda osalt ta oma terav valgus, kuigi võiks ka õhukaitsekuulipildujaid abiks võtta. Automaatsuurtükk on siin üleliigne. Kui helgiheitja ründajal kustutatakse, siis on tarvis järelehooldamine kinni katta.

Sidekõsimuste valgustamiseks võeti ette hulk katseid, kus jõuti muu seas kogemustele, et isegi kui kaitse lennukitel ei õnnestu enne õhutõrjepiiri vaenlasega võitlusse astuda, sunnib oht hävitajatelt vaenlast koonduma, mis maapealt tulistamist kergendab. Edasi, suitsusignaal tuleb süüdata, kui kaitse lennuk on õhutõrjepiirile umbes 2000 m lähedusse jõudnud. Hävitajale on ründe ajal tülikas maasignaale tähele panna. Ka takistab suits patareid tegevust.

Raadio on hea vahend, kui ta vaid töötab.

Õhusõda Shanghais. Andmed sõja kohta Kauges-Idas on kaunis ebatäpsad ja üksteisele vastukäivad. Siiski võib nende põhjal teha mõningaid järeldusi.

Käesoleva sõja algul võis Hiinal olla umbes 300 lennukit, nende hulgas ehk umbes 100 pommitajat. Hiina õhurelv väärutus aga ei võid olla suur, eriti meeskonna ja juhtimise suhtes.

Jaapani õhurelv seevastu seisab arvuliselt ja väärтусel kõrgel tasemel. Ta nõrkuseks on ainult asjaolu, et puudub ühine juhtimine, vaid on olemas maaväe ja mereväe lennuväeosad, milline organisatsiooni kuju suuremas osas riikides juba kõrvale on heidetud.

Jaapani harilikud lennubaasid seisavad Shanghaist liiga kaugel, Formosa üle 600 km ja Jaapan ise üle 800 km. Ka Põhja-Hiinast ja Koreast saab siia umbes 600 km. Ajalehed teatavad, et 24-st jaapani lennu-

kist, mis augustikuu lõpul Formosast väljudes Nankingi ründasid, pidid tervelt 21 lennukit bensiinipuudusel hädamaandumise ette võtma. Jaapani lendurid süütasid lennukid põlema ja tegid endale harakiri. — Lennukivaim!

Hiinas omab lennuk suurte maavahemikude ja puudulike teede tõttu eriti suure kaitsevõime. Pommitajaid võidakse mõne vähese tunni jooksul üle piiri tungija vastu tegevusse panna. Ka võimaldab laialdane maa-ala lennubaase nii valida, et nad pole vaenlase ründele kergesti kättesaadavad.

13. augustil algas sõjaline tegevus Shanghai ümbruses. Jaapani laevastik, kuhu kuulus ka angaarlaev lennukitega, seisis otse Shanghai ees, kuid mingit õhurünnakut ei olnud.

Järgmisel päeval ründasid hiina pommitajad jaapani laevastikku, muu seas lipulaeva „Idsumo“t, kusjuures vististi üks jaapani torpedolaev hukkus. Lennukite emalaev aga jäi kõrvale. See oli „hoop õhku“. Hiina pommitajad oleksid pidanud nimelt seda laeva ründama, et jaapani õhujõude hävitada. Õnnestuse korral oleksid hiinlased õhus esiotsa peremeesteks jäänud ja siis alles oleksid nad võinud hakata Jaapani teistele jõududele tõhusamalt kallale tungima.

Kuid ka hiinlaste lennubaasid Shanghai juures olid mõistmatult ja kergemeelselt korraldatud, mida nad peagi tunda said.

Ei ole päris selge, miks jaapanlased juba sõjategevuse algul ei püüdnud hiina lennubaase hävitada. Kuidas lugu olekski, kuid järgmisel päeval võtsid jaapani lennukid hulga ründe Hiina baaside vastu ette, mille läbi mitu lennuvälja ja kuni 100 lennukit hävitati. Järgmistel päevadel jätkati seda tegevust ja varsti võisid jaapanlased teatada, et võim õhus kuulub nendele. Muidugi korraldasid jaapanlased nüüd Shanghai läheduses endale lennubaasid, kust nad Hiina kaitsevahenditele ja sõjaliselt tähtsatele asustele käivad hoope andmas.

Vahepeal olevat hiinlased välismaalt rohkesti uusi lennukeid saanud ja vähemalt põhimõttes ei puudu nendel võimalus oma suurt viga osaltki parandada, kuigi olud nüüd mitmeti sootu teised on kui sõjategevuse algul.

LEEDU.

„Musu Zinyas“ nr. 6 — 1937.

Seltskonna sõjaline kasvatus. B. Vosyljus. Kasvatuse ülesanded: 1) arendada leedulaste sünnipäraseid patriootilisi kal-

duvusi, taaselustada leedu sangarite vanu suursuguseid traditsioone, luua patriootilist meeleolu ja sundida kõiki tuunustama rahvusliku enesekaitse vajadust, 2) luua võimalusi rahvuslikuks enesekaitseks vajaliste vaimliste ja füüsiliste omaduste arenguks, 3) ette valmistada ühiskonda vaenlasele vastupanu avaldama tõelise isamaalise vaimustuse ja entusiasmi, teadlikult, murdmatu tahte ning relvaga. Sõjaline kasvatus peab mõjutama mõistust, tahet ja inimeste tundeid, arendades neis kõiki patriootilisi väärtusi.

1812. a. sõjast Leedus. — Raymond Schmittlein. Autor — prantsuse kirjandusloolektor Leedu ülikoolis, prantsuse reservleitnant — kirjeldab elavalt värves kahte episoodi Napoleoni sõjaretkest üle Leedu 1812. aastal, s. o. täpsalt 125 aastat tagasi. Kirjeldatakse võitlusi Ukmerge'i (Wilkomir) linnakese juures, kus kohtasid juuni lõpul 1812 marssal Oudinot ja Wittgensteini väed. Kirjutuse teises osas tuakse ära Kaunase kaitse marssal Ney poolt detsembris 1812. Pariisi arhiivides leidis autor plaanid vanade Kaunase kindlustuste kohta, millised ehitati prantslaste poolt 1812. a.

Varustus-majanduse küsimuste ettevalmistamisest sõja korraks. — Kol. Acus-Acukas. Leedu sõjaväe juhtimise ja organisatsiooni seaduses määratakse riigi varustamise igakülgne valmisolek sõjaks. Riigi ja sõjaväe varustamise organisatsiooni skeem on järgmine: 1. Varustusülem — rahualal sõjaministri abi varustuse alal, sõja korral riigi majandusjuht. 2. varustusvalitsuse ülem — varustusülema abi, 3. Varustusvalitsuse tehnika osakond (lennuasjandus, relvastus, sõjatehnika), 4. Majandusosakond — (intendantuur, sõjaväe korterivarustus, sanitaaria veter. teenistused), Tehniline-organisatsiooniline komitee — (üldine järelevalve, kaebuste läbivaatamine jne.), 6. kantselei — (inspeksioon, käsundusohvitserid). Varustusvalitsuse ümberkorraldamine ei nõua uusi inimesi, koosseisud ei muutu. Luuakse vaid vastutus- ja töövõimeline majanduskeskasutus, kes töötaks kui armee staap, majanduse organiseerimisel rahu ajal ja ettevalmistamiseks sõja korraks.

„Musu Zinyas“ nr. 7 1937.

Sõdurite väljaõppest suurtükiväes. — Kapten Kuzavinas. — Autor selgitab väljaõppe küsimusi, mis toodud „Käsiramat sõdurite väljaõppeks suurtükiväes“ ja „Väljaõpe suurtükiväe õppepata-

reides" ja teeb ettepaneku õppekava muutmiseks. Reameeste väljaõpet takistavad osalt teenistustoimkonnad ja majanduslikud tööd.

Oskus karistada. — N. ltn. Šidlauskas. — Mingisugune kasvatus ei ole mõeldav ilma karistuseta ka kõige parematel asjaoludel. Karistamine on tarvilik teadlikult ja kuritahtlikult tehtud üleastumiste eest. Märkuse tegemisel peab omama taktitunnet, et mitte haavata sõjaväelase isiklikku „mina“.

SAKSAMAA.

„**Militär-Wochenblatt**“ nr. 14—16—1937. a.

1. **Noorsõdurite kasvatamisest.** Autor, kriipsutanud alla sõjalise kasvatusel erilist tähtsust noorsõdurite juures, tuleb otsusele, et sellest kasvatustööst peavad ohvitseride kõrval intensiivselt osa võtma ka allohvitserid. Kahjuks aga senised kogemused allohvitseridega kui kasvatajatega pole kõige paremad. Põhjusi tuleb otsida allohvitseride puudulikust ettevalmistusest kasvatuslikul alal. Autori arvates siin noorsõdurite peamised kasvatajad — ohvitserid — peavad aegsasti kõrvaldama olemasolevad puudused. See on väga raske ülesanne. Siin tulevat ohvitseridel hoiduda seletamast, kuidas allohvitser kui kasvataja ei tohi noorsõduritega ümber käia, vaid vastuksa — allohvitseridele tuleb anda lihtne, selgesti arusaadav positiivne meetod, mille alusel nad peavad kohtlema noorsõdureid.

Kõigepealt allohvitser kasvatajana peab suutma noorsõdureid kohelda oma vaatepunktist, s. o. ülema seisukohalt. Allohvitseril peab olema selge, et mitte tema kõneosavus, vaid ainult ta isiklik eeskujus esineb tõhusa kasvatusabinõuna. Ta peab teadma, et hea kasvataja peamisi omadusi on kannatlik meel; see kes ruttu nõuab kasvatuslikke tagajärgi, ei näe neid kunagi. Lakkamatu endakasvatamine on seejuures hädatarvilik. Selleks on vaja endakriitikat. Viimane on aga sagedasemaid komistuskivisid noorte kasvatajate juures.

Teiseks peab noorsõdureid kasvatavat allohvitser suutma oma õpilasi hinnata nende oma seisukohalt. Teiste sõnadega: ta peab suutma ennast asetada noorsõdurite seisukohale, nende hingesse. See on raske ülesanne ning väga tihti sajabrotsendiliselt täitmatu. Kuid aitab juba

sellest, kui selles avaldatakse püüdlikkustki. Kõlbmatu on aga noorte kasvatamiseks allohvitser, kes oma käsualuste psüühika uurimiseks ei avalda mingit tahtmist ega arusaamist. Kuidas leida sõduri hinge, selleks tuleb noorte kasvatust juhtivatel ohvitseridel anda kaadrile lihtsaid näpunäiteid — ja seda kõik enne noorte õpetamise juurde asumist.

Kuid see pole veel kõik. Tähtsam on noorte kasvatusel läbiviimine. Siin ohvitserid kui üldjuhid sõdurite kasvatusel peavad lakkamatult jälgima allohvitseride tegevust kasvatuslikult seisukohalt, kõrvaldades õigeaegselt ettetulevaid vigu. Vastasel korral võivad tagajärjed kujuneda väga kurvaks, sest samal ajal, kui väljaõpe alal tehtud vead on võrdlemisi kergelt ülesleitavad ja kõrvaldatavad, samal ajal vead kasvatuslikul alal on raskesti tähele pandavad ning tagajärjed tihti kõrvaldamatud.

2. **Võitlus maa all — positsioonisõja ootamatusi.** Kindralmajor Klingbeil. — Autor, vaadelnud võrdlemisi üksikasjaliselt miinisõja ajaloolist arengut enne maailmasõda ja selle kestes, ning toonud mõningaid tüüpilisi näiteid sel alal, jõuab lõpuks järgmiste järeldusteni:

— Miinisõjast tuleb hoiduda, sest siin tagajärjed peagu kunagi ei õigusta nõutavat inimjõu ja materjali kulu. Enam-vähem tõhusate tagajärgede saavutamiseks miinisõda vajab iga 500 rindemeetri peale vähemalt ühe pioneerikompani.

— Kui ollakse sunnitud pidama miinisõda (s. o. kui maapealne kallaletung ükski tööta tõhusaid tagajärgi), siis peab püüdma seda ellu viia võimalikult tugevate jõududega ning suures sügavuses. Miinikallaletung on parim miinikaitse.

— Otsus miinikallaletungi teostamiseks peab tulema kõrgema juhi poolt. Õhkimise eel tuleb ellu viia tugevat ettevalmistust suurtüki-, miinipilduja- ja lennukite-tulega — suurema moraalse mõju saavutamiseks; õhkimisele peab vahetult järgnema jalaväe kallaletung.

— Vastase miinikallaletungi puhul on kasulik õigeaegselt nii kaugele tagasi tõmbuda, et ka kõige tugevamad laengud ei suuda kahju teha meie osadele. Miinikallaletung avastatakse vastase tegevuse püüsi jälgimisega, pinnase geoloogilise uurimisega miinikallaletungide teostamise seisukohalt kui ka miinikäikude valmistamistööde pealtkuulamisega; viimane nõuab lakkamatut luuret ning pidevat valve teostamist sõjageoloogide kaasabil. Kui suude-

takse avastada mõni üksik vastase miinikäik, siis tavaliselt on kasulik seda vastukäikude kaasabil kasutada vastase enda seisukoha õhkimiseks, sest saada õhku lastud oma enda poolt kaevatud käigu kaasabil — avaldab eriti tugevat negatiivset moraalselt mõju. Kui aga vastane avastab ise mõne meie miinikäigu otsa ja juhib sinna oma vastukäiku, või kui on läinud korda avastada mitut vastase miinikäiku, siis on tavaliselt kasulik püüda neid tugeva laenguga ummistada.

3. Kaotusi saksa jalaväes esimestes lahingutes aastatel 1870—1914. Kindralleitn. Marks. — Autor on kogunud statistilisi andmeid 87 saksa jalaväerügemendi kaotuste kohta 1870. a. ja 1914. a. sadade algperioodi otsustavates lahingutes ning püüab nende andmete varal lükata ümber seni maksvaid tõekspidamisi jalaväe üli suurtest kaotustest maailmasõja esimestes lahingutes. Autori poolt kogutud andmetel 1870. a. sõja esimesed otsustavad lahingud on nõudnud saksa 87-lt jalaväerügemendilt kaotustena 44634 meest, kuna samade rügementide kaotused 1914. aastal esimestes lahingutes olid vaid 25446 meest. See tähendab seda, et rügemendid, kes võtsid osa mõlema sõja esimestest lahingutest, kaotasid 1914. aastal kõigest 57,05% nendest kaotustest, mis neil oli 1870. aastal. Seega magasinipüüsi ja kuulipilduja tarvituselevõtmine ei ole suutnud suurendada kaotusi.

4. Tankide kasutamisest. Kindralmajor Dihle. — Tankide lahingulise kasutamise vaadetes valitsevad eri riikides suuresti erinevad vaatekohad. Vaadete suur erinevus on seletatav sellega, et moodsad tangid lahinguväljal pole leidnud massilist kasutamist.

Ainuüksi maailmasõja kogemustele ei saa rajada kaasaegsete kiiretliikuvate tankide taktikat. Kõigepealt maailmasõja aegne tank omas vaid jalaväe liikuvusele vastavat liikumiskiirust, mistõttu liikumise kokkukõlastamise küsimuses jalaväega ei saanud esile kerkida suuri raskusi. Ka tangitõrje omas maailmasõjas improvisoorset iseloomu, mispärast selle mõju tangitaktikasse ei saanud küllaldaselt selgelt välja selgitada. Kuid puuduliku tangitõrje peale vaatamata kandsid pealetungivad soomusmasinad suuri kaotusi ja seda eriti siis, kui nad tungisid peale väikesearvuliselt.

Ka Itaalia-Abessiinia sõda ei suutnud lahendada moodsate tankide kasutamise küsimust, sest selles sõjas maastik polnud

kohane tankide kasutamiseks; samuti vastaspoolle puudusid peagu täielikult tt-vahendid. Samuti Hispaania kodusõda pole seni suutnud tuua selgust ebaselgesse olukorda, sest kuni käesoleva ajani on Hispaania tanke kasutatud vaid väikesearvuliselt. Arvestades veel seda, et ka tangitõrje on Hispaanias võrdlemisi primitiivne, siis on selge, et sealt tankide kasutamise alal pole loota palju kogemusi ning kaasaegsete tankide kasutamise taktika peab suurelt osalt baseeruma teoreetilistele targutustele ja rahuaegsetele katsete kogemustele.

Pärast maailmasõda on tangid suuresti arenenud. Selles arengus esineb tähtsama tegurina liikumiskiiruse mitmekordne suurenemine, mis võimaldab neil kiiret ning ootamatut lähenemist vastaseni kui ka vastase tule läbistamist suhteliselt väiksemate kaotustega. Kuid teisest küljest tanke saatev jalavägi ei suuda enam lahingumasinatega sammu pidada. Et seda võimaldada, peaksid tangid vähendama oma liikumiskiirust, mis omakorda kutsub esile kaotuste suurenemise tt-relvade tulest. Toodud vastukäivate nõudmiste rahuldamiseks on peagu kõikides riikides konstrueeritud eritüüpe tanke ja nimelt: kergeid, keskmisi ja raskeid. Viimased, s. o. raskeid, tugeva soomusega ja relvadega varustatud tangid peavad reeglina maha suruma vastase esijärgu tangirelvade tulepeesad kui ka hävitama tõkkes, võimaldades seega keskmiste tankide edukat tegevusse astumist vastase jalaväe vastu. Seevastu kiiretliikuvad kerged tangid on ette nähtud kiirete, ootamatute löökide andmiseks, tiivamanöövrite teostamiseks ja nende ülesannete sooritamiseks, mida varem teostasid ratsaosad.

Soodsais maastikuoludes on kaasaegsed tangid küll võimelised vastast maha suruma ja võib-olla osaliselt ka selle seisukohti vallutama, kuid maastiku oma käes hoidmiseks on nad võimetud. Selleks on võimaline vaid jalavägi ja seda ainult siis, kui ta õigeaegselt suudab okupeerida tankide poolt vallutatud maaala. Kuid siin pörkame, nagu juba varem tähendatud, kokku liikumise kooskõlastamise raskustega. Mõnelt poolt on tehtud ettepanekuid võtta jalaväe veoks tarvitusele erilisi, soomustatud dessanttanke. Autori arvates selliste tankide tarvituselevõtmine ei saa anda soovitud tulemusi. Küllaldase arvu jalaväelaste järeletõmbamiseks need tangid peaksid olema võrdlemisi suured, mistõttu nad kujutaksid vastase tt-relvade suuri märke; sel juhtumil piisab vaid ühest pih-

tamisest, et rivist välja viia tervet, teatavas dessant-tangis asuvat suurearvulist meeskonda.

On selge, et jalgsi liikuv jalavägi ei suuda õigeaegselt sihile, kui ta alustab üheaegselt liikumist tankidega. Kui aga jalavägi peab alustama liikumist varem, siis on selge, et ta kaotused kujunevad väga suureks, sest suuremaulatuseline tangikallaletung saab sündida vaid lahtisel, jalaväe liiklemiseks ebasoodsal maastikul. Need kaotused jalaväelaste hulgas jätkuvad ka pärast tankide järelejõudmist — tingituna tugevast vastase tt-relvade tulest. Seega moodsad tangid ei esine enam jalaväe kaitsekilpidena, nii kui seda olid nende eelkäijad maailmasõjas, vaid moodsad tangid, hajutatuna sügavusse ning segunedes jalaväe rivistusega, tõmbavad enda peale vastase tule enamiku ning seetõttu nende läheduses liikumine on seotud suure hädaohuga. Ka suitsukatete tarvitamine ei saa tuua radikaalset paranemist olukorda. Suitsukate pimestab küll vastase tulirelvad ning soodustab varjatud lähene- mist, kuid samal ajal ta võtab võimaluse

pealetungivatel tankidel ja jalaväel orienteeruda, mistõttu suuremast kooskõlastatud pealetungist moodsate tankide toetusel suitsukatete varjus ei saa juttugi olla.

Toodud raskused tangikallaletungi organisatsioonil on loonud olukorra, kus mõnelgi pool on esile kerkinud ideid konstrueerida eriliselt raskeid tangitõrjekindlaid lahingumasinaid, mille kiirus ei ületaks tavalise jalaväe liikumiskiiruse. Siis oleksid ühe hoobiga lahendatud ka raskused jalaväe ja tankide liikumise koordineerimise küsimusis. Autori arvates selle idee elluviimine on väga raske, kuigi mitte lahendamatu ülesanne.

Kokkuvõttes: kaasaegsel tankide kasutamisel peamisi probleeme on jalaväe ja tankide tegevuse kokkukõlastamine. See kokkukõlastamine on väga raskelt lahendatav ülesanne ning nõuab kõigi olukorrale elementide igakülgset arvelevõtmist. Üht, kõikideks juhtumiteks kõlbavat tegevusmeetodit suudetakse siin, nii kui iga teisegi taktikalise probleemi juures, vaevalt leida. Määravaks teguriks jääb igakord ikkagi olukord. V.

Sõjaväelisi teateid välisriikidest.

Andmeid Hollandi sõjaväest.

Sõjakaegses jalaväerügemendis on staap ühes juhtimisjaoga, tangitõrjepatarei, miinipildujakompani ja 3 jalaväepataljoni.

Tt-patareis on Mil.-Wochenbl. andmetel 4 60 mm suurtükki. Art. Rundschau andmetel seal kasutatakse aga vahetatava rauaga suurtükki, millel on 47 mm 30 kal. pikkune kahuriraud ja 75 mm 13 kal. pikkune haubitsaraud. See suurtükk omab -6° kuni $+45^{\circ}$ tõstenurga ja 55° pöördenurga. Kahuri raua kasutamisel suurtükk kaalub lahingukorras 340 kg, haubitsana — aga 350 kg. 47 mm kahuri mürsu kaal on 1,7 kg, algkiirus — 545 m/sek. ja maksim. laskeulatus 6000 m. 75 mm haubitsa mürsu kaal on 4,5 kg, algkiirus — 233 m/sek ja laskeulatus — 3700 m.

Miinipildujakompanis on 3 rühma à 2 81 mm Stockes-Brandt miinipildujaid.

Pataljonis on juhtimisjagu, 3 laskuri- ja 1 rk-kompani. Laskurikompanis on juhtimisrühm ja 4 laskurirühma à 2 laskuri- ja 1 kk-jagu ühes 2 kk-ga. Rk-kompanis on juhtimisrühm ja 4 rühma à 3 rk.

Rügemendi tulejõud on seega 72 kk, 36

rk, 6 miinipildujat ja 4 jalaväesuurtükki. Jalavägi on varustatud M 95 püssiga. Lewis'i kk-ga ja Schwarzlose rk-ga, mis kõik on 6,5 mm kaliibriga.

Väljasuurtükiväe - rügemendis on staap, juhtimisjagu ja 3 gruppi. Oma organisatsioonilt ja relvastuselt rügementid jagunevad kahte liiki. Osa rügementides on 2 gruppi 75 mm kahureid ja 1 grupp 120 mm haubitsaid à 3 patareid à 4 suurtükki. Osa rügementides on aga 2 kergekahurigrupi ja 1 raskehaubitsagrupp, milles on 2 patareid à 4 150 mm või 152 mm haubitsat. Igas patareis ja laskemoonavooris on 2 rk.

2 rügementi moodustavad suurtükiväe brigaadi, milles on peale selle veel mõttegrupp.

Moodsatest suurtükkidest kasutatakse 105 mm Boforsi kahureid, mille omadused on järgnevad. Mürsukaal — 16 kg, algkiirus 750 m/sek, maks. laskeulatus — 16500 m, horisontaalne laskeväli — 60° , vertikaalne laskeväli — 45° , lahingukaal — 3650 kg. Mootorvedu.

Kokku on Hollandis suurtükiväge: 8 hoobueoga väljasuurtükiväe-rügementi, 1 mootorveoga suurtükiväe-rügement, 1 ratsa-

suurtükiväegrupp, mis on kergebrigaadi juures, 1 rannasuurtükiväe-rügement ja 16 õhukaitsepatareid.

Ratsarügemendis on juhtimisrühm, ratsapatarei, 4 mõõga- ja 1 rk-eskadron. Patarei on 4 57 mm Krupi kahurit, mille lahingukaal on 570 kg ja laskeulatus 3500 m. (Militär-Wochenblatt nr. 15 — 08. 10. 37. ja Artilleristische Rundschau nr. 10 — 1937.).

*

Boforsi 105 mm moodsate suurtükkide omadusi.

Boforsi relvavabrik on konstrueerinud 105 mm kahureid, mille raua pikkus on 42 ja 46 kaliibrit, ja 105 mm haubitsaid rauapikkusega 18, 21, 22 ja 26 kaliibrit. Kõik suurtükid omavad harulafeti. Parimateks suurtükkideks hinnatakse 42 kaliibri pikuse rauaga kahurit ja 22 kaliibrilist haubitsat, millede tähtsamad andmed on järgmised:

	Kahur L/42	Haubits L/22
Algiirus — m/sek.	785	200—475
Mürsukaal — kg	15,3	14,0
Suurima laengu kaal kg	4,4	0,97
Laskeulatus — m	17 300	10 500
Lahingukaal — kg	3 750	1 650
Rauakaal ühes lukuga — kg	1 220	495
Horisontaalne laskeväli — kr	60	50
Vertikaalne laskeväli — kr	-3 kuni +45	-5 kuni +45
Tulejoone kõrgus — mm	1 360	1 150
Lafeti pikkus — mm	3 525	3 000
Rataste vahe — mm	1 875	1 530
Ratta läbimõõt — mm	1 260	1 300

Kahuril on kummirehvidega terasrattad, kuna haubitsal terasrehvidega puurattad. Kahur on konstrueeritud mootorveoks, kuna haubits — hobuveoks. Kahur omab suudmepiduri.

105 mm 46 kal. kahuri algiirus on 800 m/sek., mürsukaal — 16,5 kg, maksim. laskeulatus 18 200 m, lahingukaal — 4 200 kg, raua kaal — 1 380 kg. Seega ta on märksa raskem, kui 42 kal. kahur.

105 mm Boforsi kahureid on võetud varustusele ka Šveitsis ja Hollandis.

Moodsate haubitsate juures on raske saavutada küllalt väikest algiirust selleks, et tulistada kumera lendjoonega väikestele kaugustele. 105 mm Boforsi 22 kal. haubitsast väiksema laenguga ja 45° tõstenurgaga on võimalik lasta umbes 3500 m kaugusele. (Artil. Rundschau 1937. nr. 9).

E.

Uuemad kirjandust.

Eesti Vabadussõda 1918—1920 I.

Vabadussõja Ajaloo Komitee populaarteadusliku väljaandena ilmus trükist Eesti Vabadussõda 1918—1920 I osa.

Vabadussõja kui eesti rahva suurima ja tähtsaima sündmuse kohta puudus seni vajalik ülevaade. Käesoleva teosega on tahtud anda võimalikult tõetruu ja kokkuvõtlik ülevaade sellest, kuidas Vabadussõjas võideldi ja võideti. Niisuguse teose järele on olnud meil juba ammu vajadus. Kuid selle töö tegelikule realiseerimisele saadi mitmesugustel põhjustel asuda alles 1932. a. Nüüd, pärast 5 aastat kestnud pinevat tööd, jõuti niikaugele, et Vabadussõja ajaloo I osa võis ilmuda, millele pea järgneb teose II osa. Esimesel vaatlusel paistab, nagu oleks aeg, 5 aastat, töö väljaandmiseks pikk ja võib-olla oli teose ootajaid, kes soovisid selle varem ilmumist. Kuid siin tuleb arvesse võtta kõigepealt seda asjaolu, et Vabadussõja Ajaloo Komitee nimetatud populaarteadusliku teose andis välja oma peaülesande, Vabadussõja ajaloo koostamise töö kõrval. Peale selle oli vajalik vastavate materjalide kogumine, korraldamine, uurimine jne., mis kõik nõudis rohkesti aega.

Teose I osa algab Vabadussõja eelsündmustega ja lõpeb Vabadussõja sündmuste käsiteluga aprillis 1919. a.

Vabadussõja eelsündmuste osas on antud ülevaade nendest sündmustest, mis käisid Vabadussõja eel. Siin on esitatud lühike ülevaade muistest iseseisvusest ja vabadusvõitlusest, ärkamisajast ja ajast kuni Vene veebruarirevolutsioonini. Need sündmused moodustasid meie iseseisvust ettevalmistava osa, sest ükski rahvas ei ole tõusnud ajaloo arenile iseseisvana üleöö, vaid oma kultuurilise, majandusliku ja poliitilise iseseisvuse on rahvad saavutanud alles pika ajaloolise arengu ja võitluste tulemusena.

Teose peasa haarab sündmuse meie vabadussõjavõitluste ettevalmistavast osast, olukorrast Vabadussõja alguses, punaväe sissetungist Eestisse, meie vägede vastupealetungist ja punaväe väljaajamisest Eesti piirest ning punaväe pealetungi Eesti taasvallutamiseks.

Kogu see ainek oma sisujaotuselt on hästi korraldatud. Sündmustiku kirjeldamisviis vastab täiel määral teose populaarteaduslikule iseloomule.

Teosel on lisaks terve rida tähtsamate dokumentide ära kirju, mis aitavad selgitada teoses puudutatud küsimusi.

Teos on rikkalikult varustatud hästivalitud piltide ja skeemidega, missugune asjaolu sõjaajaloo populaarteoses on suure selgitava ja elustava tähtsusega.

Eriti õnnestunuks mõtteks tuleb lugeda lennuülesvõtete kasutamist, millel on näidatud skemaatilisel operatsioonide käik. Skeemid on üldiselt selged ja ülevaatlikud. Reproduktioonid sõjamaalidest oma valikult ja ka trükitehniliselt on hästi õnnestunud ning aitavad mõjuvalt kaasa raamatu representatiivsusele.

Vabadussõja Ajaloo Komitee käesoleva teose väljaandmisega on ära teinud väga suure töö. Vaevalt leidub meie kirjanduses teist sellist populaartheaduslikku teost, mille koostamine ja väljaandmine oleks toimunud sellise põhjalikkusega ja tähelepanelikkusega. On tehtud kõik, mis võimalik, et teos nii sisulise väärtuse poolest kui ka väliselt oleks parim. Võime rahuldusega konstateerida, et see töö on täiel määral õnnestunud.

Vabadussõja tähtsusest tingitud suur huvi teose vastu on endastmõistetav. Loodame, et teos seda huvi rahuldab ja lugejaskonna poolt heatahtlikku vastuvõttu leiab. Ka peaks teos oma hinnalt (brošeeritult kr. 6.—) olema kättesaadav, sest suhteliselt seniilmunud ilukirjandusega ei saaks seda hinda pidada sugugi kalliks. L.

A. Kolmpere. — Kergejõustiku õppe- raamat. II täiendatud trükk.

Ilmus trükist Eesti Spordi Keskliidu spordiinspektori Aleksander Kolmpere „Kergejõustiku õpperaamat“, teine täiendatud trükk.

Kergejõustiku alade kiire arenemise tõttu viimasel ajal „Kergejõustiku käsiraamat“ esimene trükk on osaliselt vananenud, eriti stiilide ja metoodika osas, seepärast on tekkinud vajadus uue trüki järele. Vastilmunud teises trükis autor on teinud rohkesti olulisi parandusi ja täiendusi. Ka pildimaterjali osas uus trükk on täiuslikum ja elulisem, kuna on kasutatud fotosid ja filme viimaseaja sportlikest sündmustest. Üldiselt A. Kolmpere teos on koostatud väga asjatundlikult ja seda tuleb lugeda üheks parimaks õpperaamatuks kergejõustiku alal.

A. Kolmpere kergejõustiku õpperaamatu teine trükk on tarvilikuks käsiraamatuks mitte üksnes kergejõustiklastele (nii algajatele kui suursportlastele), vaid ta on kasulik ka sõjaväes. Sellest välju-

des võib seda õpperaamatut soovitada vajaliku käsiraamatuna kergejõustiku aladel teotsevatele sportlastele. J.

Памятные дни — 2.

Vene endise kaardiväe kindralmajori E. Vertsinskii toimetamisel ilmus hiljuti Tallinnas mälestustekogu „Pamjatnoie dni“ teine raamat (esimene raamat ilmus 1932. aastal). Raamat pakub huvitavat materjali vene endise kaardiväe emigreerunud ohvitseride organiseerimisest, samuti 2. kaardiväe laskuripataljoni ja -polgu ohvitseride rahuaegsest elust-olust perioodil Vene-Jaapani sõjast kuni maailmasõjani, mälestusi maailmasõjast ning revolutsioonipäevist.

Sõjaväe elu.

Suurtükiväe Vabadussõjaaegse lahingutegevuse mälestus- märgi avamine Vana-Irboskas.

14. oktoobril rikastusid meie vabadussõjaaegsed lahinguväljad ühe uue mälestusmärgiga, mille püstitajaks oli 2. Suurtükiväepolgu ja 1. Kindluse Raske Suurtükiväe divisjoni jäädvustamise Selts.

Juba aastaid tagasi tekkis praeguse 2. Diviisi suurtükiväelaste peres mõte koondada ühisesse organisatsiooni neid veteraane, kes võitlesid Vabadussõjas väeosades, milledest võrsunud praegune 2. Diviisi Suurtükivägi, et luua lähedane kontakt lahingumeeste ja järelekasvavate noorte vahel, kes peavad säilitama selle vaimu, mis tiivustas neid sanngarlikkudele tegudele.

Mõte leidis üksmeelset pooldamist vanade veteranide ja järelekasvanud noorte poolt ning 7. augustil 1934. a. registreeriti Siseministeriumis „2. Suurtükiväepolgu ja 1. Kindluse Raske Suurtükiväe divisjoni jäädvustamise Selts“. Seega valiti seltsile nimeks vabadussõjaaegsed väeosade nimetused, milledest kujunenud praegused 2. Diviisi Suurtükiväe väeosad.

Selts, asudes ühe oma suurema ülesande täitmisele, vabadussõjaaegse lahingutegevuse jäädvustamisele, otsustas püstitada lahingutegevuse mälestusmärgi. Mälestusmärgi püs-

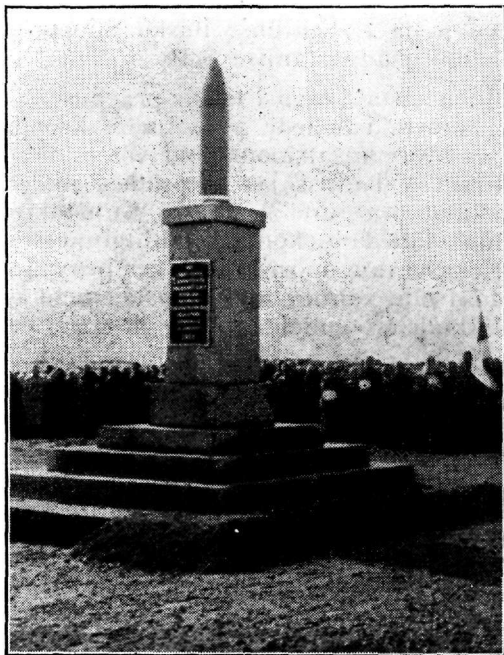
titamise küsimus sai konkreetse aluse k. a. maikuus.

Asuti seisukohale, et püstitatakse vaid üks lahingutegevuse mälestusmärk ja seda kohale, kus toimus Vabadussõjas lõunarinde suurim suurtükiväe lahing, nimelt Irboska kaitsmine 31. augustil 1919. a.

Sõites kohapeale, valiti selleks kungas Vana-Irboska, Poddubje maantee ääres, Vana-Irboskast umbes 800 m. Selle lähedusest juhtis lahingus suurtükiväe tegevust tolleaegne 2. Diviisi Suurtükiväe ülem kapten J. Roska (kindral J. Orasmaa), samasse sõitis lahtisele tulepositsioonile Väljapatarei nr. 5 (patarül kpt. K. Tiitso, praegune kolonnelleitnant). Sellelt künkalt paistavad kõigi 6 patarei tulepositsioonid, kes 31. aug. 1919 lahingust osa võtsid.

Väljavalitud kungas asus kohapealse elaniku härra J. Rosenbergi maa-alal, kes osutas seltsile suurt vastutulelikkust, kinkides selle maatüki 0,1289 hektaarilise krundi näol seltsile, milline „Kahuri“ nime all seltsi nimele kinnistati.

Mälestusmärgi kavandi ja mudeli valmistas seltsi liige major A. Sobolev ja ehitustöö teostas kohapealne elanik Stepan Milner. Mälestusmärk, valmistatud roosast graniidist, on 4,4 m kõrge. Ta kujutab enesest astmestikuga sammast, mille tipus 305 mm granaat. Mälestusmärgi külgedele on kinnitatud kaks marmortahvlit, üks pealkirjaga „Siit löödi tagasi 2. Suurtükiväepolgu ja

Suurtükiväe lahingutegevuse mälestusmärk Irboskas.

1. Kindluse Raske Suurtükiväe divisjoni patareide tulega vaenlase pealetung Irboskale 31. augustil 1919. a.“ ja teine „2. Suurtükiväepolgu ja 1. Kindluse Raske Suurtükiväe divisjoni patareide lahingutegevuse mälestamiseks Vabadussõjas“. Mälestusmärk läks maksma ca 1300 kr.

Mälestusmärgi pidulik avamine toimus 14. oktoobril, mis kujunes ümbruskonna elanikkonnale suursünnuseks — oli tulnud kokku ümmarguselt 5000 inimest.

Pidulikule avamisele oli rivistatud üles 3. Suurtükiväegrupp (selle grupi patareidest võtsid kolm osa 31. aug. 1919. a. lahingust), 7. Jalaväerügemendi üks pataljon, tuletõrje ja koolid. Mälestusmärgi avas Sõjavägede Ülemjuhataja kindr.-leitn. J. Laidoner, kelle auks oli samba lähedale teele püstitatud auvärav, kus Ülemjuhatajat tervitas Irboska vallavalitsus, pakkudes vene kombe järgi soolaleiba.

Piduliku talituse avasõnad ütles seltsi esimees kolonel G. Leets, kes lühidalt tuletas meelde olukorda 31. augustil 1919. a. Ta märkis, et olukord oli tõsine, sest vastasel läks korda ööpimeduses murda sisse meie kaitsepositsiooni Volkova rajoonis, vallutada mitu küla ja Irboskat ähvardas vastase kätte langemise oht. Siis asus kpt. J. Roska (nüüd kindral J. Orasmaa) üldjuhtimisel tegevusse suurtükivägi, kes oma hästitabava tulega pani vastase seisma ja hiljem koguni taanduma, nii et meie jalavägi võttis juba lõpuks jälle sisse endised seisukohad, kandes vähemaidki kaotusi. Lahingust võtsid osa Väljapatarei nr. 4 ltn. A. Raag'i juhtimisel, Väljapatarei nr. 5, milline asus lahtisel tulepositsioonil sama künka juures, kus ootab kattet vabastamist mälestusmärk — patareid juhtis kpt. K. Tiitso, Väljapatarei nr. 8 — nooremleitnant Lukk'i juhtimisel, Väljapatarei nr. 10 — leitnant H. Maim'i juhtimisel, Kindluse divisjoni patarei nr. 1 — lipnik L. Hellat'i juhtimisel ja Kindluse divisjoni patarei nr. 4 — ohvitseri asetäitja Saar'e juhtimisel.

„Selles lahingus suurtükiväel õnnestus hästi täita abistaja kohust oma relvväe ja peaväeliigi — jalaväe toetamisel,“ tähendas kolonel G. Leets, paludes Ülemjuhatajat avada mälestusmärki.

Sv. Ülemjuhataja kindralleitnant J. Laidoner sammast avades tähendas, et see märk pole lihtne mälestusmärk, vaid „koostöö võidu sümbol“. Siin lahingus peegeldus selgeimalt koostöö tähtsus ja selle edu. Ühel relvliigil oli ebaedu, kohe astus välja teine relvliik — pani seisma vastase, lõi ta tagasi oma tulega ning kord taandunud osad asu-

sid jälle endistele seisukohtadele. See lahing annab meile õpiseid ka ellu ja nimelt seda, et edu on vaid siis, kui valitseb üksmeel ja koostöövaim ning selle koostöövaimu pandiks avan mälestusmärgi.

Katte langemisel kõlas kogupauk 3. Grupi patareilt samalt tulepositsioonilt, kust 31. augustil 1919. a. tulistas Väljapatarei nr. 5.

Selle järele toimus samba õnnistamine.

Vaimulikule talitusele järgnesid tervitused. Tervitusi ütlesid: kindral J. Orasmaa — lahingust osavõtnute nimel, major Ploomipuu — Petserimaa maleva nimel, härra E. Vainomets — Irboska vallavalitsuse nimel, härra J. Rosenberg — Irboska kaupmeeskonna nimel (ühtlasi andes üle Irboska kaupmeeskonnalt ümbriku rahaga mälestusmärgi ümbruse korrastamiseks), ja härra A. Makarovski — Irboska koolide nimel.

Lõppsõnas kolonel G. Leets tänas Ülemjuhatajat ja kõiki külalisi ning neid, kes aidanud kaasa mälestusmärgi püstitamises.

31. aug. 1919. a. lahingust osa võtnud

suurtükiväe juhtidest olid kohal kindral J. Orasmaa (suurtükiväe juht), kolonel G. Leets (kindral J. Orasmaa abiline suurtükiväe tegevuse juhtimisel), kolonelleitnant K. Tiitso (Väljapatarei nr. 5 ülem), res. leitnant A. Raag (Väljapatarei nr. 4 ülem), Kohutukoja prokurör res. kapten A. Assor (Väljapatarei nr. 8 vanem-ohvitser).

Samba pidulikule avamisele järgnes avamispidustusist osavõtnud sõjaväeosade paraad ja koosviibimine Irboska vallamajas, kus Sv. ülemjuhataja pööras pikemas kõnes koosolijate poole, tänades neid tehtud töö eest.

Ülemjuhatajat saatsid Irboskas kõikjal rahva juubeldavad hõisked. Majad olid ehitatud pidupäevaks lippudega.

Selle mälestusmärgi avamisega võib selts vaadata rahuldustundega tagasi senisele tegevusele, sest täidetud on üks tähtsamaist ülesandeist: Vabadussõja lahinguvälja kaudistab suurtükiväe lahingutegevuse mälestusmärk — koostöö võidu sümbol.

S. L.

Veste.

Laskevõistlus.

Veltv. J. Moisaar.

Piirivalve kapralil Ümarikul oli täna ärev päev: tänasest ÜLÜ korraldatud laskevõistlusest võttis tema ka osa ja pealegi kolmest relvast — sõjapüssist, väikekaliibripüssist ja sõjapüstolist. Esimene suurem laskevõistlus temal, seepärast siis see ärevuski.

Õösel oli ta olnud valvepostis ja vara-hommikul hakanud piirilt tulema linna. Nüüd istus ta Üleajateenijatekogu kasiinos, akna all laua ääres, higine, janunev ja rüü-pas õlut.

Kasiino ruumis oli uimastamapanev häältesumin, mille sekka sähvatasid heledad piljardikuulide klõpsatused.

Igal oli midagi kiiret käsil: kes võttis ke-hakinnitust enne rasket võistlust, kes sorteeris või luges laskemoona või kontrollis relva korralikkust, mõni julgustas ennast väikese napsiga ja kaks rivaali proovisid osavust piljardilaual.

Kõike seda vaatles kapral Ümarik veidi tülpinult. Palavus ja janu juba kadusid, jäi vaid veel kerge ärevus.

Äkki laskurites tekkis elevus. Uksele ilmus ÜLÜ esimehe kõrge kogu.

„Noh, poisid, vajume minema! Aeg jubal!“ ... komandas ta energiline hääl.

Kiiresti kadusid laskurid. Mõni üksik jäi veel lõpetama oma hommikueinet. Ent Ümarik ei tunnud isu, kuigi polnud täna midagi söönud. Igatses vaid: kui ei tuleks äpardusi laskmisel... Esimesele kohale tulijaile igal alal oli jaoskonnaülema poolt lubatud kolm päeva puhkust ja see oli ometi püüdmiseväärne...

Kiiresti korjas ta oma laskemoona, viskas püssi selga ja traavis linna karjamaale, lasketiirule.

Ta ees kiirete sammudega mõõtsid maad kaks ebaühtlast kogu: üks pikk ja lai ning teine lühike ja nurgeline, mingi liikuv laud ja teibakoorem. Need olid — ÜLÜ esimees, märklehtede ja laskemoona pakkidega ning abiesimees märklaudade hunnikut tassides.

Üldse oli abiesimees üks väga tegev isik nagu Ümarikule kohe selgus. Väevalt oli ta laskerajale jõudes koorma maha puistanud ja enda rahustuseks kõiki korralikult kirunud, kui kiirustas juba minema varjendisse korraldusi tegema.

Alustati sõjapüssidega ja Ümarik, kuigi vastu tahtmist, sattus esimesse vahetusse. Kõhe tunne — nagu tähendas üks laskureist — esimesena „tulle minna“ ...

Oli 300 meetrilt kiirendatud punkti laskmine kolmest asendist, igast neli lasku kolme minutiga.

Kuum juga valgub Ümarikul läbi keha, kui anti korraldus tulejoonele asumiseks. Kuigi püüdis näida rahulikuna, vasardas süda tugevasti ja käed kippusid värisema. Enda ärevust püüdis ta varjata kiirete askeldustega püssirihma kallal. Karbist padroneid võttes lipsasid need ikka lahti ja ta pidi üht padrunit mitu korda kahmama, enne kui sai ta sõrmede vahele.

Kõrval asuv laskur, seevastu, toimis äärmiselt rahulikult ja pikaldaselt. Nokitses sihiku kallal, pühkis tolmu, puhus peale, sihtis läbi dioptri, vaatas veel korra üle, siis mõtles veidi ja vajus kõhuli tulejoonele. Padruni karpi asetaski ta mitu korda paigast paika, kuni leidis sobiva koha. Laadimiseks padrunit võtma hakates vaatas ta enne padrunikarpi ühelt ja teiselt poolt ning, kindlalt otsustanud, noppis sealt ühe padruni. Sama aeglaste, läbikaalutud liigutustega seadis püssi palge ja algas sihtimist.

Ümarik laadis raginal püssi ja seadis palge. Märkleht tantsis ees.

„Pane palit selga!” soovitas keegi seljatangant. „Süda vasardab su lasud muidu kõik metsa”...

Õige! Südamelöögid need olidki, mis püssi nii võppuma panid!

Kähku tõusis ta üles ja kiskus palitu selga. Asus siis uuesti lamades asendisse.

Tõsi — püss seisis palju vagusamalt.

Esimene lask läks kuidagi ebakindlalt. Näidati — kümme!

„Oh-oh! Lased kümmed liiga vara ära — jäävad nullid järele”... arvas naaber.

Teine lask tuli neli kell kuus. Proovidega enam häid silmi ei saanudki.

Ärevus hakkas vaibuma alles esimese võistlusseeria ajal.

Keegi heatahtlik vanem laskur tuli talle nõu ja juhatusi andma.

„Vasaku käe küünarnukk rohkem püssi alla!” soovitas ta. „Ja püssirihm on liialt pinguli, pole tarvis nii.”

Teise nõuande järele talitades saigi kätte päris kindla asendi. Tuli kokku 34 silma. Oli soovinud küll rohkem, ent aitas sellestki.

Põlvelt asend ei olnud tal ka kuigi kindel. Püss kõikus ega peatunud kuidagi soovitava kohal.

Jälle tuli appi vanem laskur:

„Parem põlv väljaspoole! Vasak jalani sissepoole! Istu otse paremale jala-kannale!... Niil... Kalluta nüüd kogu keha, kuni leiad õige raskuspunkti, kuni tunned, et püss seisab kindlasti.”

Nii katsetades Ümarik leidski endisest tugevama asendi. Pealekippuvat ärevust peletas ta sugereerivalt mõeldes: polegi võistlus, näitan vaid kodustele, kuidas märki lastakse... vaat', naabripoissi huvitab väga järgmine lask... Ja nii enda mõteteid võistluselt eemale juhtides, rahunes ta lõpuks. Sai põlvelt 32 silma.

Püsti asendis leidis, et märkleht väga väikene ja püss ringleb ümber märklaua ega peatu kuidagi soovitavas kohas, tema vahvatest püüetest hoolimata.

Siingi kuulis, et ta senised võtted pole parimad.

„Jalad hoia rohkem rööbiti!” õpetati.

Ühelt kaasteenijalt oli ta õppinud püsti käelt laskma sõrmeotstelt. Nüüd kuulis, et tema kehaehitusega sobiks ka väga hästi rinnalt laskmine. Prooviski: haaras püssi vasakusse peosse, kahe sõrme vahele ja küünarnuki väänas rohkem rinnale. Seisiski kaunis hästi. Eriti kaua sihtis viimast lasku, tahtis saada kümnet. Täpselt õigel kohal päästis. Ent siis märkas, et oli sihtinud naabri lauda. Kohkus hirmsasti. Vaatas ringi abiotsivalt; ent kõikjal mornid näod — pole siin abi kusagilt. Näidatigi: 3 lasku — 20 silma ja pikaldasel naabril 5 lasku.

Ümarik oli sellest täiesti masendunud. Vajus kõssi kokku ega rääkinud kellegagi tükil ajal. Omaette kirus vaid kibeda häälega. Parata polnud midagi — oma süü.

Järgmisena tuli tal lasta väikekaliibri püssi. See oli väsitavam ala — 10 lasku igast asendist. Märklehed helendasid päikeses ja silm kippus väsima. Meenus kelleltki kuulnud jutt kahe silmaga sihtimisest ja prooviski seda. Parem oli — ei väsinud parem silm nii kiiresti. Vaid hetketi sulges vasaku silma, täpsema teravuse saamiseks.

Kuigi tagajärg polnud just hiilgav — 268 silma — ta lohutus teadmisega, et ta võib rohkem lasta ja järgmisel võistlusel kindlasti laseb kümme silma rohkem.

Kolmanda alana oli sõjapüssist näpslaskmine sajalt meetrilt. Igast asendist kaks lasku ja iga lasu jaoks viis sekundit.

Ühingu abiesimees, kellega Ümarik nüüd juhtus kõrvuti laskma, küsis — kas ta ei soovivat ehk mõne lasu tema lauda lasta. Esimees arvas selle lootuse olevat tühise: küllap tal seisvat tänane äpardus eluaeg meeles ja sellepärast see enam ei kordu...

Soovitati sihtida habemesse, millena mõeldi punast laiku kujus. Ümarik sihtis „habemesse” ja tabas kõik kuus kuuli. Sai 48 silma. Sellega võis olla rahul.

Viimase alana oli sõjapüstol. Esiteks punktilaskmine, siis kujud. Punktilaskmine Ümarikule meeldis, ent kujude laskmist ta

kartis. Oli liiaks napilt aega: 10 sekundit seitsme kuju tabamiseks!

Punktilaskmisel pigistas püstoli kramp-likult pihku ja püüdis hoida kätt vagusi, ent relva vabivõime ei lakanud. Sai vaid 36 silma. See oli häbiväärne vähe.

Laiailennanud kestasid maast korjates, kuulas kaaslaste seletusi laskmiste kohta. Keegi soovitas hoida püstolit hästi õrnalt käes, mitte kramplikult pigistada.

„Nagu ühe viisaka daami kätt!“ arvas üks laskureist.

Seda kõike Ümarik kirjutas kõrvataha ja järgmise seeriaga juba katsetaski. Tagajärg oli üllatav — 46 silma. Nüüd kahetses, et ta polnud juba eelmist seeriat lastes nii tark olnud. Ent jälle oli hilja parandada. Seda kindlamalt otsustas järgmistest võistlustest osa võtta ja kõik senised vead parandada.

Kujude laskmisel püüdis ta tähele panna laskjate võtteid ja käehoidu. Selgus, et siin, vastandina punktilaskmisele, tuleb lasta sirge käega.

„Mitu ahvi tabasid?“ küsis üks laskur teiselt.

„Ainult viis ahvi!“ vastas sõber.

„Kehvasti! — kaks ahvi kägistavad su ära“ ...

„Pole karta — kahega saan hakkama!“ Ja tekkis vaidlus, kas suudab ta üksinda kahele vastu astuda või ei... .

Nelja või vähem kuju tabajaid peeti vastuvaidlematult surnud meesteks... .

Ümarikul püstol töötas hästi ja aega jäi ülegi; liigagi kiirustas.

Abiesimees uuris kõik kujud läbi ja teatas tähtsalt:

„Kõik seitse lasku äärmise täpsusega lastud mõõda!“

„Läbi!“ otsustas esimees. „Maha matta!“

Ümarikule oli kui puuga pähe antud. Norgus peaga lahkus ta laskerajalt. Mokas oli puhkus... .

Kasiinos kurtis ta igale oma ebaõnnestumist ja selle põhjuseid, ent kedagi see ei huvitanud. Igaüht huvitas, peamiselt, enda isiklikud saavutused.

Kas jätkata võistlustest osavõttu tulevikus või ei — kaalutles Ümarik koduteel. Laske sport oli närvesööv ja majanduslikult kahjutoov lõbu — see oli talle juba selge. Oli kindel, et tuli nii mõnestki muust, varem kavatsetud ostust loobuda, kui jätkas võistlustel käimist. Ka polnud treeninguvõimalused kuigi soodsad. Puudus lähedal laskerada, kus vabal ajal oleks võinud harjutada.

Äkki otsustas: Ei! Jonn on jumalast loodud! Ta peab saama tipp-laskuriks!

Kui ta ees, poolpimedas õhtuämaruses, metsapuude vahelt nähtavale ilmus piirivalve kordonihooone tume kogu, ta kargas rattalt, vibutas rusikas kätt ja töötas:

„Ma tahan heaks laskuriks saada ja saan ka!“

Ning selle töötusega nagu kergendades oma tänaste kaotuste koormat, ta püstitäi astus kordoni, kus teda ootas jälle raske ja vastutusrikas teenistus — piirikaitsmine.

Humoorseid

pisilugusid piirivalve elust.

Kordoniülem revideerimiskäigul.

Kordoniülem revideerimisel näeb, et tunnimees magab ning äratav viimast:

„Tunnimees, teie magate.“

Kuid tunnimees oma uniste silmadega suudab veel siiski öelda:

„Ei maga, ma just kuulatasin kõrvaga vastu maad, et keegi nagu tuleks.“ —

*

Osavad sõrmekesed.

Tuleb Lätist Eesti piiripunkti noor kena tütarlaps. Piirivalvur, oma harjunud silmaga, märkas kohe, et näitsikul on peas mitu rätikut ja palus viimasel rätikud peast ära võtta. Kontrollimisel selguski, et peas oli teiste hulgas ka tuliuus siidrätt.

„Preili, teil on ju uus siidrätt, isegi plomm on küljes.“

„Ei ole, näidake, palun.“

Piirivalvur ulataski rätiku näitsikule vaatamiseks. Kohe tegi tütarlaps suured silmad, kuna vahepeal osavad sõrmekesed tõmbasid niidi katki ja tunnistajat ei olnud ka juures:

„Ei ole uus rätik, vaadake, palun, plomm on ju lahtine!“

*

Kordoniülemaks ihaldamine.

Üks postivanem oli kõigiti korralik ja tip-top mees ning ihaldas kangesti saada kordoniülemaks. Eks teistele pakkus sääriane igatsemine lõbu ja mõttesid teha viimasele vingerpussi.

Nii mängis üks naljahammas rajooniülemat ja helistas postivanemale:

„Kuulge kapral, teie olete kõigiti korralik mees ja teie tuleviku väljavaated on väga head... Teie pühkige kordoni ümbrus lumest puhtaks, et sellega näidata teistele head eeskujut.“

Ent telefonist kõlasid vastused just nii ja just nii, ning postivanem läkski südaöösel lund ajama. Eks teised juba isegi naljast hämmastunud, kuid läksid ja andsid lume-rookijale „jõudu tööle“ ning palusid luba töö aitamiseks.

Kuid postivanem kategooriliselt keeldus abivajamisest ja ütles teistele:

„Ei, ei mul ise kästi see lumi ära ajada.“

*

Korkvender.

Noor piirivalvur Pirts oli sisemaa mees ja ihaldas kohta mootorpaadi peale. Kuna parajasti oli mootorpaadi ümberehitamine, rääkisid teised Pirtsule, et korkvenderi koht on vaba, millele Pirts kandideeris — jättes ootama peatset mootorpaadi valmimist. Kui valmis piirivalve mootorpaat, näidati Pirtsule suure näerulagina saatel koht kätte.

*

Käskjalg sõnumiga.

Piirivalve ohvitser revideerimiskäigul sõidab ühest kordonist teise kordoni. Halva tee pärast sõidab ringi, kuid teepeal ette tulnud takistuse tõttu matkas jala otse kordoni poole.

Piirivalve ohvitser, kes oli erariietes, kohtas teepeal üht piirivalvurit, kellel oli viimane rutt taga, ning küsib:

„Kuhu teie nii kiiresti jooksete?“

Piirivalvur, vaevalt seda tähele pannes, kes küsija oli, vastas avameelselt:

„Ah, pole aega rääkida, ülemust on oodata — lähen sõnumiga teise kordoni ette.“

*

Eksitus.

Piirivalvur nägi ööpimeduses kaht meest ühe suure kastiga üle piiri minemas. Viimasel hetkel mehed põgenesid ja piirivalvuri saagiks oli kast 6 eluspõrsaga. Kuna juhtum leidis aset metsas ja kast oli niivõrd raske, jäi piirivalvur kasti juurde valvama — oodates mõnda möödaminejat, kellega saata sõna kordoni.

Virisesid põrsakesed ja nurises piirivalvuri kõht, ent abi ei tule. Kuid suureks õnneks lõunaaajal möödus üks hea vanaeideke, kes lubas sõna viia kordoni.

Ei kostnud kaua, kui kostsid hääled ja piirivalvuri tuju tõusis, kuna arvas abi tulevat.

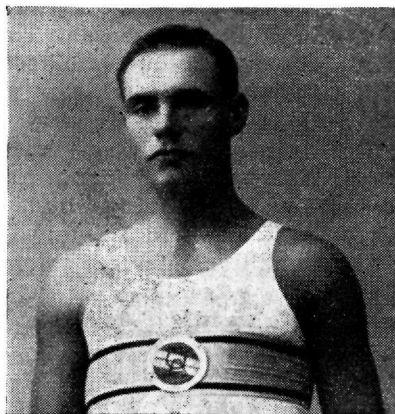
Ent suur oli piirivalvuri üllatus, kui oma meeste asemel tuleb mees vandudes konsaabliga seltsis:

„Näe, siin ongi põrsavaras. Või siis juba nii kaugel, et varsti üle piiri.“ P.

SPORT SÕJAVÄES.

Sport Sõjaväe Õppeasutistes.

14. ja 15. sept. s. a. toimusid Tondil S. O. allüksuste vahelised kergejõustikuvõistlused. Võistlustest võtsid osa 125 sõjaväelast. Vaatamata lühikesele ettevalmistusele kujunesid saavutised headeks. Eriti märkimist väärivad granaadiviske tagajärjed, kus p. asp. Tomberg püstitas uue sõjaväe rekordi. Igal alal kolmele esimesele oli määratud väärtuslikud auhinnad.

P. asp. n. a. o. A. Tomberg.

Kohtadele tulid ja auhindu omandasid järgmised sõjaväelased ja meeskonnad:

I. 100 m jooks.

1. Lpn. E. Susi — Sk. ohv. srtv. kl. aeg 11,8.
2. Asp. G. Seck — 2. asp. lask. komp. aeg 12,0.
3. Asp. A. Õunapuu — 1. asp. lask. komp. aeg 12,3.

II. Kaugushüpe.

1. Lpn. E. Susi — Sk. ohv. srtv. kl. 6,08 m.
2. Asp. O. Kaldre — Asp. patarei 5,95 m.
3. Asp. M. Napa — 1. asp. lask. komp. 5,83 m.

III. Kõrgushüpe.

1. Asp. A. Tuhk — 1. asp. lask. komp. 1,65 m.
2. Asp. J. Aronson — 2. asp. lask. komp. 1,65 m.
3. Asp. O. Kaldre — Asp. patarei 1,65 m.

IV. Kuulitõuge (5,44).

1. P. asp. A. Tomberg — 1. asp. lask. komp. 16,41.
2. Asp. E. Kõrboja — Asp. klp. komp. 15,79.
3. Asp. A. Pärna — Asp. patarei 15,30.

V. Granaadivise.

1. P. asp. A. Tomberg — 1. asp. lask. komp. 89,03.
2. Lpn. L. Räägo — Sk. ohv. jal. klass 85,90.
3. Asp. E. Kõrboja — Asp. klp. komp. 85,58.

VI. 1500 m jooks.

1. V.a.o. A. Paal — Asp. patarei 4,35,4.
2. Asp. V. Triefeldt — 1. asp. lask. komp. 4,38,6.
3. P. asp. B. Koha — Asp. patarei 4,43,0.

J. L.

10. Üksik Jalaväepataljon Tallinna garnisoni jalgpalli meister.

20. okt. s. a. mängisid garnisoni mängude finaal-
Sõjakooli ja 10. Üks. Jal.-pat. meeskonnad.
Mängu võitis 10. Üks. Jal.-pat. meeskond 7:2 (2:1).
Seega omandas 10. Üks. Jal.-pat. meeskond teistkord-
selt järgemööda „Päevalehelt“ väljapandud karika
ning garnisoni meistri tiitli.

Esimesel poolajal näitas Sõjakooli meeskond
jõuliselt üleolekut: paarkümmend minutit mängiti
10-da poole trahvikastis, kuid suur „väravate sadu“
jäi siiski tulemata. Poolaja lõpul muutus
mäng tasavägisemaks, vaheldamisi rünnati ühelt
väravalt teisele. Vaatamata Sõjakooli jõulisele
mängule esimesel poolajal, kus Sõjakool tahtis
kindlalt võita, lõppes poolaeg 10-da kasuks 2:1.
Teisel poolajal juhtis mängu algusest lõpuni 10-da
meeskond ja see lõppes teenitud võiduga 7:2.

Karika andis võitjale meeskonnale üle „Päeva-
lehe“ esindaja hr. Koni, kes oli ka ühtlasi mängu
juhtija.

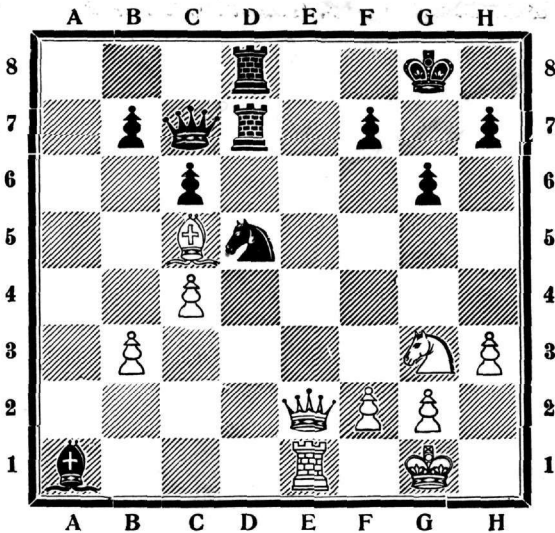
—li—

Male.

Toimetaja: K. Rootare.

Ülesanne nr. 29.

Mustad.

Valged.

Kas valged võidavad, kui nad algavad? Lahen-
dus järgmises malenurgas.

Ülesande nr. 28 lahendus.

1. Kd7—c6, Og8—f7 (kui Oe6, siis 2. Kc7 ja
valged võidavad), 2. Vc3—e3, Ka7—b8, 3. Ve3—c7,
Of7—c4, 4. Ve7—c7, Oc4—d5+, 5. Kc6—b6, Od5—
a8, 6. Vc2—h2 ja valged võidavad.

1. ..., Og8—h7, 2. Vc3—a3+, Ka7—b8, 3. Kc6
—b6, Oh7—b1 (kui Og8, siis 4. Vh3, Oe6, 5. Vh8+
ja valged võidavad. Ehk 3. ..., Kc8, 4. Va8+,
Kd7, 5. Va7+, Kd6, 6. V:h7 ja valged võidavad),
4. Va3—a1, Ob1—c2, 5. Va1—h1, Kb8—c8, 6. Vh1
—c1 ja valged võidavad.

1. ..., Ka7—b8, 2. Kc6—b6, Og8—a2, 3. Vc3—
a3, Oa2—e6, 4. Va3—e3, Oe6—d7, 5. Ve3—f3, Kb8
—c8, 6. Vf3—f8+, Od7—e8, 7. Vf8:e8+ ja valged
võidavad.

1. ..., Og8—f7, 2. Vc3—e3, Of7—c4 (kui Og6
ehk h5, siis 3. Kc7 ja valged võidavad), 3. Ve3—
a3+, Ka7—b8, 4. Kc6—b6, Oc4—e2, 5. Va3—e3,
Oe2—h5, 6. Ve3—h3 ja valged võidavad.

Õiendus.

„Sõduris“ nr. 42 s. a. lhk. 1023 on trükitud
1. veerul 1. ja 4. real ja teisel veerul 1. real
ülevallt ning pildi all kolonelleitnant. Luge-
da õige kolonel. Esimesel veerul 4. reas trükitud
„kohustetäitja“ mitte luge-
da.

Kindralmajor N. Reek'i

Juhi otsus ja selle kujunemine

Hind Kr. 1.—, kalingur-köites Kr. 1.40

Müügil „SÕDURI“ toimetuses

Tallinn, Sakala 33. Telefon Sõjaväe 1-63

J. Mäe

Suurtükiasjandus

I osa.

Hind 1 kroon 80 senti.

Müügil „Sõduri“ toime-
tuses, Sakala tän. nr. 33.

Reserv-ohvitserid!

Tellige ja lugege
„Sõdurit“

ILMUS TRÜKIST

Sõjavägede Staabi
VI Osak. väljaandel

Kindralmajor N. Reek'i

Saaremaa kaitsmine ja vallutamine a. 1917.

Hind 2 kr. 50 snt.

Müügil „SÕDUR'i“ toimetuses,
Tallinn, Sakala 33 • Telef. Sõjaväe 1-63

EESTI
RAHVUSRAAMATUKOGU
AR